

Riksdagens protokoll

2004/05:77

Onsdagen den 16 februari

Kl. 09.00 – 15.30

Protokoll
2004/05:77

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 10 februari.

2 § Ledigheter

Talmannen meddelade att *Annika Nilsson* (s) ansökt om sjukledighet under tiden den 21 februari–31 juli.

Kammaren biföll denna ansökan.

Talmannen anmälde att *Johan Andersson* (s) skulle tjänstgöra som ersättare för Annika Nilsson.

Talmannen meddelade att *Marina Pettersson* (s) ansökt om föräldraledighet under tiden den 1 mars–26 maj.

Kammaren biföll denna ansökan.

Talmannen anmälde att *Lars Mejern Larsson* (s) skulle tjänstgöra som ersättare för Marina Pettersson.

Talmannen meddelade att *Sofia Larsen* (c) ansökt om föräldraledighet under tiden den 18 april–20 november.

Kammaren biföll denna ansökan.

Talmannen anmälde att *Anders Larsson* (c) skulle tjänstgöra som ersättare för Sofia Larsen.

3 § Anmälan om kompletteringsval till socialutskottet och näringsutskottet

Talmannen meddelade att Socialdemokraternas riksdagsgrupp anmält Lars Mejern Larsson som suppleant i socialutskottet och i näringsutskottet under Marina Petterssons föräldraledighet.

suppleant i socialutskottet

Lars Mejern Larsson (s)

suppleant i näringsutskottet

Lars Mejern Larsson (s)

4 § Anmälan om fördröjt svar på interpellation

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelse:

Interpellation 2004/05:363

Till riksdagen

Interpellation 2004/05:363 av Nina Lundström om obligatorisk bostadsförmedling

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 15 mars 2005.

Skälet till dröjsmålet är att statsrådet har semester.

Stockholm den 11 februari 2005

Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet

Mona Sahlin

Enligt uppdrag

Lena Ingvarsson

Expeditions- och rättschef

Tydligare genomförande av EG:s arbetstidsdirektiv

5 § Tydligare genomförande av EG:s arbetstidsdirektiv

Föredrogs

arbetsmarknadsutskottets betänkande 2004/05:AU3

Tydligare genomförande av EG:s arbetstidsdirektiv (prop. 2003/04:180).

Anf. 1 ANDERS G HÖGMARK (m):

Herr talman! Det här betänkandet innehåller i huvudsak två frågor. Den ena handlar om regeringens förslag att tydliggöra EG:s arbetsdirektiv. Det andra avsnittet handlar om ett antal motioner kring arbetstidsfrågorna.

När det gäller den första frågan om förtydligandet av EG:s arbetsdirektiv kommer den borgerliga alliansen att företrädas av kristdemokraten Annelie Enochson som presenterar våra två gemensamma reservationer. Därför tänker jag inte i detalj gå in på de frågorna.

Jag har bara några reflexioner kring arbetstidsfrågorna. Man kan ställa frågan i vilken utsträckning EU generellt sett ska ha en gemensam arbetstidslagstiftning. Är det en fråga som kanske i större utsträckning borde hanteras i varje enskild stat enligt subsidiaritetsprincipen? Det finns inget självklart svar på den frågan, men det är intressant att fundera över den.

Om man vill ha någon del gemensam på det här området kan man fråga sig om det ska lagregleras, vilket det är ganska vanligt att göra ute på kontinenten, eller om man ska använda en måhända nordisk eller skandinavisk modell, där man i större utsträckning avtalsreglerar de här frågorna. Jag tycker personligen att det finns anledning att fundera över om inte subsidiaritetsprincipen går bättre att kombinera med en avtalsreglering av de här frågorna.

En avtalsreglering ger möjlighet att skräddarsy arbetstiden för olika sektorer av näringslivet. Man kan pröva olika modeller på ett mer flexibelt sätt, och parterna känner också ett ansvar för ingångna avtal. Den argumentationen ligger väl i linje med vad jag framförde i en debatt som vi hade strax före juluppehållet om kollektivavtalsfrågan med anledning av Socialdemokraternas begäran om en debatt i det ärendet. De här principiella synsätten påverkar den borgerliga alliansens sätt att resonera.

Den andra delen av betänkandet hanterar arbetstidsförkortning och flexibla arbetstider. Låt oss meddetsamma konstatera att Moderata samlingspartiet inte är tilltalat av en generell arbetstidsförkortning. Sverige behöver inte jobba mindre, Sverige behöver jobba mer. Framför allt behöver flera människor komma i arbete. Flera hundra tusen av den miljon människor i arbetsför ålder som i dag står utanför arbetsmarknaden behöver komma in. Då gäller det att med olika flexibla former på arbetsmarknaden göra det möjligt för flera att komma in.

Jag är alldeles övertygad om, och Moderata samlingspartiets klara linje är den, att om man ger människor möjligheter att i dialog med arbetsgivaren finna flexibla arbetsformer för sättet att förlägga sitt arbete kommer betydligt fler att kunna och göra en insats. All erfarenhet visar också att om man som individ har en möjlighet att påverka arbetssituationen, arbetets förläggning, har en överblick över arbetet och också ser ett resultat av sitt eget arbete så minskar, vilket är viktigt i de här dagarna, ohälsotalen dramatiskt.

Omvänt gäller att om man inte kan påverka sin arbetssituation, har svårt att kommunicera med sin arbetsgivare och ser väldigt lite resultat av vad man utför så leder det på ett ganska brutalt sätt till utomordentligt höga ohälsotal. Vi ser det med all tydlighet i dag, inte minst inom den offentliga sektorn.

Herr talman! I reservation nr 8 tar vi upp den äldre arbetskraftens problem. Vi ser inte den äldre arbetskraften som ett problem. Det finns de som har förklarat att den äldre arbetskraften kan liknas vid ett köttberg som ska försörjas på något sätt. Även om man kan tycka att det var en olycklig formulering speglar det på något sätt ett förhållningssätt till den äldre arbetskraften. Om man ser den äldre arbetskraften, låt oss säga fyrmtialistgenerationen, som ett problem kommer den säkert att bli ett problem. Om man däremot ser fyrmtialisternas vilja att arbeta och kanske arbeta längre fram i tiden, till och med efter pensioneringen, som en möjlighet, givet att man kan förlägga arbetstiden på ett sätt som tilltalar fyrmtialisterna, finna skatteregler som gör det attraktivt att fortsätta arbeta efter pensioneringen och även diskutera olika pensionsvillkor, är jag och Moderata samlingspartiet alldeles övertygade om att det finns utomordentligt stora möjligheter i den äldre arbetskraften. I en gemensam reservation pekar också några av de borgerliga partierna på den möjligheten.

Jag är övertygad om att om man, som sagt, ser den äldre arbetskraften som ett problem så kommer den att bli ett stort problem. Då har man mentalt låst sig för det synsättet. Om man betraktar det på ett annat sätt, ser det som en utmaning för oss politiker, lagstiftare och arbetsmarknadens parter att finna lösningar för att bejaka det intresse som en äldre arbetskraft har så kommer vi att kunna dra nytta av den. De människorna kommer själva att kunna försörja sig längre. De kommer också att bidra till andras försörjning och på det sättet direkt och indirekt säkra och utveckla den välfärd som vi har. Vi kommer att få fler människor i arbete. Det är det vi behöver i Sverige, att fler människor, fler av den miljon människor som i dag står utanför arbetsmarknaden kan komma in på den.

Vi avslutar med att i ett särskilt yttrande peka på behovet av förenklingar i semesterlagen. Vi vet att det pågår ett arbete i Regeringskansliet – ett beredningsarbete med anledning av en utredning. Vi förutsätter i vårt särskilda yttrande att regeringen mycket snart kommer till riksdagen och presenterar sina överväganden och förslag till förenklingar som framför allt de mindre företagen i Sverige skulle hälsa med stor tillfredsställelse.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservation nr 1.

Anf. 2 CARL B HAMILTON (fp):

Herr talman! Alliansens gemensamma syn i huvudfrågorna, formulerade i reservationerna 1 och 2, kommer å alliansens vägnar inom kort att motiveras av vårt gemensamma ombud Annelie Enochson.

Jag går direkt på frågan om arbetstid och Folkpartiets syn på detta.

Människor bör så långt det är möjligt själva kunna välja sin arbetstid och göra sin egen avvägning mellan inkomst och insats på arbetsmarknaden och själva kunna välja arbetstid i livets olika skeden med dess olika krav beroende på bland annat familjesituation.

Det är visionen. Få kommer naturligtvis att kunna leva fullt så fritt som visionen innebär. Det innebär inte att man inte ska sträva efter att fullfölja den.

Frihet att välja arbetstid i större utsträckning än i dag bör således vara vår strävan. Det bör också bättre än i dag återspeglas i lagstiftningen.

Människors makt över arbetstiden bör förbättras, särskilt till förmån för barnfamiljerna. För dem skulle en större flexibilitet i valet av arbetstid minska stressen och tidsbristen i kravet på att kombinera tid för arbete och tid för barnen.

Arbetstiden bör när så önskas kunna bestämmas i individuella överenskommelser mellan arbetstagare och arbetsgivare. Jag inser att det inte alltid går, men det bör vara målet. Den enskildes ledighet ska kunna definieras i timmar, även om det sannolikt inte blir särskilt vanligt.

Tid som tas från den lagstadgade semestern, och viss annan ledighet, ska kunna läggas in i en individuell timbank som den enskilde vid behov ska kunna dra tid från, förutsatt att det först finns tid insatt på denna timbank naturligtvis.

I linje med detta synsätt motser Folkpartiet en allmän arbetstidsförkortning. Vi accepterar också förslaget från EU-kommissionen i det nya direktivförslaget om så kallad *opt out*. Där är vi i sällskap med till exempel Tyskland och Storbritannien och socialdemokraterna i de två länderna.

Regeringen, som brukar hylla den mellanstatliga europeiska unionen, står faktiskt på denna punkt för en linje om ett överstatligt beslutat förbud mot *opt out*. Det är en illustration av det dilemma som Anders G Högmark tog upp tidigare, nämligen i vilken utsträckning överstatlighet ska tillämpas i denna typ av lagstiftning och i vilken utsträckning det faktiskt ska vara en nationell angelägenhet.

Det finns argument för båda positionerna. Man kan väl säga att ju mer heterogen Europeiska unionen blir med de nya medlemsländerna i öst till exempel, desto mer orimligt blir det att ha stränga gemensamma regler på denna punkt.

Man kan också notera den återgång till flexibla och längre arbetstider som facken i Tyskland har accepterat för att motverka så kallad *outsourcing* av tillämpning till bland annat de nya medlemsländerna i Öst- och Centraleuropa och Asien, liksom det nu är ett starkt tryck i Frankrike på att lösa upp den lagstiftning som infördes där för några år sedan om 35 timmars arbetsvecka. Den lagstiftningen har man på olika sätt krupit ur. I grunden är det av samma skäl, nämligen att bevara jobb och inkomster hemmavid.

Folkpartiet vill i stället för allmän arbetstidsförkortning ha en allmän förklaring om den principiella rätten till att välja arbetstid. Förr sågs detta som en frihetsfråga. Snart förefaller det dock, som jag sade med Tyskland och Frankrike som illustrativa fall, som om det kan inträffa även vid Saab i Trollhättan. Det blir alltså en fråga om att skydda jobb och inkomster på svensk botten att ha en mer flexibel syn på arbetstiden och arbetstidens reglering.

Med detta, herr talman, avslutar jag mitt anförande.

Anf. 3 ANNELIE ENOCHSON (kd):

Herr talman! I EU-nämnden den 17 september förra året redovisade statsrådet Leif Pagrotsky 32 svenska förslag som regeringen tagit fram för att lämna till EU. De skulle innebära förenklingar av EU:s lagstiftning. Ett av de 32 förslagen var att EU skulle göra en översyn av direktiv nr 104 från 1993 som är just arbetsdirektivet. Enligt regeringen medför direktivet tillämpningsproblem och är i behov av översyn. Vidare säger regeringen att översynen av jourtid och arbetstidsmått är angelägen.

Det är därför mycket förvånande – ja, rent ut sagt märkligt – att regeringen nu lägger denna proposition om arbetstidsdirektivet på riksdagens bord och inte inväntar den översyn av direktivet som man själv har begärt. Ibland är det svårt att förstå regeringens handlande.

EU-kommissionen har den 30 december 2003 tillkännagivit att en översyn ska ske av arbetstidsdirektivet. Bland annat gäller detta det mycket omdiskuterade begreppet jourtid. Jourtid på arbetsplatsen ska inräknas som arbetstid vid tillämpning av direktivet. Det slås fast i målen Simap och Jaeger. Många remissinstanser, bland annat Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet, har framhållit att detta får följdverkningar inom exempelvis sjukvården som ofta tillämpar jourtid, och det skulle innebära avsevärda kostnader.

I EU-kommissionens förslag till nytt arbetstidsdirektiv lanseras begreppet passiv jourtid. Kommissionen föreslår att en läkare som sover under sin jourtid, det vill säga under passiv jourtid, inte ska räkna detta som faktisk arbetstid. Vi i alliansen instämmer i detta. Kommissionens

förslag enbart på denna punkt borde föranleda regeringen att ompröva propositionen. Jourtid ska inte betraktas som arbetstid om inte arbetstagaren i fråga faktiskt har arbetat.

Herr talman! I EU:s arbetstidsdirektiv artikel 16 står att semester och sjukfrånvaro inte ska inkluderas eller vara neutrala vid beräkning av den sammanlagda arbetstiden. Regeringen har valt att gå tvärs emot direktivet och föreslår att både semester och sjukfrånvaro ska beräknas som fulljord arbetstid vid beräkning av den sammanlagda arbetstiden.

Alliansen anser att det vid beräkning av den sammanlagda arbetstiden helt borde bortses från semester respektive sjukfrånvaro. Det är obegripligt hur regeringen kan göra en så annorlunda bedömning i frågan än den som Lagrådet, många remissinstanser och vi gör. Vilka ledigheter som ska räknas in i det totala arbetstidsmättet kräver en ordentlig genomlysning och diskussion.

Det är därför beklagligt att regeringen har valt att utforma propositionen om EG:s arbetstidsdirektiv på ett så kategoriskt och långtgående sätt. Den utformning som regeringen väljer är inte nödvändig för att uppfylla direktivet. Det är alliansens gemensamma bedömning att nuvarande arbetstidsdirektiv kan genomföras med en mycket mindre långtgående lagändring. Mer genomgripande förändringar av arbetstidslagen kan vänta till dess förslaget till ett nytt arbetstidsdirektiv från EU blir föremål för riksdagsbehandling där man också tar hänsyn till förslagets ekonomiska konsekvenser. Vi i alliansen yrkar bifall till våra reservationer 1 och 2.

Herr talman! I betänkande AU3 finns ett antal motioner från allmänna motionstiden som behandlar arbetstidsförkortning och flexibla arbetstider. Kristdemokraterna anser att arbetslivet måste vara förenligt med att vara förälder, odla ett intresse, vara aktiv i föreningsliv med mera. Den enskilda människans olika önskemål under olika skeden av livet gör centrala kollektivistiska lösningar otidsenliga. Ett gott arbetsklimat kännetecknas av ett stort medinflytande för personalen. En av de allra viktigaste faktorerna för den enskilda är att få påverka omfattning och förläggning av arbetstider. Erfarenheter visar att de arbetsgivare som låter sina arbetstagare påverka arbetstidens förläggning får medarbetare med högre motivation och effektivitet.

Ett ökat utrymme för självvalda arbetstider ger också en positiv inverkan på arbetsklimatet och minskar stressfaktorn. När människor själva hittar bra lösningar ska inte staten lägga sig i och desarmera avtalssystemets legitimitet. Det är särskilt viktigt att flexibel arbetstid för småbarns-föräldrar underlättas.

Vidare anser vi att en arbetstidsförläggning som går att förena med familjeliv är en angelägenhet för alla framtidsinriktade arbetsgivare. Staten och kommunerna bör föregå med positiva exempel när det gäller att låta personalen på varje arbetsplats utifrån sina och verksamhetens behov påverka hur arbetstiden ska förläggas.

Många fler arbeten skulle i dag kunna skötas på distans. Kristdemokraterna ser positivt på så kallad *job-sharing* som innebär att två personer med likartad kompetens delar på ett jobb för att klara till exempel barnomsorgen på ett familjenära sätt.

Det har blivit allt vanligare med flextid och öppna arbetsplatser där arbetstagaren kan lämna arbetsplatsen eller ta emot besök, vilket har visat

sig vara positivt för familjelivet. Arbetet bör kunna organiseras så att frivillig arbetsdelning och tjänstledighet underlättas.

För att lätta arbetsbördan för dubbelarbetande kvinnor och småbarnsföräldrar bör förutsättningar skapas för att kunna köpa hushållstjänster, exempelvis genom en skattereduktion på 50 % av arbetskraftskostnaden. Finland har redan 1997 infört en sådan möjlighet för hushållen att köpa tjänster med skatteavdrag inom ett brett område, alltifrån reparation av husen till städning av husen och även vård och omvårdnad av barn, åldringar och handikappade. Möjligheten till avdrag har gett vanliga normalinkomsthushåll hjälp i vardagen samtidigt som fler arbetstillfällen skapats. Att införa skatteavdrag föll i Finland så väl ut att man beslöt sig för att höja avdragsprocenten från 40 % till 60 %.

För att öka individens frihet vill Kristdemokraterna att betald ledighet utöver fyra veckors semester ska kunna förläggas efter den enskildes önskemål och verksamhetens behov. Semesterlagen bör därför få ett tillägg i 10 § andra stycket som möjliggör detta.

Jag yrkar bifall till den kristdemokratiska reservationen nr 5.

Herr talman! Jag vill till sist nämna något kort om de äldres arbetstid och om den gemensamma reservation som vi har med Moderaterna och Centerpartiet.

Äldre personer är en resurs – också på arbetsmarknaden. För Kristdemokraterna är det viktigt att frihet och trygghet präglar den svenska arbetsmarknaden. Äldre personer ska kunna anpassa sitt arbete utifrån sin egen unika situation. Vill man trappa ned sin arbetstid några år före pensionen ska man kunna göra det. Om man vill fortsätta arbeta även efter ordinarie pensionsålder ska man kunna göra det. Att öka människors inflytande över sin egen vardag har ett värde i sig. Befolkningsprognoserna visar dessutom på behovet av att fler arbetar fler timmar under sina liv för att vi ska klara framtidens välfärd.

Personer i åldersgruppen 55–64 år arbetar i mindre utsträckning än genomsnittet för befolkningen i övrigt, och endast 63 % i åldersgruppen finns kvar på arbetsmarknaden.

I det nya pensionssystemet kan arbetstagaren själv välja hur han eller hon vill kombinera arbetstid och pensionsuttag från 61 års ålder. Det finns dock ingen laglig rätt att gå ned i arbetstid i motsvarande mån. En sådan rättighet skulle göra det möjligt för fler arbetstagare att delta i arbetslivet under en längre tid. Vi anser därför att en lagstadgad rätt att gå ned i arbetstid från 61 års ålder bör övervägas.

Anf. 4 MARGARETA ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag börjar med att instämma i bifallsyrkandet vad gäller reservationerna 1 och 2. I övrigt har Annelie Enochson utvecklat vår gemensamma syn på de här frågorna på ett utmärkt sätt.

Tiden är det dyrbaraste vi har. All tid som finns är nu – och nu försvann det ögonblicket också. Därför är det så viktigt att kunna bestämma själv, att kunna påverka hur jag använder min tid.

I det fallet kan jag ifrågasätta dagens proposition och hur mycket EU ska ta del i mitt bestämmande om tiden. För mig som centerpartist, som vill ha ett smalare men vassare EU, känns det inte särskilt angeläget med en stor inskränkning och ett stort medbestämmande från EU:s sida på det här området. Det är vi enskilda individer, när vi slår oss samman i fack-

Prot. 2004/05:77

16 februari

Tydligare genomförande av EG:s arbetstidsdirektiv

liga organisationer och arbetsgivarorganisationer, som ska komma överens om hur arbetstiden ska förläggas och hur mycket vi ska jobba i olika sammanhang.

Människans makt över sitt liv är i väldigt stor utsträckning en makt över tiden.

Laila Bjurling och jag satt för ett antal år sedan i en arbetstidsutredning. Laila har suttit i en sedan dess; jag sade att jag har inget mer att säga så någon annan får ta hand om det. Den senare hette Knas – jag vet inte om man ska tolka det som att detta med arbetstider och hur de ska förläggas är ganska knasigt.

På min tid pratade vi ganska mycket om övertid och att människor inte skulle jobba mer än de 40 timmar man har betalt för. I dagens läge har vi en obegränsad tillgänglighet. Tiden för återhämtning, för egen tid, har blivit mindre och mindre.

Vi satt och resonerade om detta hemma hos oss en dag – om arbetstider, åtta timmar och att man eventuellt skulle sänka arbetstiden. Då sade min yngste son: Ja, det vore ju bra om man någon gång efter åtta timmar kunde säga att nu har jag gjort mitt och kan gå hem. Väldigt många människor kan inte göra det. Vi själva är ju ett exempel. Vi har ständig tillgänglighet, 24 timmar om dygnet, 365 dagar om året. Vi riksdagsledamöter är dock inte på något sätt ensamma.

Det är alltså viktigt att vi som individer får större möjligheter att bestämma över vår egen arbetstid.

Jag tror inte att det är bra med någon generell arbetstidsförkortning. Jag tror inte att det kommer att fungera. Däremot tror jag att man kan pröva olika system, till exempel den så kallade 3–3-metoden som vi från Centerpartiet har tagit upp som ett exempel på hur man kan förändra arbetstiden för många människor.

Jag är rätt övertygad om att människor skulle bli betydligt friskare om man kände att man kunde påverka när man ska börja och sluta sitt arbete, att arbetet får vara någonting som är begränsat och inte utsträckt över tiden hursomhelst, att lagar och avtal följs och att vi som individer också följer dessa lagar och själva sätter stopp och begränsar. Detta är dock svårt i dag när allting ska ske samtidigt över hela jordklotet. Det syns också i sjukförsäkringsstatistiken.

Vi som är i den här 40-talistgenerationen som ska försörjas, hur är det då med oss? Jo, vi hör ju till dem som är äldre och som kanske inte riktigt allihop orkar hänga med i det hårda tempo som finns. Däremot är vi ganska angelägna om att få fortsätta jobba. Arbetet är ju någonting som är viktigt och intressant och som ger oss en stor tillfredsställelse. Därför är det viktigt att det också ges möjligheter till deltidsjobb, att man kan sänka sin arbetstid och bli lite mer flexibel.

Jag är rätt övertygad om att även arbetsgivare skulle ha god nytta av att det fanns fler människor som man kunde hantera på ett bra sätt men som kunde jobba vid olika tidpunkter på dygnet så att inte alla behövde jobba precis samma tid. Det finns nämligen många olika behov av jobb på olika tider. Därför tror jag att denna flexibilitet och möjlighet att jobba kortare och lite olika arbetstider skulle vara någonting väldigt positivt.

Detta kan vi dock inte besluta i ett beslut om EG:s arbetstidsdirektiv. Vi kan inte ens besluta det i Sveriges riksdag. Det behöver göras mellan individer och deras arbetsgivare.

Semesterlagen är en annan sådan här krånglig historia som behöver ses över. Det behöver rensas en hel del bland de regler som finns så att man får ett lite mer enhetligt begrepp, så att det fungerar lite lättare och så att både arbetsgivare och arbetstagare hittar i regelverket utan att gå vilse.

Sedan är det också viktigt att vi gör någonting åt de problem vi ser och inte bara pratar. Det måste också hända saker och ting. Vi måste ta tag i de här frågorna, sätta ned foten och säga att vi måste öppna möjligheter för människor att arbeta både när de har småbarn och sjuka föräldrar eller när de själva blir sjuka och lite äldre. Över huvud taget måste vi utnyttja den potential, den arbetskraft, som finns i landet och överallt annars. Det är oerhört viktigt om vi ska kunna ha en välfärd som vi alla är så beroende av.

Anf. 5 ULF HOLM (mp):

Herr talman! I det här betänkandet tänkte jag bara kort kommentera propositionen från regeringen om tydligare genomförande av EG:s arbetstidsdirektiv. Det är ju någonting vi har fått på köpet med EU-medlemskapet. Eftersom Sverige har blivit anmält till EG-domstolen är det väl bäst att passa sig. Vi har försökt dra ut på det länge nog, men det finns en gräns även för det. Man kan ha synpunkter på hur mycket EU ska lägga sig i och hur det ska utformas i detalj, men vi har trots allt praxis och EU-kommissionens anmälan att gå efter.

Jag tycker att vi bör koncentrera den politiska kraften på att försöka förändra EU-kommissionens nya förslag till arbetstidsdirektiv, därför att det tycks bli än värre än det nuvarande. Där måste vi ha en politisk enighet från Sveriges sida och framför allt heja på regeringen för att den ska ta till orda vid förhandlingarna i ministerrådet.

Det jag tänkte koncentrera det mesta av min tid på handlar naturligtvis om arbetstidsförkortning, en käpphäst för oss gröna som länge har krävt att vi ska sänka normalarbetstiden i ett första steg till 35 timmar i veckan och på sikt till 30 timmar i veckan. Det är en välfärdsreform. Det handlar om livskvalitet och motiveras av bland annat jämställdhetskrav och människors hälsa. Det handlar om att på sikt sänka tiden till 30 timmar därför att jag tror att det skulle öka människors möjligheter att orka arbeta längre.

Flera har i talarstolen varit inne på att äldre måste ha lättare att komma in på arbetsmarknaden. Javisst, men vad är anledningen till att så många äldre blir förtidspensionerade i dag? Man blir utsliten. Tempot i arbetslivet har gått upp ofantligt mycket. Vi orkar inte. Vi får inte livspusslet mellan arbete, fritid och familjeliv att gå ihop.

Jag kan sympatisera med den reservation som delar av den borgerliga splittrade alliansen har lagt fram. Samtidigt måste vi konstatera att majoriteten, bestående av socialdemokrater, vänsterpartister och miljöpartister, redan är steget före. Vi har redan tillsatt en utredning om rätten att gå ned i arbetstid med tjänstledighet. Ni är lite sent ute i den splittrade alliansen. Vi är steget före. Utredningen ska vara klar i slutet av detta år. Sedan kan vi förhoppningsvis gå vidare med den frågan.

Med sänkt arbetstid är jag helt övertygad om att människor orkar arbeta längre. Flera går in på det som Anders G Högmark sade, svenskarna behöver inte jobba mindre utan mer. Men tänk alla de 540 000 människor

Prot. 2004/05:77

16 februari

Tydligare genomförande av EG:s arbetstidsdirektiv

som är förtidspensionerade, som har sjukersättning och så vidare. Naturligtvis måste vi få ett arbetsliv som alla kan delta i, inte bara de som orkar jobba och hålla i gång så pass länge. Vi måste ha ett arbetsliv för alla människor. Jag tror därför att sänkt arbetstid är receptet för att fler ska kunna finnas på den svenska arbetsmarknaden. Det kan inte vara ekonomisk tillväxt att så pass många ska stå utanför den reguljära arbetsmarknaden. Vi måste få ett arbetsliv som välkomnar fler och som gör att fler kan jobba.

Sedan har vi argumentet: Det fungerar inte. Om man nu får citera i talarstolen, herr talman, så uppmärksammar jag gårdagens ledare i Aftonbladet. "Sjukfrånvaron borta med sextimmarsdag." Det är Toyotas verkstad i Mölndal som 2002 införde sextimmarsdag med bibehållen lön. Vad hände? Sjukfrånvaron sjönk med 5 % till att vara nära noll nu. Omsättningen i företaget ökade med 40 % och vinsten med 23 %. Det är en lösning som fungerar alldeles utmärkt på Toyota. Jag är inte säker på att det skulle fungera i alla delar av samhället, men här fungerar det.

Det möttes, precis som hos den borgerliga alliansen och Socialdemokraterna, med skepsis. Det håller inte. Nu har det pågått i två år, och det fungerar uppenbarligen. Väntetiderna för kunderna på Toyota har halverats. Arbetsskadorna har sjunkit. Yrkesstoltheten och trivseln har ökat och så vidare. Det fungerar.

Samtidigt har vi en svensk ekonomi där sjukskrivningar och arbets-skador kostar oss sammanlagt 113 miljarder kronor om året. Naturligtvis måste vi ta initiativ för att komma till rätta med detta problem. Och jag tror att en av lösningarna kan vara sänkt arbetstid. Det är därför jag tycker att vi ska sätta i gång detta arbete meddetsamma och yrkar därför bifall till reservation 7 under punkt 5.

Anf. 6 ANNELIE ENOCHSON (kd) replik:

Herr talman! I väntan på det nya direktivet kan man göra små justeringar för att uppfylla EU-domstolens önskan om laguppfyllelse. Därför tycker jag att det är märkligt när jag hör Ulf Holms och Miljöpartiets kritik, som ofta är att EU blandar sig i allting, men just i det här fallet tycker man tydligen att det är väldigt bra att gå in med EU-direktivet. Man gör en både långtgående och krånglig lagstiftning.

Jag undrar varför Miljöpartiet i just det här fallet, när man i alla andra fall säger att EU inte ska blanda sig i, tycker att det är helt okej att göra en sådan enormt krånglig lagstiftning samtidigt som man vet att EU-kommissionen försöker titta över detta för att förenkla. Det var också kravet från regeringen, ert samarbetsparti. Varför kan ni inte gå med på alliansens önskan att vänta, ligga lågt och göra minsta möjliga?

Anf. 7 ULF HOLM (mp) replik:

Herr talman! Jag kanske inte ska försvara regeringen, eftersom det är regeringens proposition och Miljöpartiet inte står bakom den. Men jag har ju inte heller lagt ned min själ i att försöka övertyga regeringen om att man borde göra mindre. Men jag kan hålla med om det.

Problematiken här är ju EU-kvarnen, EU-byråkraterna. Sverige är anmält till EG-domstolen, och då duger det inte att säga att vi inväntar det nya direktivet. Vi vet samtidigt att det förmodligen kommer att ta flera år. Till dess blir vi anmälda.

Jag skulle å ena sidan kunna tänka mig att göra mindre justeringar. Å andra sidan är det detta som vi har rekommenderats att göra, och jag kan inte se att det skulle bli så pass komplicerat att det är onödigt. Jag tycker att det regeringen har lagt fram är acceptabelt, inte önskedrömmen för en miljöpartist, men acceptabelt.

Anf. 8 ANNELIE ENOCHSON (kd) replik:

Herr talman! Önskedrömmen kan man inte uppnå utan det är acceptabelt. Det är precis så vi har tänkt i alliansen. Vi har sagt att vi vet att passiv jourtid skulle vara betydligt bättre än det som man har gjort nu.

När det gäller semester och sjukfrånvaro har det sagts här att man faktiskt inte behöver räkna med det som kom 1993. Men här väljer alltså Sveriges regering att säga: Jo, det ska med. På flera av just de punkter som är känsliga, och det vet Ulf Holm om, går man alltså längre än arbetstidsdirektivet.

Det hade varit betydligt bättre för er trovärdighet, med tanke på er kritik mot EU, om ni hade sagt att ledamöterna i alliansen har varit kloka. De har gjort så lite som möjligt men ändå uppfyllt domslutet. Vi ställer oss bakom det. Varför har inte Miljöpartiet gjort det?

Anf. 9 ULF HOLM (mp) replik:

Herr talman! Därför att jag inte tror att det räcker att göra den lilla förändring som den borgerliga alliansen vill göra och plötsligt framstå som lite EU-kritisk. Jag tror inte att den lilla förändringen räcker. Jag tror att utifrån EU-praxis och de domslut som har kommit senare måste vi förmodligen göra så pass stora förändringar som vi gör nu. Jag tycker inte att de är så pass stora heller. Det är lite överdrivet. Det är ett sätt att göra politik av detta. Jag är inte alls lika orolig som Annelie Enochson.

I valet mellan att ha ett EG-arbetsdirektiv eller inte tillhör jag dem som inte tycker att EU ska lägga näsan i blöt. Nu finns det, och då får man göra det bästa av det.

Anf. 10 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Låt mig för ordningens skull instämma med yrkandena 1 och 2.

Varför tycker Miljöpartiet och Ulf Holm att sänkt arbetstid är en fråga som bäst lämpar sig att bestämmas i Sveriges riksdag? Varför kan man inte i subsidiaritetens namn låta de enskilda människorna, familjerna, själva bestämma vilken arbetstid de ska ha? En del kanske vill arbeta mer, en del vill arbeta mindre. Varför vill ni införa något slags överstatlighet på nationell nivå över de enskilda medborgarna på den punkten?

Vilken slutsats drar Ulf Holm av det faktum att det förslag som Miljöpartiet lägger fram om en tvångsvis 35 timmars arbetsvecka förefaller haverera i Frankrike under trycket av utvecklingen i Europa?

Ulf Holm sade tidigare att ekonomisk tillväxt inte kunde vara det viktigaste. Därmed implicerade du att det är möjligt att BNP blir lägre med ert förslag. Å andra sidan fick man intrycket när du läste detta om Toyota att BNP i själva verket om det tillämpas generellt kommer att bli mycket högre med ert förslag. Hur är det? Vad tror ni egentligen om utvecklingen av bruttonationalprodukten och skattebasen med ert förslag?

Prot. 2004/05:77
16 februari

*Tydligare genomförande av EG:s
arbetstidsdirektiv*

Anf. 11 ULF HOLM (mp) replik:

Herr talman! Det finns en lagstiftning i dag på nationell nivå som anger normalarbetstiden. Det är den lagen vi vill förändra. Men precis som det redan i dag finns kollektivavtal som ger lägre arbetstid, kan det vara möjligt framöver också. Nu är det normalarbetstiden, som det finns en lag om i Sverige, som allting utgår från. Det är den lagstiftningen vi vill förändra. Det är inget konstigt i det.

Sedan var det frågan om haveri i Frankrike. De genomförde detta för några år sedan. Det är väl än så länge ganska otydligt om vad som händer där. Franska regeringen har själv gjort utredningar som har kommit fram till att det har varit lyckosamt, men i vissa sektorer och med tryck från andra länder och storföretagen vill man kanske inte genomföra detta utan gå tillbaka till den gamla ordningen, det vill säga att arbetare ska slitas ut så fort som möjligt för att få så hög profit som möjligt.

Det är därför den samlade franska fackföreningsrörelsen förra helgen demonstrerade mot förslagen om att riva upp just 35-timmarsveckan. Det finns anledningar till det.

Ekonomisk tillväxt eller inte. Först kan man ha en lång diskussion om vad ekonomisk tillväxt är. Är det det bästa sättet att mäta välfärd? Allt välfärd kan inte mätas i ekonomisk tillväxt. Det vet Carl B Hamilton.

Anf. 12 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Jag vet inte om jag ska tolka detta som att Ulf Holm tycker att det system som finns i Frankrike med en lagstadgad 35 timmars arbetsvecka – det som jag säger har havererat – bör införas i Sverige. Där finns inte kollektivavtal – till skillnad mot Tyskland.

Om jag förstod Ulf Holm tycker han att demonstrationerna är riktiga. Det är en egendomlig hållning att vi ska ha en lagstadgad 35 timmars arbetsvecka i Sverige.

Sedan var det frågan om ekonomisk tillväxt. Den kan mätas på olika sätt. Den har stor betydelse för frågan om skattebasen. Med ert förslag, som jag ser det, blir skattebasen sannolikt lägre. Då måste ni höja skatterna ännu mer än vad Pär Nuder och regeringen har på lut – om det totala antalet kronor som ska gå till vård, skola, omsorg och andra ändamål ska vara detsamma. Har ni större skattehöjningar i bagaget om den ekonomiska tillväxten blir lägre med ert förslag? Är det så, Ulf Holm?

Anf. 13 ULF HOLM (mp) replik:

Herr talman! När jag pratade om Frankrike var det utifrån de franska förutsättningarna och den franska situationen. Jag sade inte att det är det som ska gälla i Sverige. Det är en väsentlig skillnad.

Man har i Frankrike genomfört 35-timmarsvecka på de villkor som finns där. Jag tror att det är fullt möjligt att man kan genomföra genom en ändring i arbetstidslagen i Sverige att normalarbetstiden ska sänkas till 35 timmar i veckan i ett första steg och därefter 30 timmar. Det tror jag är fullt möjligt.

Ekonomisk tillväxt kan man diskutera många gånger. Det är svårt att mäta ökad välfärd i ekonomiska termer. Därom tror jag att vi kan vara överens. Det vi däremot kan mäta, om vi tittar på Toyotafabriken i Mölndal, är att omsättningen ökar, vinsterna ökar, vilket är de traditionella termerna för ekonomisk tillväxt.

Visst blir det effekter i andra delar av ekonomin. Å andra sidan betalar vi 113 miljarder kronor från statskassan i sjukersättningar, förtidspensioneringar och så vidare. Det finns 30-åringar som blir förtidspensionerade i dag och som staten ska försörja i över 35 år framöver. Det kostar också pengar för staten, som vi skulle kunna använda till något mycket bättre. Jag tror att ekvationen plus-minus går ihop med 35 timmars arbetsvecka och till och med med 30 timmars arbetsvecka.

Prot. 2004/05:77
16 februari

Tydligare genomförande av EG:s arbetstidsdirektiv

Anf. 14 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Låt oss börja med det vi är överens om, Ulf Holm, nämligen att det är helt oacceptabelt att ganska många hundratusen står utanför arbetsmarknaden på grund av sjukskrivningar, förtidspensioneringar och motsvarande. Man kan konstatera att den sargade vänsterkartellen som Ulf Holm tillhör bär ansvar för att man år efter år ser samma höga sjuktal. Trots mycket retorik om att det här ska halveras till ett visst år händer i sak lite.

En komponent, ett parti, i den sargade kartellen pläderar då för en generell arbetstidsförkortning ned till 30 timmar. 20–25 % av arbetstiden ska försvinna inom ett antal år. Det ska alltså vara det mer generella angreppssättet för att komma till rätta med de saker som vi i och för sig är överens om, nämligen de orimligt höga ohälsotalen. Det är bara att konstatera att Moderata samlingspartiet inte tror på detta. Det är på något sätt att kapitulera. I stället för att göra något konkret åt den arbetsmiljö, den arbetsledning, de förhållanden som finns på arbetsmarknaden, väljer man att låta människor arbeta mindre på en dålig arbetsmarknad. Det är Ulf Holms och Miljöpartiets bidrag i kartellens politik.

Vi moderater och många andra ser verkligheten där människor trivs på arbetet, där man förstår och har överblick över arbetet, där arbetsledningen är tydlig och synlig. Där minskar ohälsotalen dramatiskt, även om man jobbar 42–45 timmar. Där man trivs, där tycker man att det är roligt att arbeta.

Herr talman! Mängder av studier visar att inom exempelvis offentliga sektorn – det är tragiskt, det är den som på många ställen leds av den splittrade kartellen, det är den politiken ni formar – finns ett otydligt ledarskap. Lärarna vittnar om dålig och otydlig skolledning. Den privata verksamheten i småföretag med så otydlig företagsledning skulle aldrig fortsätta. De har tydligare företagsledning och tydligare ledarskap, och det är därför de har lägre frånvaro och lägre ohälsotal. Arbetstidsförkortning är inget recept på att minska ohälsotalen i Sverige.

Anf. 15 ULF HOLM (mp) replik:

Herr talman! Det finns flera förslag från majoriteten i riksdagen, Socialdemokraterna, Vänstern och Miljöpartiet, på att öka välfärden och livskvaliteten. Vi från Miljöpartiet vill gå lite snabbare fram i vissa frågor, precis som Moderaterna i den borgerliga alliansen vill gå snabbare fram med skattesänkningar i vissa frågor. Vi skiljer oss lite.

Vi har tagit stegen att vi till exempel har genomfört försök med arbetstidsförkortning, för att få vetenskapliga fakta kring hur en minskad arbetstid slår för ökad jämställdhet och sänkt ohälsa. Det är de stegen vi tar. Sedan tror vi från Miljöpartiets sida att vi kan gå vidare.

Jag säger inte att sänkt arbetstid är receptet för allt – det finns många andra lösningar för att öka livskvaliteten, för att få livspusslet att gå ihop och för att få sänkt sjukfrånvaro och så vidare. Det är kanske att svära i kyrkan, herr talman, men jag vill säga att friåret är ett sätt. Jag vet att Moderaterna inte har så mycket till övers för det, men medborgare ute i landet hurrar nu och frågar varför det inte finns fler platser. Det är detta vi ser fram emot för att kunna ladda batterierna och orka fortsätta.

Det är ökad välfärd och livskvalitet, Anders G Högmark, inte sänkt skatt.

Anf. 16 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Jag kan inte se något motsatsförhållande mellan ökad välfärd och sänkt skatt.

Jag vill bara konstatera att jag är helt övertygad om att väldigt många fler människor i Sverige ute i arbetslivet, i privat och offentlig sektor, kanske inte upplever arbetstiden, de 40 timmarna, som det stora problemet. Det finns givetvis i livets olika skeden en önskan att ha mer flexibilitet – Annelie Enochson var inne på detta. Småbarnsföräldrar kan ha större behov av det än personer i 40–50-årsåldern.

Men det avgörande för ohälsotalen är många gånger, herr talman, om man trivs med att jobba. Jag tror att alla kan vittna om detta överallt, att när man trivs med arbetet, med arbetskamrater och med arbetsuppgifter och upplever att man gör en bra och nyttig insats för sina medmänniskor eller för verksamheten rent allmänt är inte arbetstiden det avgörande.

Har man dessutom möjlighet att generera sin egen försörjning och bidra till den allmänna välfärden med arbete och bra arbete, tror jag att de flesta människor upplever det som välfärd. Det är därför vi moderater reagerar mot det generella kravet på en sänkning av arbetstiden.

Jag utesluter inte, herr talman, att det finns människor för vilka i olika skeden av livet en förkortad arbetstid kan vara en fördel, medicinskt eller socialt. Men det stora att alla ska sträva efter en sänkning mot 30 timmar är en felaktig signal i ett åldrande Sverige, där vi behöver dra nytta av varje människas erfarenhet och vilja att arbeta, ge dem vettiga och trivsamma arbetsförhållanden, definierade arbetsuppgifter och trivsel. Jag är övertygad om att flertalet kommer att uppskatta att arbeta till sin egen försörjning och bidra till andras.

Jag tycker att det är osolidariskt att människor som normalt sett skulle kunna göra en insats på 40–45 timmar i veckan mest funderar över hur man ska förkorta sin arbetstid, när det finns så stora behov inom den offentliga sektorn, den gemensamma sektorn, för att klara människor som inte kan jobba trots att de skulle vilja jobba. Det är osolidariskt att generellt friska människor i sina bästa år ska sänka sin arbetstid.

Anf. 17 ULF HOLM (mp) replik:

Herr talman! Jag hoppas att talmannen, precis som jag, noterar att Anders G Högmark och Moderaterna nu tar steg mot att erkänna att det finns grupper i samhället som behöver sänkt arbetstid. Jag hoppas då att det är en öppning för att vi ska ha den utvecklingen och inte, som Moderaterna hittills har gjort, stänga alla dörrar och näst intill kräva att vi ska arbeta mer. Jag tror att det är nödvändigt att sänka arbetstiden, normalarbetsstiden.

Men visst har Anders G Högmark rätt på några punkter. Det är också viktigt att titta på arbetstidens organisering på företagen. Ett bra exempel, som vi gärna kan lyfta upp, är 3–3-modellen, som fungerar på många arbetsplatser och som har ökat trivselen. Det gör också att människor tycker att det är roligare att jobba. Man orkar mer, och sjukfrånvaron minskar. Det blir, om jag nu ska använda ekonomiska termer, ett effektivare arbete med ökad produktivitet. Vi kan se ökad produktivitet på många sätt, och jag ser den ökade arbetsglädjen för arbetarna. Men vi kan också se det i ekonomiska termer. Det ska vi fortsätta att jobba med. Vi måste hitta bättre sätt att organisera arbetet.

Därför inväntar jag med glädje de förslag som Socialdemokraterna, Vänstern och Miljöpartiet kommer att ta fram i de här frågorna. Jag hoppas bland annat att många företag kan utnyttja 3–3-modellen, som har fått väldigt stor uppmärksamhet och varit lyckad på många platser. Jag tror att den modellen kan införas på än fler platser, och då når vi än en gång målet om ökad livskvalitet för människor. Det ska vara skoj att jobba. Det ska inte kännas på morgonen att ”jag vill inte”. Det är målet.

Anf. 18 LAILA BJURLING (s):

Herr talman! För oss socialdemokrater är det av allra största vikt att värna om den svenska modellen på arbetsmarknaden, den modell som innebär att parterna reglerar rättigheter och skyldigheter i kollektivavtal. Genom det arbetssättet har vi uppnått en stor respekt för parternas olika utgångspunkter och också kunnat anpassa de arbetsrättsliga lagarna till de specifika förhållanden som gäller i varje bransch för sig. Det arbetssättet har också lett till att vi har mycket få vilda konflikter i Sverige. Både arbetsgivare och arbetstagare respekterar träffade avtal. Så vill vi socialdemokrater att det ska fortsätta att vara även framöver, och det är också den ståndpunkt Sverige krävt gehör för som medlem i EU.

Det är mot den bakgrunden vi ska se dagens förslag till tydligare genomförande av EG:s arbetstidsdirektiv.

Redan 1996 infördes en regel i svensk arbetstidslag som innebar att kollektivavtalen inte fick tillämpas i strid med EG:s arbetstidsdirektiv, den så kallade EG-spärren. Från vår sida ansåg vi även då att parterna, genom kollektivavtal, var bäst på att anpassa sina regler utifrån de olika behov som finns i olika branscher.

Dessvärre var inte EG-kommissionen överens med Sverige i den frågan. De har krävt att vi ändrar vår lag på vissa punkter och har till och med väckt talan mot Sverige i EG-domstolen för att vi inte har genomfört arbetstidsdirektivet. Därför har vi i dag ett förslag om ett tydligare genomförande av direktivet på riksdagens bord.

Ändringarna handlar, som sagts tidigare, om bestämmelser om högst 48 timmars genomsnittlig veckoarbetstid, 11 timmars sammanhängande dygnsvila, arbetstid för nattarbete och kompensationsledighet vid tillfälliga undantag från veckoviloregeln.

Vissa verksamheter kan undantas från de nya reglerna. Det handlar om verksamheter som är av sådant slag att, som det heter i propositionen, konflikt inte kan undvikas med arbetstidsdirektivet, till exempel inom försvar, polis och skyddsarbete.

EG-direktivet säger ingenting om jourarbetstid, Annelie Enochson, som vi har i den svenska arbetstidslagstiftningen. Men EG-domstolen har

prövat begreppet i ett antal domar och kommit fram till att all så kallad jourtid som tillbringas på arbetsplatsen ska betraktas som arbetad tid när genomsnittlig arbetstid ska beräknas. Det gäller alltså redan i dag, även utan de förändringar av arbetstidslagen som vi nu diskuterar.

Dessa domar har ställt till en del bekymmer inom framför allt sjukvården och omsorgsverksamheter, där det ofta förekommer att personalen har vilande jour, det vill säga att de finns till hands på arbetsplatsen om de skulle behövas – annars kan de sova.

Problemet med vilande jour har gjort att arbetstidsdirektivet nu, som vi har hört här tidigare, är föremål för översyn på EU-nivå. Men det lär dröja något eller kanske några år innan det blir färdigbehandlat, och utskottet instämmer i regeringens bedömning att Sverige inte kan vänta med dagens beslut tills nästa direktiv eventuellt kommer fram.

I det här betänkandet behandlas också ett antal motioner som har väckts under allmän motionstid. I de allra flesta motionerna tas frågor upp som Knasutredningen, Kommittén för nya arbetstids- och semesterregler, har behandlat och lagt fram förslag om. Det handlar om förkortad arbetstid, starkare inflytande för arbetstagaren när det gäller arbetstidens längd och förläggning, och det handlar om möjligheten att använda intjänad semester som timbank, det vill säga att kunna ta ut delar av semestern som enstaka timmar. Jag var själv med i den utredningen och känner stor sympati för många av de här motionerna, men eftersom utredningen bereds inom Regeringskansliet vill utskottet avvakta regeringens förslag och finner ingen anledning att i dag göra några tillkännagivanden.

När det gäller arbetstidsförkortning vill även jag påminna om den överenskommelse som vi socialdemokrater har gjort med Vänsterpartiet och Miljöpartiet om att göra ett försök med arbetstidsförkortning. Det kan tyckas lite onödigt med ytterligare ett försök med kortare arbetstid. Men problemet med tidigare försök har många gånger varit att det har varit för få deltagare i försöken och att det inte går att dra några vetenskapligt hållbara slutsatser om konsekvenserna av arbetstidsförkortningen.

Nu har Arbetslivsinstitutets forskare fått uppdraget att rigga ett försök som följer alla regler för vetenskaplighet. På så sätt hoppas vi få svar på frågan om en kortare arbetsdag ger bättre hälsa eller inte. Vi hoppas också få svar på frågan om en kortare arbetsdag ändrar det könsuppdelade arbetet i hemmet och på arbetsplatsen. Försöket ska pågå i två år, och startar nu under första kvartalet 2005. En av de arbetsplatser som ingår i det här försöket är parkeringskontoret i min hemkommun Eskilstuna, så det ska jag följa extra noga.

En sista fråga, herr talman, som jag vill ta upp gäller motioner där man föreslår rätt till partiell ledighet för äldre. Även den frågan har diskuterats i ett antal utredningar, bland annat Senior 2005 och Knas. I det här sammanhanget vill jag säga att den äldre arbetskraften självklart är en resurs – det borde vi inte ens behöva säga från riksdagens talarstol. Men den fråga som ska ställas är om rätten att ta ut ålderspension på deltid också ska förknippas med rätt att vara tjänstledig på deltid. Ska kravet för att få vara ledig vara förknippat med ett krav på att ta ut ålderspension eller inte? Skulle en rätt till nedtrappning för äldre innebära att fler orkar jobba efter 65 år, eller skulle det innebära att de som har en bra pensions-

försäkring kan sluta jobba ännu tidigare än de tänkt? Regeringen har gett en utredare i uppdrag att föreslå hur en lag om partiell tjänstledighet för arbetstagare som önskar gå ned i arbetstid skulle kunna utformas. Det uppdraget ska redovisas senast den 1 december i år. Inte heller i denna fråga är utskottet berett att föregripa resultatet av den beredning som pågår.

Herr talman! Med de här orden vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Anf. 19 ANNELIE ENOCHSON (kd) replik:

Herr talman! När nu Socialdemokraterna har valt att genomföra en detaljerad lagstiftning som går långt längre än vad direktivet kräver har jag två frågor till Socialdemokraterna. Den första är: Vad kommer regeringens förslag om 48-timmarsregel att innebära för fiskarna? Kommer det att innebära att fiskebåtarna måste ha dubbla fiskelag? Det är en fråga.

Den andra frågan är: Vad kommer det att innebära i kostnader för kommuner och landsting när jourtiden ska räknas in i arbetstiden? Även här blir det dubbla lag.

Detta skulle jag vilja ha svar på.

Anf. 20 LAILA BJURLING (s) replik:

Herr talman! Som jag sade i min inledning har vi försökt från Sveriges sida att göra ett enklare genomförande av EG:s arbetstidsdirektiv genom att i vår nuvarande lagstiftning skriva in det vi kallar för EG-spärren, det vill säga att kollektivavtal inte får träffas eller användas i strid med EG:s arbetstidsdirektiv. Men det har inte godkänts. EG-kommissionen har inte godkänt det enklare sättet att genomföra direktivet. Då har vi fått krypa till korset och införa de delar som EG-kommissionen har krävt för att vi inte ska bli fällda i domstolen.

I praktiken gör inte den här förändringen någon större skillnad för de arbetstagare som finns på svensk arbetsmarknad. Det handlar om att det finns en begränsning i veckoarbetstiden, men detta kan också genomsnittsbäknas. Det handlar om att man ska ha rätt att vila. Elva timmar på ett dygn ska man få ha en vila. Det är inga orimliga krav, kan vi socialdemokrater tycka. Sedan kan det finnas vissa branscher där man behöver anpassa det här, göra en genomsnittsbäknings över en längre tid. Det kan man komma överens om att göra i ett kollektivavtal. Så begränsningstiden på 48 timmar behöver inte handla om en vecka. Det kan vara fyra månader. Det kan vara ända upp till ett år, om man skulle komma överens om det. Det är alltså inget stort problem i den delen.

Anf. 21 ANNELIE ENOCHSON (kd) replik:

Herr talman! Jag kommer från västkusten, och det är ett stort problem. Om man är tvungen att ha dubbla fiskebåtsbesättningar kommer det att bli katastrof för svensk fiskenäring. Därför skulle jag vilja ha mer klara besked än att man säger att det inte är ett problem. Det är helt fel perspektiv.

Sedan undrar jag fortfarande över det här med kostnader. Vad innebär det för kommun och landsting när man nu har valt att gå längre än vad direktivet säger? Jag skulle vilja ha ett svar. Har man tittat igenom detta?

Prot. 2004/05:77

16 februari

Tydligare genomförande av EG:s arbetstidsdirektiv

Jag och vi i alliansen tror nämligen att det kommer att innebära mycket kostnader att vara tvungen att ha extra folk, eftersom jourtiden räknas in i arbetstid.

Jag skulle vilja ha ett svar på det här. Vad innebär detta i kostnader?

Anf. 22 LAILA BJURLING (s) replik:

Herr talman! Annelie Enochson har tydligen inte uppfattat att det här med jourtid inte har med lagen att göra. Det har inte något med lagen att göra, inte det nuvarande EG-direktivet, som det ser ut i dag, och inte den förändring som vi nu föreslår att vi ska göra i vår nuvarande arbetstidslag. Där nämns inte jourtiden.

Det är domstolen som har bestämt att redan i dag – oavsett vilket beslut vi tar i dag i riksdagen, oavsett vad vi bestämmer oss för – är jourtid att betrakta som arbetstid. Det är ingenting som vår lag kan göra vare sig det ena eller andra åt, utan det är en domstol som har beslutat det. Det blir väldigt krångligt, framför allt för sjukvården och omsorgen, som jag sade redan i mitt inledningsanförande. Jag har inget exakt krontal när det gäller det, men det här gäller oavsett vad vi tar för beslut i dag. Det vill jag understryka.

Anf. 23 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja gå in på frågan om minskad arbetstid, förkortad arbetstid, flexibilitet och sådana saker.

Som vi ser har Socialdemokraterna ett samarbete med Vänsterpartiet och Miljöpartiet. De två partierna är väldigt angelägna om att sänka veckoarbetstiden till 35 eller 30 timmar. Däremot redovisas ganska många flexibilitetsförsök där olika företag har kommit överens med sina arbetstagare om att hitta andra arbetstidsmått som har fungerat. Då kan man fatta beslut om kollektivavtal med den befintliga lagstiftning som vi har i dag.

Hur ser Socialdemokraterna på möjligheten att göra detta inom nuvarande lagstiftning, utan att påtvinga någon en förkortad arbetstid? Ska man göra på det sättet? Tror Socialdemokraterna att flexibiliteten går att genomföra på ett sätt som också gynnar den svenska modellen, att man beslutar i kollektivavtal om sådana frågor?

Anf. 24 LAILA BJURLING (s) replik:

Herr talman! När det gäller den kortare arbetstiden, en generell förkortning av arbetstiden i form av sänkt veckoarbetstid, har Socialdemokraterna inte något förslag i den frågan. Vi har en utredning som jag har pratat om tidigare, Knasutredningen, som har lagt fram förslag om en generell förkortning av arbetstiden genom att man har fem lediga dagar. Varje individ ska då få fem lediga dagar som kan läggas i en arbetstidsbank och disponeras efter den enskilda individens behov. Det är den delen som vi har i förslag, som ligger på regeringens bord, från en utredning.

Om vi pratar om arbetstidsförkortning *kan* det däremot vara så – vi vet inte – att det blir mer produktion med kortare arbetstid. Därför har vi nu lagt upp det här försöket med arbetstidsförkortning som jag redovisade för er. Vi ska följa det här ordentligt, vetenskapligt. Kan vi få mer produktionstid om vi jobbar kortare på grund av att sjukfrånvaron blir så

mycket lägre? Det finns en hel del tecken på det i de undersökningar och i de experiment och den försöksverksamhet som har gjorts tidigare. Ulf Holm nämnde några stycken här i talarstolen. Det handlar om 3–3-systemen och de arbetstidsförändringar som man har gjort på Toyota. Det finns många exempel på företag som på eget initiativ har insett att deras produktion mår bättre av att ha en kortare arbetstid.

Det är givetvis jättebra om man gör det. Det finns också grupper som inte kommer i åtnjutande av det, som inte har den styrkan på arbetsmarknaden och som också behöver ha lite mer flexibilitet i sin verksamhet. Det är de grupperna som behöver ha stöd genom lagändringar. Det är därför som vi diskuterar förslaget om extra tidbank även för grupper som kanske inte har samma styrka i kollektivavtalet. Det är det arbetstidslagstiftningen hela tiden handlar om. Det är inte främst fråga om att lägga sig i arbetstiden utan om att ha en arbetsmiljöram för att arbetstagare inte ska utnyttjas på arbetsmarknaden. Det är därför vi har regler om arbetstidens både längd och förläggning. Men för dem som vill införa bättre avtal, bättre reglering för arbetstagare än vad lagen reglerar i dag finns det inga som helst hinder.

Anf. 25 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Friåret är utnyttjat av väldigt många arbetstagare inom den offentliga sektorn. Där upplever man många gånger att man har en tuff arbetstid. Kvinnor löser det problemet ofta med att betala själva. De har deltidstjänst och får inte betalt för mer. Men på Toyota fick de behålla sin heltidslön trots att de jobbar sex timmar. Det har genomförts försök bland annat i Kiruna med att sänka arbetstiden för Kommunals medlemmar. Hur ser Laila Bjurling på detta? Skulle en generell arbetstidsförkortning underlätta för de här kvinnorna? Eller skulle det ändå vara så att de kvinnodominerade yrkena kommer i strykclass både ekonomiskt och när det gäller arbetstidens förläggning och dylikt?

Anf. 26 LAILA BJURLING (s) replik:

Herr talman! Nu kom Margareta Andersson in på en fråga som verkligen är en skamfläck på Sveriges karta, och det är kvinnolönerna, hur vi behandlar kvinnodominerade sektorer lönemässigt. Det ligger kanske lite utanför debatten om arbetstidsdirektivet. Jag tar den debatten gärna någon annan gång, Margareta, för det är väldigt hemskt att se det.

Om kvinnor däremot känner att de måste ha lite kortare arbetstid än 40 timmar i veckan därför att de har hela ansvaret för hem, barn, släkt och mycket annat socialt runtomkring, då är det väl bra om de avtalsvägen kan komma fram till att ta ut en del av den tillväxt som finns i form av kortare arbetstid. Jag tror att hela svenska folket skulle må mycket bättre om de hade lite större möjligheter att även fortsättningsvis ta ut välfärdsökningar i kortare arbetstid. Det har vi ju gjort traditionellt under många år. Det är alltid tillväxten som måste betala sådana här saker.

I Knasutredningen, som har nämnts här många gånger, har Konjunkturinstitutet gjort en prognos som sträcker sig ganska långt fram i tiden. Den visar en mycket kraftig höjning både av den offentliga konsumtionen och av den privata konsumtionen framöver. Då är det naturligtvis inget fel om man väljer att i stället för att höja den privata konsumtionen

Prot. 2004/05:77

16 februari

Tydligare genomförande av EG:s arbetstidsdirektiv

i form av mer prylar, kanske bättre boende eller nyare bilar ta ut det i form av kortare arbetstid. Det har jag absolut ingenting emot.

Anf. 27 ANDERS WIKLUND (v):

Herr talman! Jag ska helt kort beröra arbetstidsdirektivet, och jag har några synpunkter på de invändningar som de borgerliga rest mot direktivet och också frågan om arbetstidsförkortning och arbetstidens förläggning.

Vi kan konstatera att direktivet, som vi ska fatta beslut om i dag, är från 1996. Vi är alltså ungefär nio år för sent ute, som man kan uttrycka det. Men bättre sent än aldrig, tycker jag. Under tiden har EU-kommissionen dessvärre slagit ned på Sverige och väckt talan i domstol mot Sverige för att vi inte har implementerat direktivet på ett korrekt sätt. Vad man än tycker om det har vi inget val, det ska implementeras. Med dagens beslut i denna kammare kommer vi att göra EU-kommissionen nöjd, åtminstone på den punkten, föreställer jag mig.

Om riksdagen ställer sig bakom utskottsmajoritetens förslag får vi en arbetstidslagstiftning i Sverige som är mera heltäckande och något mera restriktiv sett till vad som är ett möjligt arbetstidsuttag. Främst är det arbetstidsuttaget per dygn och per vecka som begränsas med direktivet jämfört med nuvarande arbetstidslagstiftning. Sett över längre tidsperioder är det väldigt små skillnader.

Det är alltså arbetstidsuttaget per dygn och vecka som är det materiella skarpa innehållet i kommissionens direktiv. Per dygn reduceras möjligt arbetstidsuttag från 19 till 13 timmar, per vecka från 107 timmar till 77 timmar. Då kan man säga att arbetstidslagens funktion av skyddslagstiftning skärps. Jag vill hävda att det sker utan att det påverkar förutsättningarna negativt för flexibla arbetstidslösningar i arbetslivet.

Jag vill höra om någon kan hävda att 13 timmar per dygn eller 77 timmar per vecka skulle inskränka på verksamheternas behov av flexibilitet i arbetstiderna. Jag tycker att förslaget är ganska välbalanserat. Samtidigt som man tillåter en hög grad av flexibla lösningar skärper man gränserna för hur mycket arbetstid som får tas ut per dygn och per vecka. Det tas inga jättekiv, det är inga dramatiska förändringar. Men det innebär trots allt ett steg i rätt riktning, inte minst mot bakgrund av de höga sjuktal som vi har i Sverige och ett arbetsliv som blir alltmera pressande.

Jag tycker att det är bra att vi i dag ska fatta beslut om att implementera direktivet och de här begränsningarna. Men det tycker inte alliansen. Då undrar jag varför.

I fyrpartimotionen från de borgerliga finner man att ett skäl som anförs är den pågående översyn av direktivet som EU-kommissionen har tagit initiativ till. Det tycker jag är ett mycket märkligt argument. Vi har att implementera ett gällande direktiv från 1996. Att man har en översyn av direktivet, som så småningom kanske resulterar i förändringar om något år, innebär inte att det direktiv som gäller i dag sätts ur spel. Dessutom har kommissionen faktiskt väckt talan mot Sverige.

Menar alliansen att vi ska vägra? Är det det ni föreslår? Är obstruktionslinjen i så fall någonting som alliansen mera allmänt och generellt förespråkar som en linje för Sverige att hålla i förhållande till EU-direktiv också i framtiden? Det vore intressant att få höra.

Ett annat skäl som anförs i motionen är att fyrpartiklövern anser att förslagen är för långtgående. Då är min fråga: Är det begränsningen av möjligt arbetstidsuttag som bekymrar? Det är ju det som är det skarpa materiella innehållet. Menar alliansen att 13 timmar per dygn i stället för 19 och 77 timmar per vecka i stället för 109 är för långtgående? Var skulle i så fall alliansen vilja lägga sig?

Frågorna om kortare arbetstider och arbetstagarnas inflytande är också viktiga. Jag ska helt kort beröra frågan om arbetstagarnas inflytande och hur alliansen ser på de här frågorna. Jag utgår från att riksdagen senare under den här mandatperioden kommer att få ta ställning till skarpa förslag när det gäller det här.

Jag noterar att det i de borgerliga motionerna i de här ärendena både hos Folkpartiet och hos Kristdemokraterna faktiskt finns öppningar mot Knasutredningens håll; i alla fall principiellt när det gäller kortare arbetstid och fler lediga dagar säger de borgerliga nej.

Men det finns öppningar när det gäller sådana principiella lösningar som timbanker och ett ökat arbetstagarinflytande över arbetstidens förläggning – helt i linje med det som Knaskommittén föreslår. Det tycker jag är jättebra. Det ökar förutsättningarna för att vi så småningom ska kunna komma fram den vägen.

Fast när man studerar Moderaternas motion öppnar sig en avgrund, inte bara mellan det rödgröna laget – som jag representerar – och Moderaterna utan också mellan Moderaterna och resten. De vill nämligen ta bort normen för veckoarbetstid och i stället se en utveckling där arbetstidens omfattning och förläggning bestäms genom individuella avtal mellan enskilda arbetstagare och arbetsgivare. Som om enskilda arbetstagare och arbetsgivare vore jämbördiga parter på arbetsmarknaden!

Detta innebär förstås att Moderaterna inte är med i matchen. När vi andra pratar om att öka inflytandet för arbetstagarna över arbetstidens förläggning vill Moderaterna öka maktlösheten för arbetstagarna. Vad säger resten av alliansen om Moderaternas idéer? Det skulle jag också gärna vilja veta.

Herr talman! Vad lär man av detta? En lärdom är att det inte är lätt att byta hatt över en natt. Från storfinansens företrädare till arbetarklassen är vägen både lång och mödosam. Uppenbarligen har Moderaterna en hel del kvar att göra.

Med dessa ord vill jag yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 11 §.)

Prot. 2004/05:77
16 februari

*Tydligare genomförande av EG:s
arbetstidsdirektiv*

*Förbättrad kontroll
av rättsliga biträdens
ersättningsanspråk*

6 § Förbättrad kontroll av rättsliga biträdens ersättningsanspråk

Föredrogs
justitieutskottets betänkande 2004/05:JuU10
Förbättrad kontroll av rättsliga biträdens ersättningsanspråk (prop. 2004/05:41).

Prot. 2004/05:77
16 februari

Anf. 28 INGEMAR VÄNERLÖV (kd):
Herr talman! Eftersom jag inte är advokat kan jag ha lite synpunkter på det här betänkandet.

I regeringens proposition som ligger till grund för det här betänkandet föreslås att rätten att överklaga beslut som fattas av domstolar och andra myndigheter angående bland annat ersättning av allmänna medel till rättsliga biträden, den så kallade talerätten, flyttas från Domstolsverket till Justitiekanslern. Kristdemokraterna är emot det, och vi är inte ensamma. Flera tunga remissinstanser har ifrågasatt detta, till exempel Riksdagens ombudsmän, Regeringsrätten och Sveriges Domareförbund – för att nämna några. Även Lagrådet har starkt ifrågasatt överföringen av kontrollfunktionen till Justitiekanslern.

Kristdemokraterna anser att Justitiekanslern genom regeringens förslag kan komma att i vissa fall få dubbla roller som företrädare för staten. Mot förslaget kan även anföras, vilket Lagrådet har gjort, att uppgiften som granskare av ersättningar inte är förenlig med Justitiekanslerns exklusiva tillsynsroll och dess kvalificerade uppgifter. Mot den bakgrunden är regeringens förslag inte tillfyllest. Kristdemokraterna anser därför att i förslaget bör avslås i denna del.

Skälen som Domstolsverket åberopar för att inta en mer passiv hållning i fråga om talerätten framstår som konstruerade. Man säger sig inte vilja försämra verkets relation till domstolarna.

Herr talman! Man frestas nästan att utbrista: Skulle detta vara något slags eftertankens kranka blekhet som plötsligt gör sig gällande hos Domstolsverket? Jag har under de senaste åren besökt och varit i kontakt med många tingsrätter i Västra Götaland inför alla organisationsförändringarna där. Inte har Domstolsverket då haft några betänkligheter över sin relation till domstolarna. Verkets så kallade idéskisser över hur förändringar skulle kunna genomföras har inte varit annat än förkladda påbud.

Riksdagen har uttalat att Domstolsverket ska tillhandahålla kvalificerad service åt domstolarna i administrativa frågor (bet. 2000/01:JuU29). Domstolsverket har dragit på sig åtskillig kritik för brister i denna serviceskyldighet. Till exempel har verket, trots upprepade påpekanden, underlåtit att verka för att en väl fungerande organisation av vikarier för domarna kommit till stånd. Hade den frågan varit löst hade de små tingsrätterna haft en bättre ställning.

Det hade varit mer naturligt att regeringen hade skapat bättre förutsättningar för Domstolsverket att fullgöra sina granskningsuppgifter än att låta Justitiekanslern ta hand om dem.

Herr talman! Man blir betänksam när man ser hur utskottsmajoriteten krumbuktar sig för att dels tycka som vi kristdemokrater, dels lyda regeringen. Majoriteten håller med oss om att Justitiekanslern kan komma att få dubbla roller som företrädare för staten i vissa fall, men man tycker tydligen inte att det gör något.

Herr talman! Det förfaringssättet skulle jag vilja kalla för en judiciell förtunning – en förtunning av de begrepp som vi tidigare ansåg orubbliga, till exempel att förhindra system som kan skapa dubbla roller. Att med öppna ögon gå in i denna typ av förflackning kan på sikt leda vart som helst.

Utskottsmajoriteten skriver i betänkandet: ”Det torde vara uteslutet att Justitiekanslern inte skulle kunna hantera en intressekonflikt på ett korrekt sätt.” Det enda som här borde vara uteslutet är att Justitiekanslern över huvud taget hamnar i intressekonflikter där han sitter på två stolar.

Herr talman! Slutligen yrkar jag bifall till reservation nr 1.

Anf. 29 BRITTA LEJON (s):

Herr talman! Riksdagen har i dag att debattera och besluta om en förbättrad kontroll av rättsliga biträdens ersättningsanspråk. Bakgrunden till regeringens förslag är att samhällets resurser är begränsade och att de anslag som finns måste användas effektivt. Det är viktigt att ersättningar av olika slag kan kontrolleras på ett effektivt och ändamålsenligt sätt.

Mellan åren 1997 och 2003 har utgifterna för offentliga försvarare i Sverige stigit med 39 %. Under samma tid har utgifterna för målsägarbiträden stigit med 131 %.

Förslaget om nya kontrollmekanismer, som den här propositionen och det här betänkandet berör, ska inte ses som uttryck för en misstro mot rättsliga biträden och deras rättmätiga ersättningar. I stället handlar det helt enkelt om en naturlig strävan efter ett optimalt resursutnyttjande av våra gemensamma skattemedel.

Ett väl fungerande ersättningssystem skapar också förutsättningar för ett fortsatt högt förtroende hos allmänheten för de rättsliga biträdena och deras verksamhet.

Vissa åtgärder har redan tidigare vidtagits inom ramen för den existerande kontrollen, men det finns fortfarande en rad förhållanden som försvårar en tillräckligt effektiv kontroll och granskning.

I dag har Domstolsverket rätten och ansvaret att överklaga beslut om rättshjälp. Man har rätt att överklaga bland annat ersättning av allmänna medel till försvarare, målsägarbiträden och vittnen. Denna talerätt utövas inte i dag på ett önskvärt sätt. Relativt begränsade resurser på Domstolsverket anslås för detta ändamål, och antalet överklaganden har också sjunkit avsevärt under senare år.

Ungefär 3 500 ersättningsbeslut rapporteras årligen till Domstolsverket, som i dag i ungefär 10–20 ärenden per år överklagar skäligheten i ersättningarna.

Regeringen har gjort bedömningen att ett mer offensivt utövande av talerätten förutsätter att ansvaret för densamma flyttas från Domstolsverket till någon annan myndighet. Regeringen föreslår att ansvaret flyttas över till Justitiekanslern. Justitiekanslern är den myndighet som primärt har att föra statens talan. Man besitter dessutom en stor kunskap om de frågor som talerätten omfattar. Den vana och erfarenhet som Justitiekanslern besitter av att driva processer är naturligtvis också en tillgång när det gäller att identifiera vilka ärenden som bör överklagas.

En invändning som har framförts mot förslaget, som uttrycks både av Lagrådet och av Moderaterna och Kristdemokraterna i sina reservationer, är risken att förtroendet för Justitiekanslerns saklighet och opartiskhet kan rubbas eftersom myndigheten i vissa fall då har att leva upp till dubbla roller. Och det är riktigt att i vissa fall kan Justitiekanslern som myndighet komma att få dubbla roller. Men för Justitiekanslerns verksamhet gäller, liksom för övrigt för alla förvaltningsmyndigheter, regleringsformens regler om saklighet och opartiskhet. Dessutom är det redan

så i dag att Justitiekanslern har att leva upp till ansvaret att förena tillsynsuppgifter med partsuppgifter.

Det finns ingen anledning att inte hysa ett stort förtroende för att Justitiekanslern också i fortsättningen ska kunna leva upp till de högt ställda krav som vi ställer på myndigheten när det gäller saklighet och opartiskhet.

Herr talman! Härmed yrkar jag bifall till utskottets förslag till beslut i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 30 CARL B HAMILTON (fp):

Herr talman! Johan Pehrson har dessvärre fått mässfall. Jag ber att få yrka bifall till Folkpartiets reservation 2 i denna fråga.

Anf. 31 CECILIA MAGNUSSON (m):

Herr talman! Ingemar Vänerlöv har väldigt tagit upp denna viktiga fråga, och jag vill göra kompletteringar i vissa delar.

Frågan om ombud för båda parter i rättsliga ärenden i den proposition som vi har att diskutera här i dag är väldigt viktig för rättssamhället och den funktion som det ska upprätthålla.

Eftersom vi lever med en alltmer komplicerad juridisk verksamhet är dessa biträdens arbete väldigt viktigt för att vanliga människor ska kunna ta till vara sina rättigheter. Som sagts är kostnaderna för den här tjänsten väldigt höga för skattebetalarna i dag, men den är väldigt viktig, och det är viktigt att kontrollen sköts. Så har det inte varit hittills. Ambitionen från regeringens sida är väldigt viktig, men man drar fel slutsatser.

Konflikten i dag är inte mellan domstolen och Domstolsverket utan mellan det rättsliga biträdet och Domstolsverket. Det är på den grunden som vi motsätter oss en överflyttning av talerätten.

Hos Justitiekanslern, som har tillsynsuppgiften i dag, finns advokater. Ja, det är helt rätt, men de har ju inte samtidigt rätten att ifrågasätta de ersättningar som man faktiskt begär. Därför ökar man konflikten.

Det diskuteras att konflikt skulle uppkomma mellan Domstolsverket och domstolarna. Jag, precis som Ingemar Vänerlöv, är inte jurist, men jag tror inte att det upplevs som en konflikt mellan åklagare och domstolen bara för att en dom överklagas. Det är ju självklart att man har rätt att överklaga en dom och att den prövas i en högre instans. Det upplevs inte som en konflikt i dag, så det skulle vara jättebra om vi kunde få förklarat varför den här konflikten är så farlig.

Det som däremot är illavarslande och farligt är den dagen Justitiekanslern beslutar sig för att överklaga en advokats ersättning i ett tryckfrihetsmål, ett mål som JK själv har initierat men förlorat och där advokatens klient friats. Den dagen kan man börja prata om partiskhet och ställningen för Justitiekanslern. Det skulle vara bra att få en förklaring hur denna konflikt och denna diskussion ska tacklas.

Därmed, herr talman, står jag bakom och yrkar bifall, som också Ingemar Vänerlöv har gjort, till reservation 1 under punkt 1.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 11 §.)

Prot. 2004/05:77

16 februari

*Förbättrad kontroll
av rättsliga biträdens
ersättningsanspråk*

7 § Ny försäkringsavtalslag

Föredrogs
lagutskottets betänkande 2004/05:LU4
Ny försäkringsavtalslag (prop. 2003/04:150).

Anf. 32 PIA NILSSON (s):

Herr talman! Jag vill påannonsera lagutskottets betänkande LU4 *Ny försäkringsavtalslag*. I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition *Ny försäkringsavtalslag* och fyra motioner som väckts med anledning av propositionen. Därutöver behandlar utskottet två motioner från den allmänna motionstiden 2004.

Den nya försäkringsavtalslagen föreslås ersätta 1927 års lag om försäkringsavtal och 1980 års konsumentförsäkringslag.

Lagförslaget innehåller bestämmelser om konsumentförsäkringar, till exempel hemförsäkringar, villaförsäkringar och fordonsförsäkringar. Även personförsäkringar, gruppförsäkringar och kollektivavtalsgrundande försäkringar omfattas av den nya lagen. Genom den föreslagna reformen görs en nödvändig modernisering av lagstiftningen.

Grundsytet, herr talman, är att ge försäkringstagaren ett starkt skydd vid alla typer av försäkringar. Regeringen anser att detta är angeläget med tanke på den stora sociala betydelse som försäkringarna har för många.

Den nya lagen är avsedd att träda i kraft den 1 januari 2006.

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens lagförslag, med några smärre justeringar, och att samtliga motioner avstyrks. I betänkandet finns en reservation och ett särskilt yttrande.

För övrigt vill jag tillägga att detta är en proposition i samverkan med Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Därmed lämnar jag över ärendet till debattörerna.

Anf. 33 BERTIL KJELLBERG (m):

Herr talman! Det ärende vi behandlar i dag är ett av denna mandatperiods mest omfattande lagstiftningsarbete. Det är kanske inte det mest uppmärksammade, men det har stor betydelse både för medborgarna och för en viktig bransch inom näringslivet, nämligen försäkringsbranschen.

Inledningsvis vill jag peka på att trots att ärendet tagit närmare 30 år att förbereda är man i försäkringsbranschen missnöjd med sina möjligheter att få påverka lagstiftningens utformning. Det måste vara ett underbetyg åt regeringens förmåga att forma svår och omfattande lagstiftning när en bransch som är så beroende av lagstiftningen inte anser sig ha kommit till tals.

Vi moderater yrkar i en reservation till betänkandet avslag på regeringens proposition och ber regeringen återkomma med ett förbättrat förslag. Vi är missnöjda med lagförslaget och anser att regeringen borde kunna bättre. Sverige är värt en bättre försäkringsavtalslag. Vi ställer oss positiva till att 1927 års lag och andra lagar i samband med denna byts ut mot en ny och modernare lagstiftning. Denna lagstiftning borde vara mer marknadsinriktad. För försäkringstagarna är det allra viktigast att de har tillgång till ett brett utbud av försäkringar till rimliga premier. Det förslag

som vi nu behandlar anser vi snarare försvårar än förenklar för konsumenterna att få bra och billiga försäkringar.

Ett av förslagen i propositionen är att den rätt till försäkring som finns i dag inom konsumentområdet vad gäller sakförsäkringar utvidgas till att gälla även personförsäkringar. Detta förslag förs fram utan att regeringen gjort den nödvändiga analysen av var gränsen går mellan vad vi gemensamt ska svara för inom ramen för socialförsäkringssystemet och vad den enskilde ska svara för genom de privata försäkringarna.

Vi får aldrig glömma att försäkringsbolagen är vinstdrivande bolag som till skillnad från staten inte har några andra inkomstkällor än de premier som kunderna betalar. Genom att lägga på försäkringsbolagen ett socialt ansvar som vi gemensamt rimligen borde svara för fördyrar vi försäkringarna och gör det ännu svårare för många att på grund av bristande ekonomisk förmåga skaffa sig ett fullgott försäkringsskydd. Det blir helt enkelt för dyrt.

Det är en oroväckande utveckling när staten retirerar och låter företagen ta ett allt större ansvar. I varje fall ska ett sådant överförande analyseras noggrant. Det har inte gjorts i den här propositionen. Förslaget har också lanserats som en rätt till försäkring när det i själva verket är en rätt att få sin sak prövad i domstol. Det kan ge utsatta grupper falska förhoppningar.

Herr talman! Ytterligare ett skäl att säga nej till propositionen är att lagregleringen vad gäller företagsförsäkringen är tvingande, det vill säga att företagen fräntas sin möjlighet att själva avgöra hur de på lämpligast sätt vill utforma sina avtal med försäkringsbolagen. Detta är ett avsteg från gällande praxis när det gäller avtal mellan näringsidkare. Där är huvudregeln normalt att avtalsfrihet ska gälla vid avtal mellan olika näringsidkare. Vi anser att i varje fall när det gäller så kallade stora risker, det vill säga avtal mellan större företag, bör avtalsfrihet råda så att näringslivet får tillgång till så många försäkringsbolag som möjligt.

Genom att vi i Sverige inför nationellt särpräglade regler försvårar vi för utländska försäkringsbolag att etablera sig här. Den svenska försäkringsmarknaden blir mer monopoliserad. Vi får sämre konkurrens och högre premier. Regeringens ointresse för konkurrensaspekten visas också av att Konkurrensverket inte fått möjlighet att yttra sig för att analysera förslagets konkurrensrättsliga konsekvenser.

Herr talman! Försäkringsområdet med gruppförsäkringar och försäkringsavtal som slutits som resultat av kollektivavtal på arbetsmarknaden har tidigare varit oreglerat. Sådana försäkringsavtal träffas mellan professionella avtalsparter där båda parterna representeras av personer med gedigen kunskap om försäkringsrätt. Vad jag har förstått har det här området inom försäkringsrätten fungerat väl, och parterna har avtalat om hur försäkringslösningarna ska fungera för vart och ett av de olika områdena. Alla har varit nöjda. Något egentligt behov av lagstiftning har inte funnits. Jag och Moderaterna anser i varje fall att reglerna borde vara dispositiva, det vill säga att de borde ge möjlighet för parterna att träffa avtal som avviker från lagstiftningen. Genom att göra lagstiftningen tvingande försvårar och fördyrar regeringen utvecklingen av försäkringsprodukter på det här området.

När man genomför en så stor reform på ett område medför det omfattande kostnader för de inblandade parterna att anpassa sig till reformen.

Prot. 2004/05:77

16 februari

*Ny försäkrings-
avtalslag*

Det är ofta nödvändiga kostnader. Men det är olyckligt att man som nu, i det aktuella ärendet, inte lämnar alla förslag samtidigt. Regeringen har i propositionen aviserat att förändringar kommer inom företagsförsäkringsområdet och att det kommer nya preskriptionsregler. Dessa förändringar borde rimligtvis ha varit med i denna proposition så att försäkringsbranschen haft möjlighet att ha med dem när den gör anpassningar till den nya lagen. Ett sådant förfarande sparar pengar till gagn för försäkringstagarna.

Till sist, herr talman: Som jag nämnde inledningsvis är detta ett av de största lagstiftningsärendena under denna mandatperiod. Jag anser då att det hade varit klädsamt om vår justitieminister hade deltagit i debatten. Jag förstår att deltagande i denna debatt inte ger några rubriker på kvällstidningarnas löpsedlar, men genom att delta i debatten hade justitieministern kunnat markera både riksdagens och ärendets betydelse. Det är uppenbart att civilrätten, som är så viktig för Sverige, kommit i stryk-klass på Justitiedepartementet under det nuvarande statsrådet.

Jag yrkar slutligen bifall till reservationen i ärendet.

Anf. 34 MIA FRANZÉN (fp):

Herr talman! Jag vill härmed yrka bifall till reservationen, som innebär avslag på regeringens proposition *Ny försäkringsavtalslag*. Folkpartiet sympatiserar med flera av de syften som man anger i propositionen. Det gäller det som rör att stärka och skydda sjuka och handikappade. Att stärka konsumentskyddet och skyddet för småföretagarnas möjligheter är också lovvärt. Framför allt är det en modernisering, och vi behöver en långsiktigt hållbar lagstiftning på försäkringsområdet.

Tyvärr innehåller förslaget trots många års beredning sådana betydande brister att vi ser oss tvungna att i dag yrka avslag på hela propositionen. Jag kommer bara att ha möjlighet att ta upp huvuddragen i vår kritik, men detta kommer jag att göra. För det första visar förslaget en hopblandning av hur försäkringsbranschen fungerar och hur statliga myndigheter finansieras. Här blandas medborgarrätt och konsumenträtt ganska vilt. Med ökade krav på försäkringsbranschen och med ett större socialt ansvarstagande kommer per automatik ökade premiekostnader för den enskilde – detta ovanpå vårt redan i dag höga skattetryck.

Redan i dag känner många att de inte har råd med ett fullgott försäkringsskydd. Vissa lägger helt sonika undan räkningen på hemförsäkringen för att de har så många andra, dagsakuta, kostnader. Detta innebär att de bland annat i dag inte har något rättsskydd, något som tidigare var statligt finansierat, med andra ord möjlighet till advokat om olyckan skulle vara framme. Brinner deras hem ned får de ingenting kvar och ingenting i kompensation. Detta är oroande. Rättstryggheten har blivit en plånboksfråga liksom tryggheten i hemmet.

Folkpartiet har länge krävt att regeringen ser över gränsdragningen mellan vad vi kan förvänta oss finansieras via den höga skatten, av social trygghet, och vad vi kan kräva att var och en klarar att finansiera själv, av privat försäkringsskydd. Detta har inte skett. Fortfarande finns ingen ordentlig helhetssyn på detta viktiga område. Nu föreslår i stället Socialdemokraterna, med stödpartierna, att försäkringsbolagen ska erbjuda alla en personförsäkring. Premien ska dock sättas utifrån riskbedömningen.

Då blir beloppet högre för den som ofta är sjuk och lägre för den som är kärnfrisk.

Så fungerar försäkringarna för att gå ihop. Det solidariska ansvaret är här begränsat. Det är med andra ord inte alls så som skatten ska fungera. Den ska ge alla rätt till en grundtrygghet oavsett hälsostatus, kön, handikapp eller andra saker. Den personliga hälsotryggheten, inklusive olycksfall, livdelen och sjukförsäkringen, har alltså blivit en plånboksfråga.

När polisen inte längre ges möjlighet att skydda medborgarna har också privata vaktbolag och försäkringar ersatt dessa. I dag vet vi att människor som är bosatta i brottsutsatta områden inte bara lever i en otrygg miljö utan också tvingas betala högre premier för sina försäkringar – hög risk innebär högt belopp, och många inbrott innebär högt belopp. Även tryggheten mot brott har alltså blivit en plånboksfråga, detta med en regering som är socialdemokratisk. Med stöd av Miljöpartiet och Vänstern har även denna del blivit en plånboksfråga. Det är ett osolidariskt system.

Men hur ska vi då kunna försvara välfärden när människor alltmer upptäcker att vi har världens högsta skattetryck utan koppling till hög servicenivå. Den höga skattenivån innebär inte att vi skyddar ens våra svagaste och mest utsatta grupper i samhället. Till och med de svaga och utsatta skriker efter möjligheten att försäkra sig i dag. Men den som inte har råd blir utan.

Det är dags att tänka om, och det är dags att ta det ansvar som en regering borde ta – det solidariska – och inte skjuta över ansvaret på försäkringsbranschen som är privatfinansierad.

Dra tillbaka propositionen och se över skyddet för rånutsatta småföretagare i detta sammanhang! Men våga då se till helheten. Vad ska vara privat, och vad ska finansieras via skatten?

Ta inte heller bort möjligheten som funnits hittills för arbetare att få en försäkring till en mycket låg premie via sin arbetsgivare eller via sitt fackförbund. Dra tillbaka propositionen och gör om förslaget gällande gruppförsäkringarna!

Jag vädjar i dag till alla mina kollegers och alla riksdagsledamöters förnuft och solidaritetskänsla. Jag vädjar till er att ni ska rösta för bifall till reservationen och avslag på propositionen.

Anf. 35 VIVIANN GERDIN (c):

Herr talman! De sociala klyftorna ökar i samhället, och det är inte längre självklart att alla människor omfattas av trygghetssystemen. Med hänsyn till de förändringar som sker och med beaktande av att privata försäkringar av olika slag kommer att få ökad betydelse framöver är det ett gott syfte att stärka konsumenternas ställning. Flera har också påpekat i remissvaren att det är nödvändigt att uppmärksamma att konsumenterna själva åläggs ett större ansvar i försäkringsfrågorna framöver.

Från Centerpartiets sida välkomnar vi det mesta i förslaget. Det är ett förslag som främst syftar till att stärka konsumenternas ställning. Men vi är kritiska på en punkt, och det är en mycket viktig punkt för oss, nämligen att regeringen inte har velat stärka småföretagens ställning inom försäkringsområdet. För oss har det varit en kärnfråga att större likheter skulle uppnås mellan konsumenters och företagares skydd. Vi hade gärna

Prot. 2004/05:77

16 februari

*Ny försäkrings-
avtalslag*

velat ha detta med. Det har varit avgörande för att vi yrkar avslag på propositionen.

Vårt krav kvarstår, nämligen att regeringen bör göra en översyn av småföretagens försäkringssituation och återkomma med förslag innan den nya lagen genomförs.

Det är inte bara vi från Centerpartiet som för fram dessa krav på att stärka småföretagens ställning. Det finns även flera motioner från allmänna motionstiden där i princip samma frågor tas upp.

Sveriges riksdag har under flera decennier stiftat en mängd konsumentlagar men inte anpassat dem för just de små näringsidkarnas behov. Det finns flera hundra tusen småföretagare, många ensamföretagare, som i dag behöver ett bättre försäkringsskydd och dessutom på rimliga villkor.

I våra grannländer Finland och Norge har man infört tvingande regler till förmån för såväl konsumenter som näringsidkare. I Norge gäller skyddsreglerna inte bara för de allra minsta företagen utan för företag med upp till 250 anställda.

I en PM från 1993 föreslogs ett mer likvärdigt skydd mellan konsumenter och småföretagare. Men regeringen har nu valt att förvägra småföretagen detta. Varför diskriminerar man småföretagen på detta sätt?

Jag vill också ta upp kontraheringsplikten. Den har vi inte tagit upp i vår motion.

Det är ett behjärtansvärt syfte i lagen att alla ska ha lika rätt att teckna en försäkring, men det föreligger även en risk för att det skapar falska förhoppningar.

Den nu föreslagna utvidgningen av kontraheringsplikten medför att konsumenterna får en starkt ställning i kontakterna med försäkringsbolagen. Det tycker vi är bra. Men samtidigt innebär det också att försäkringsbolagens ökade risktagande kommer att synas i premiesättningen.

Sammantaget gjorde vi då bedömningen att den utvidgade kontraheringsplikten, som den framställs, i realiteten kommer att få endast marginell betydelse för de breda grupperna. Försäkringsbolagen kommer att "prisa ut" de försäkringstagare som de inte vill försäkra. Riskbedömningen och premienivån går alltså hand i hand, och det kommer slutligen att vara avgörande. Med ett ökat risktagande som följer på kontraheringsplikten kan vi också räkna med höjda premier för samtliga försäkringstagare. Det finns alltså skäl att påpeka att dessa effekter borde ha analyserats lite närmare.

Med hänsyn till att försäkringsbolagen verkar i en marknadsekonomi och att socialförsäkringssystemen skattefinansieras borde vi allmänt reflektera över vilka principer som ska styra ansvarsfördelningen mellan de skattefinansierade försäkringarna och de privata försäkringarna.

Gruppförsäkringar av olika slag har under en längre tid utvecklats och blivit ett mycket gott alternativ för många som har svårigheter att teckna individuella försäkringar. Vi från Centerpartiet anser att det är självklart att parterna på arbetsmarknaden får denna frihet att själva avgöra vilka kollektivavtalsförsäkringar som ska tecknas och hur.

Vi i Centerpartiet yrkar bifall till reservationen.

Herr talman! Vi har i dag att ta ställning till en ny försäkringsavtalslag, på vissa ställen i mitt anförande förkortat Fal, som behandlas i lagutskottets betänkande 4. Jag vill redan nu yrka bifall till förslaget i utskottets betänkande och avslag på reservationen och motionerna.

Herr talman! Ledamöter och kära åhörare! Jag kommer i mitt anförande efter inledningen att i huvudsak ägna mig åt avsnitten där konsumentförsäkring, företagsförsäkring och preskriptionsreglerna tas upp samt reservationen och motionerna inom dessa avsnitt. Resterande avsnitt i detta stora betänkande kommer min kamrat Anneli Särnblad att ta upp i sitt anförande. Vi har gjort denna uppdelning för att kunna belysa detta för alla människor så viktiga betänkande på ett så bra sätt som möjligt.

Herr talman! Försäkringar är något som har förekommit i Sverige mycket länge, ända sedan landskapslagarna där den äldsta enligt uppslagsverken är från ca 1220, nämligen Västgötalagen. På den tiden ålåg det häradets invånare att hjälpa varandra vid oförvållade olyckor. Invånarna i häradet var bland annat skyldiga att samla pengar i en brandstod som man sedan använde om någon häradsbos egendom av en olyckshändelse brann upp.

De här skyldigheterna fördes sedan vidare i byggningsbalken. I samma lag togs även in föreskrift om att häradsborna på varje landsort skulle bilda en förening som skulle bestämma hur mycket som skulle betalas i brandstod för varje nytt hus.

När det sedan gäller den frivilliga försäkringen var det försäkring mot sjöfara som först blev föremål för lagstiftning.

Herr talman! På detta sätt har det ständigt pågått ett arbete för att förbättra försäkringarna och deras innehåll. I början av 1900-talet startade arbetet inom de nordiska länderna kring den centrala civilrättsliga lagstiftningen. Det samarbetet ledde till att försäkringsavtalslagar såg dagens ljus i de nordiska länderna. Här i Sverige kom lagen den 8 april 1927.

Herr talman! Med denna lilla tillbakablick vill jag visa att försäkringar är något som alltid har varit betydelsefullt för människors möjligheter att få hjälp den dagen olyckan är framme och att det ligger i det allmännas intresse att det finns goda förutsättningar för en väl fungerande försäkringsverksamhet.

Därför måste också lagstiftningen om försäkringsavtal vara anpassad till de samhällsförhållanden som nu gäller, samtidigt som vi kan säkra en långsiktighet. Det här är särskilt tydligt för en ersättningsrättslig ordning som vår svenska, som sedan länge bygger på att försäkringar har en framskjuten ställning i förhållande till skadestånd.

Ett starkt skydd för försäkringstagare och ersättningsberättigade ger bäst förutsättningar för goda marknadsförhållanden, vilket naturligtvis också måste ligga i försäkringsbolagens eget intresse.

Sedan början av förra seklet, då arbetet med att ta fram nuvarande lagstiftning började, har samhället genomgått betydande och grundläggande förändringar. Det är uppenbart att de ekonomiska förutsättningarna är helt annorlunda nu jämfört med när 1927 års Fal trädde i kraft. I dag har vi tillgång till helt andra försäkringar, och försäkringsavtal ingås både på distans och elektroniskt.

Synen på försäkringars uppgift och ställning inom rättssystemet har också ändrats. Vi vet att försäkringar har en stor social och ekonomisk betydelse för många. Om inte annat har vi blivit påmind om detta efter den fruktansvärda flodvågskatastrofen i Thailand.

Samtidigt ska försäkringarna vara utformade så att man också underlättar för försäkringsbolagen att bedriva verksamheten på ett ekonomiskt, rationellt och konkurrenskraftigt sätt och så att de försäkringsbehov som finns kan tillgodoses.

Herr talman! Sedan år 1974 har det pågått ett omfattande utredningsarbete inom försäkringsrättens område. Det arbetet ledde till att vi år 1981 fick en särreglering när det gäller konsumentförsäkringar.

När det gäller övriga försäkringar, till exempel personförsäkring och företagsförsäkring, har det inte skett några stora förändringar under den tid Fal har gällt.

Det saknas också helt uttryckliga regler när det gäller de så viktiga kollektiva och kollektivavtalsgrundade försäkringarna. Det kommer Anneli Särnblad senare att belysa.

Vidare kan det kanske tyckas konstigt att det nu liggande lagförslaget grundar sig på förslag som har rätt många år på nacken. Men vi får inte glömma att ett omfattande och upprepat arbete har pågått i referensgrupper där man har tagit upp angelägna frågor om den senaste tidens utveckling på försäkringsområdet. Man har också diskuterat och stämt av när det gäller förslag till lagtext.

I de här grupperna har företrädare från framför allt försäkringsbranschen och berörda myndigheter deltagit.

Lagrådsremissen, som kom år 2002, har också varit ute på en remissrunda – detta för att få in ytterligare synpunkter.

Med detta kan vi konstatera att det har funnits många tillfällen att lämna synpunkter och förslag till förändringar.

Herr talman! Någon gång måste man dock sätta ned foten. Det gör vi i dag när vi tar beslut om den nya Fal.

Försäkringsbolagen är i regel inte bara den ekonomiskt starkare parten utan har också en överlägsen sakkunskap på detta komplicerade men oerhört viktiga område. Därför föreslår vi en rad förbättringar som stärker konsumenternas ställning.

Lagen ska som huvudregel vara tvingande till försäkringstagarens förmån. Men möjlighet att frångå lagens skydd genom avtal ska framför allt gälla för företagsförsäkringen.

Lagstiftningen ska utgå från avtalsfrihet, men denna kan få ge vika när det finns ett samhälleligt intresse av det, till exempel för att tillgodose sociala hänsyn eller jämlikhet i avtalsförhållandet.

Samtidigt är det viktigt att lagen inte hindrar försäkringsbolagen från att utveckla nya försäkringsformer för att möta nya behov som kommer.

Den här lagen ska bland annat innehålla bestämmelser om informationsskyldigheten. Det handlar då om

- i vilka fall det finns rätt till försäkring,
- uppsägningstider,
- vilka begränsningar som försäkringsbolaget får göra gällande för sitt ansvar,

- när och hur premien ska betalas,
- hur försäkringsersättningen ska beräknas,
- skaderegleringen,
- vem som har rätt till försäkringsersättningen och
- förmånstagarförordnande och vilket skydd som finns mot utmätning.

Prot. 2004/05:77
16 februari

*Ny försäkrings-
avtalslag*

Herr talman! När jag nu kommer in på konsumentförsäkringar blir det inte så många stora nyheter.

De informationsbestämmelser som i dag finns i konsumentförsäkringslagen förs i stort sett vidare men får ett vidgat tillämpningsområde.

Vi stärker konsumentskyddet genom att försäkringsbolaget ska informera om sina produkter innan en försäkring tecknas – detta för att underlätta för konsumenten att välja rätt försäkring. Man ska kunna bedöma kostnaden och omfattningen av den försäkring som erbjuds.

När man sedan bestämt sig för vilken försäkring man behöver ska man få en bekräftelse från försäkringsbolaget, av vilken bland annat ska framgå vilka eventuella begränsningar av försäkringsskyddet som gäller och vilka säkerhetsföreskrifter man är skyldig att följa så att man som konsument vet vad man har för försäkringsskydd.

Om försäkringsbolaget inte fullföljer de här informationsbestämmelserna kan man med hjälp av marknadsföringslagen ålägga försäkringsbolaget att lämna informationen.

Herr talman! Som konsument är vi olika. Tycker man sig inte behöva den här informationen innan man tecknar en försäkring behöver försäkringsbolaget naturligtvis inte lämna informationen.

Kontraheringsplikten, rätten att teckna en försäkring, som också finns i gällande konsumentförsäkringslag förs också vidare till den nya lagen. Ett försäkringsbolag ska alltså inte kunna neka försäkring om det inte finns särskilda skäl.

I den nya lagen tas också in bestämmelser om möjlighet till domstolsprövning om försäkringsbolaget vägrar att teckna försäkring.

När det sedan gäller företagsförsäkringen kommer i huvudsak den ordning som i dag gäller att föras vidare i den nya lagen. Men med hänsyn till de mindre och medelstora företagens situation ska bestämmelserna om information enligt principer liknande de som finns i konsumentförsäkringen gälla. Men om man kan anta att företagen av olika skäl inte har behov av information ska försäkringsbolaget inte heller då behöva lämna sådan.

Vi vet ju att behovet av information varierar mycket mellan olika företag. Stora företag har ofta tillgång till expertis i försäkringsfrågor, medan många småföretagare inte har den möjligheten.

Försäkringen kan ha väsentlig betydelse för företagarens ekonomiska trygghet. Om det till exempel inträffar en större skada kan ju detta få förödande konsekvenser inte bara för företagaren själv utan även för familjen och för anställda och eventuella borgenärer. Därför är det viktigt att man får tydlig information om vad försäkringen täcker.

När det gäller preskriptionsreglerna överförs nu gällande reglering till den nya lagen.

Herr talman! Moderaterna, Folkpartiet och Centerpartiet har i en gemensam reservation yrkat avslag på propositionen i dess helhet och föreslår att den omarbetas i flera avseenden.

Skälen till detta är, tycker jag, väldigt olika. Ni har alltså väldigt olika förslag bakom avslagsyrkandet.

I föreliggande reservation tar man bland annat upp att

- den nya lagen skulle motverka ett brett utbud av försäkringsprodukter till rimliga priser,
- det blir svårare och dyrare för konsumenten att få teckna försäkringar,
- remisstiden har varit för kort,
- det finns inga nya regler om preskription och
- alla ändringar när det gäller företagsförsäkring ska införas samtidigt.

Herr talman! De flesta av dessa synpunkter har jag redan berört i mitt anförande, men det är några saker jag vill förtydliga.

Reservanterna tycker att det är anmärkningsvärt att regeringen fortfarande överväger vissa frågor som gäller företagsförsäkringar. Här tycker utskottsmajoriteten att det är bra att man fortsätter arbetet på de områden som inte är kompletta i lagen.

Vi vet att det under den senare tiden har inneburit bekymmer för många småföretagare när de ska teckna en lämplig försäkring och att det behövs en stärkt rätt för den gruppen. I dagsläget finns tyvärr inget underlag för ny lagstiftning på det här området, och det har inte heller utretts i Försäkringskommittén eller tagits upp i remissbehandlingen. Men inom Justitiedepartementet pågår nu ett arbete för att tillsätta en utredning för att just se över frågan om hur man ska kunna stärka möjligheten för små och medelstora företag att teckna försäkring.

Reservanterna undrar också varför det inte finns några nya regler om preskription. Det beror på att frågan har kommit upp så sent i beredningsarbetet. Den kom upp först efter det att Högsta domstolen hade gjort ett par avgöranden som inneburit en mycket konsumentvänlig inställning. Det var alltså positivt för de försäkrade. Vi är medvetna om att reglerna kanske behöver ses över, men i dagsläget saknas också underlag för en reformering av preskriptionsreglerna. Vi utgår från att regeringen återkommer så snart som möjligt när det finns ett underlag framme.

När det sedan gäller den kritik som framförts av företrädare för Sveriges försäkringsförbund mot den föreslagna propositionen har utskottet haft möjlighet att få svar på sina frågor och betänkligheter både skriftligt och muntligt vid en utfrågning av företrädare för Justitiedepartementet.

Slutligen, herr talman, vill jag säga att det är mycket positivt att Yvonne Andersson och Kristdemokraterna har insett att vi behöver en ny försäkringsavtalslag nu som stärker konsumenternas rätt.

Det här är ett omfattande betänkande, som också har framförts av tidigare talare. Det kommer säkert att behöva kompletteras framöver, men det är ingenting som dagens beslut hindrar.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på samtliga motioner och reservationer.

Anf. 37 BERTIL KJELLBERG (m) replik:

Herr talman! Jag tänkte ta upp två frågor. Christina Nenes säger att det är bra att man fortsätter att bereda. Men nu har man berett detta sedan 1974! Jag började läsa juridik 1973. Man började alltså strax efter det, och jag har varit verksam i så många år. Om man har hållit på i 30 år är det väl ändå rimligt att man har hela paketet klart?

Företagsförsäkringarna borde man ha uppmärksammat under beredningstiden. Preskriptionsreglerna är ingen nyhet – det är ett gammalt problem vad gäller framför allt skadereglering. Nu avgjorde Högsta domstolen detta på ett sätt, och det borde departementet ha förutsett.

Jag tänkte också ta upp en annan sak, nämligen problemet med nationella särregler. Det kan låta bra att vi ligger i framkant vad gäller konsumenträtt och alla möjliga regler i förhållande till övriga Europa. Men det är också ett problem när vi har en försäkringsbransch med så få aktörer. Det finns alldeles för få försäkringsbolag i Sverige som kan lämna försäkringar. Inte minst kommunerna drabbas av detta. Det dyker nu upp olika former av *captive*-bolag som agerar på försäkringsmarknaden. Ett av skälen till att det finns så få försäkringsbolag är att vi har nationella särregler. Bristen på konkurrens är ett problem. Jag skulle vilja höra Christina Nenes kommentar till det.

Anf. 38 CHRISTINA NENES (s) replik:

Herr talman! Det är riktigt att man har hållit på att bereda underlaget i många år. Men underlaget är ju inte så gammalt som från 1974, då man började. Som jag sade i mitt anförande har man bedrivit ett ständigt pågående arbete under de här åren. Man har haft olika referensgrupper med bland andra olika representanter från försäkringsbranschen, Finansinspektionen, Konsumentverket, Konsumenternas försäkringsbyrå och Sveriges advokatsamfund. De har hela tiden kunnat lämna synpunkter och förslag på förändringar.

Departementet har också anordnat en hearing där bland andra försäkringsbranschen deltog. Där fick man också möjlighet att berätta om den senaste utvecklingen och ge synpunkter på utkastet till lagrådsremiss.

Även Lagrådet har tagit ställning till frågan om att det är ett ålderdomligt och otillräckligt beslutsunderlag. Lagrådet har uttalat sig och sagt att lagstiftningsärendet har beretts på ett godtagbart sätt. Även Försäkringsförbundet har fått vara med och har kommit och lämnat synpunkter på Lagrådets utlåtande.

Det var en massa saker som togs upp här. Det gällde också det här med att det kommer att införas nya harmoniserade bestämmelser ...

(BERTIL KJELLBERG (m): Det gällde att vi har särregler i Sverige.)

Ja, just det. Vi tycker att det är bra att vi får en ny försäkringsavtalslag. Om det skulle påbörjas ett harmoniseringsarbete inom EU tycker vi att det är bra att vi har en stark försäkringsavtalslag som stärker konsumenternas rätt. Redan 1979 lades det fram ett förslag från EG-kommisionen för att försöka få en harmonisering av reglerna. Men det var så stora motsättningar mellan dåvarande medlemsstater att man drog tillbaka detta. Enligt de uppgifter jag har finns det inget arbete för en harmonisering.

Prot. 2004/05:77

16 februari

*Ny försäkrings-
avtalslag*

Anf. 39 BERTIL KJELLBERG (m) replik:

Herr talman! Det måste ändå vara ett underbetyg till beredningsarbetet när man har två viktiga frågor som man har lämnat därhän. Skälet till att det är så viktigt att man tar allt på en gång är att detta kostar pengar för försäkringsbolagen. Man bygger upp datasystem, man förändrar administrativa rutiner och sedan, om ett, två eller tre år, ska man ånyo in och börja ”grotta” i reglerna. Det gäller kanske framför allt att utbilda personal. Då är det olyckligt att allt inte kommer på en gång.

När det gäller svenska särregler är bristen på konkurrens ett av svenskt näringslivs stora problem. Man får vara försiktig när man har nationella särregler. Vi ska naturligtvis ha konsumentregler som är till gagn för konsumenten, men en av de viktigaste tillgångarna för svenska konsumenter och även för småföretagare är att de har ett brett utbud av försäkringar till hyggliga premier.

Anf. 40 CHRISTINA NENES (s) replik:

Herr talman! När det gäller det här med kostnader och att inte alla förslag kommer samtidigt framfördes det här också när den nya konsumentförsäkringslagen lades fram 1980 – för övrigt av en borgerlig regering. Då sade man från försäkringsbranschens håll och från vissa partier i riksdagen att lagen skulle leda till kraftiga premiehöjningar. Så blev det ju inte! Det medger branschen i dag. Inte heller ledde lagen, såvitt jag känner till, till att det blev ett mindre utbud av försäkringar än tidigare. Jag tycker inte att utskottet har anledning att göra någon annan bedömning nu heller. I andra sammanhang brukar det ju hänvisas till att konkurrens motverkar den utveckling som här påtalas.

När det gäller att lagen inte är komplett och att det inte finns starkare regler för småföretagare är det under de senaste åren som det har påtalats att det kan vara svårt för småföretagare att få försäkringar på grund av att de har drabbats av olika brott.

Det finns inget beredningsunderlag i dag, men regeringen är medveten om att vi måste göra någonting för att stärka småföretagarnas rätt att få en försäkring. Det här kommer inte samtidigt, men detta är ett jättestort betänkande med stora och viktiga frågor. Vi i utskottsmajoriteten tycker att det är viktigt att vi i dag fattar beslut om en ny försäkringsavtalsrätt så att vi stärker konsumenternas rätt. Sedan jobbar vi vidare så att även småföretagarna ska få en stärkt rätt. Den behöver kanske även kompletteras på andra områden.

Anf. 41 MIA FRANZÉN (fp) replik:

Herr talman! Christina Nenes! Åhörare! Jag har en fråga till Christina. På s. 15 i utskottets övervägande står det att behovet av olika sorters personförsäkringar har ökat markant under senare år. Jag vill fråga Christina om hon har någon teori om vad det beror på.

Dessutom har vi detta med småföretagen. Det är bra att man bereder den här frågan – det är på tiden – och det är bra att den ligger på justitieutskottets bord. Men det man framför allt borde titta på är stärkta brottsförebyggande åtgärder så att man kommer till rätta med den brottslighet som gör att de här rånutsatta småföretagen får orimliga eller väldigt höga premier. Det är bra att det ligger på det bordet, men man kan inte bara

titta på vad de privata försäkringsbolagens ska finansiera. Här handlar det om vilket ansvar vi ska ta på socialförsäkrings- och skattesidan.

Gruppförsäkringarna har faktiskt fungerat väl utan lagstiftning, vilket kanske säger en hel del. Gruppförsäkringsföreträdarna varnar för att den låga premie som har varit en förutsättning för att arbetare har kunnat teckna försäkringar via sina fackförbund och via sina arbetsgivare är hotad. De låga premierna är hotade.

Anf. 42 CHRISTINA NENES (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte om jag var otydlig i mitt anförande. Jag sade att jag kommer att ta upp konsumentförsäkringar och företagsförsäkringar. De andra försäkringarna kommer min kamrat Anneli Särnblad att beröra. Jag ber dig återkomma med de frågor du har på de områdena när Anneli Särnblad har sitt anförande.

När det gäller småföretagarnas försäkring, den ökade brottsligheten och att vi borde ta tag i det också, ligger inte de frågorna inom lagutskottets område. Justitieutskottet gör ett bra och intensivt arbete inom det området. Därför vill jag inte ytterligare beröra det här.

Anf. 43 MIA FRANZÉN (fp) replik:

Herr talman! Jag tänkte att jag kunde ställa de här frågorna eftersom det är en socialdemokratisk proposition. Jag trodde att även Christina Nenes skulle kunna svara på dem. Men jag förstår att ni har gjort en viss uppdelning här.

Försäkringsbolagen verkar på en privat finansierad marknad, medan socialförsäkringssystemet ligger inom den skattefinansierade delen. Den lagstiftning som vi har att ta ställning till i dag är historisk. Den har tagit många år på sig. Då vill jag ställa en annan fråga. Varför har man inte gjort en översyn av vad socialförsäkringen ska täcka och vad vi ska finansiera gemensamt och solidariskt via skatten? Varför har man inte gjort den översynen? Jag tycker att det är förvånande. Det är ett så stort förslag, och det saknas en ordentlig helhetsbild av vilken grundtrygghet människor har via komplementet före försäkring och via socialförsäkringen. Jag tycker att det anmärkningsvärt att man inte har tittat på helheten under beredningsarbetet.

Anf. 44 CHRISTINA NENES (s) replik:

Herr talman! Jag tycker inte att man behöver göra någon större utredning och utvärdering av vad vi har rätt att få från socialförsäkringarna och vad som ska täckas av privata försäkringar. Vi har ett bra välfärdssystem som vi socialdemokrater jobbar intensivt med att förbättra så att det ska bli ännu bättre. Privata försäkringar är någonting man tecknar utöver detta. Jag tycker inte att det behöver göras någon stor utredning om det. I motionerna har reservanterna velat sänka skatten. Det gör inte att vi får ett bättre välfärdssystem. Då kanske behovet av privata försäkringar ökar ännu mer.

Anf. 45 VIVIANN GERDIN (c) replik:

Herr talman! Jag hade också tänkt lyfta upp försäkringsfrågorna. Men innan dess vill jag än en gång understryka att jag tycker att det är bra att

Prot. 2004/05:77
16 februari

*Ny försäkrings-
avtalslag*

man stärker konsumenternas ställning gentemot försäkringsbolagen. Det är ett otroligt komplicerat område. Konsumenterna behöver verkligen känna att de får ett ökat stöd.

Låt mig återgå till det som vi har satt fokus på, det som vi tycker brister. Det gäller framför allt småföretagen. Det finns vissa grupper av småföretag som också har ett stort behov av ett stärkt skydd och en stärkt ställning i kontakterna med försäkringsbolagen. Skillnaderna mellan löntagare och företagare är i många fall enormt små. En uppdragsgivare som agerar som en egen entreprenör har en relation som liknar ett anställningsförhållande men är ändå sin egen. Det kan vara otroligt svårt för många att få det försäkringsskydd som de efterfrågar.

Ni var tidigare i debatten inne på brottsutvecklingen i samhället. Antalet brott stiger, men resurserna till polisen för att förebygga och bekämpa brott är otillräckliga trots att de har ökat. Många företag har enormt svårt att teckna försäkring på grund av att polisen inte utreder brotten, och de leder inte till åtal. Den kärnfrågan är otroligt viktig. Även företagen behöver ett bra försäkringsskydd. Därutöver är de också negativt särbehandlade inom socialförsäkringssystemen i dag. De får försäkringar på helt andra villkor i det allmänna systemet.

Jag tycker att det borde ha funnits med förslag redan i dag i det här försäkringspaketet, i stället för att man ska skjuta in det i efterhand.

Anf. 46 CHRISTINA NENES (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är mycket positivt att Viviann Gerdin tycker att det är bra att vi i dag antar den här försäkringsavtalslagen som stärker konsumenternas rättigheter. Men det är mer anmärkningsvärt att Centerpartiet yrkar avslag på den här propositionen. Ni tycker ju att den innehåller så många bra saker. Sedan kan jag förstå att ni tycker att det är anmärkningsvärt att småföretagarnas försäkringsskydd inte finns med. Men jag har ju förklarat varför.

Antalet inbrott har ökat de senaste åren. Det har gjort att småföretagarna har fått sämre villkor och i vissa fall inte alls har kunnat få teckna en försäkring. Det har vi tagit till oss nu. Vi tillsätter en utredning där man också ska överväga om en kontraheringsplikt, det vill säga rätt att teckna försäkring, ska gälla även för dem. Vi är medvetna om det här problemet med småföretagarna. Därför vill vi göra någonting åt det.

Anf. 47 VIVIANN GERDIN (c) replik:

Herr talman! Problemet är ju att vi känner att viljan inte riktigt har funnits. Man har utrett detta under en väldigt lång tid. Och hela tiden har man aktualiserat detta och fört diskussioner på breda områden, men man har ändå inte förmått lägga fram ett förslag eller utreda kontraheringsplikten på företagssidan. Vi känner att viljan inte har funnits.

När vi jämför hur försäkringarna inom det sociala försäkringssystemet ser ut för de allra minsta småföretagen, för dem som har en uppdragsställning och för många entreprenörer kan vi inte tolka detta på annat sätt än att man kanske kommer att dra ut på detta så att det kommer att dröja 20–30 år till. Det tycker vi är oacceptabelt.

Vi befinner oss i en tid då varje individ som verkligen vågar och vill starta företag ska uppmuntras till att göra det. Då måste vi se över detta inom det sociala försäkringssystemet som är skattefinansierat, men vi

måste även se över villkoren för att teckna privata försäkringar så att de förbättras. Det är synd att det inte har kommit med nu i det här gigantiska paketet. Trots att det är väldigt omfattande har man ändå inte förmått stärka de allra minsta företagens ställning. Det har man ju gjort i våra grannländer. Jag kan inte förstå varför vi i Sverige så motsträvt bara skjuter på den frågan.

Prot. 2004/05:77

16 februari

*Ny försäkrings-
avtalslag*

Anf. 48 CHRISTINA NENES (s) replik:

Herr talman! Som Viviann Gerdin säger har den ökade brottsligheten nu pågått i ett par år. Innan dess hade småföretagarna en större möjlighet att teckna försäkring. Det är det vi ser nu. Brottsligheten har ökat. Inom Justitiedepartementet jobbar man med ökade resurser till polisen. Man gör allt för att stävja brotten och för att de brott som förekommer ska kunna utredas. Jag tycker i stället att det väl är positivt att man nu tagit tag i den här frågan.

Därför kan jag inte förstå att Centerpartiet yrkar avslag på hela propositionen. Det tycks ju gälla bara den frågan, även om den är jätteviktig. Det är den frågan som ni tar upp och frågar varför den inte har kommit med just nu, och jag har förklarat varför. Men jag kan ändå inte förstå varför man yrkar avslag på en proposition som stärker konsumenternas rätt.

Anf. 49 YVONNE ANDERSSON (kd):

Herr talman! Jag tycker att det här är en väldigt spännande dag. Det är ett spännande ärende: att ersätta en nästan 80 år gammal försäkringsavtalslag och därtill den del som fanns i 1980 års konsumentförsäkring. Det är också ett gediget arbete som ligger bakom det förslag som ligger i dag. Det tycker jag är rätt fantastiskt. Det är väldigt många, ända sedan 1974, som till och från har fått möjlighet att tycka till. Det har skrivits hundratals motioner i de här ärendena under de år som man har arbetat. Det har skrivits interpellationer, artiklar, synpunkter hit och dit, klaganden och lovord.

Nu har regeringen satt ned foten och överlämnat en proposition till oss att ta ställning till. Jag är ingen gammal jurist, men jag har vett och förstånd nog att titta på gamla motioner och se: Vad har vårt parti tyckt? Vad har man egentligen velat efterlysa under den här tiden för att hjälpa de människor som det här förslaget ska vara en hjälp för?

Då har jag sett att det är de svagaste i samhället som ska ha stöd och hjälp av konsumentlagar och försäkringar av olika slag. Vår partiledare, Göran Hägglund, brukar säga att Kristdemokraterna vill skapa ett samhälle där ingen bromsas och ingen lämnas efter. För oss har detta omfattande arbete lett till att man har kommit med en rad viktiga förslag just för att stärka de svaga.

Just för att stärka försäkringstagare och för att stärka konsumenten samtidigt är vi också medvetna om att det finns delar som man kanske inte har täckt just nu, men när kommer vi någonsin att vara klara med något förslag i politiska sammanhang? Är det inte så att det växer med samhällets utveckling och de behov som finns av människor som lever där? Det växer med de förhållanden som finns, och så får nya förslag komma till, vilket också står här. Man börjar en utvärdering och uppföljning redan den dag då den här lagen ska träda i kraft, den 1 januari 2006.

Då börjar man en uppföljning och en utvärdering, vilket också vi kristdemokrater har arbetat för. Det finns i betänkandetexten. Sedan får man komma tillbaka om man ser att: Hoppsan – just den här delen kanske inte blev som vi hade tänkt oss, trots att vi har berett ärendet i 20 år. Trots att det har kommit synpunkter i 50 år blev det inte så. Det är väl inget ovanligt – det är så i hela samhällsprocessen – och därför är utvärderingarna väldigt viktiga.

Från vår och min horisont kan jag säga: Äntligen får Sverige en försäkringsavtalslag som erkänner alla människors lika värde! Nu tänker jag inrikta det här anförandet på just den svaga grupp som är liten men ack så viktig. De är människor som aldrig har fått chansen att teckna försäkring eller provas som försäkringstagare. Jag tänker då beröra en mycket liten grupp: barn med utvecklingsstörning eller annat handikapp. De har regelmässigt hittills – och det är fortfarande så – undantagits från möjligheten att få försäkring.

Herr talman! När jag gick i skolan fick jag lära mig att värdefulla saker ska försäkras på motsvarande sätt som man försäkrar människor. Ifall något skulle hända och man inte hade råd att betala, sade mamma och pappa, skulle man ha försäkring. Man skulle ha försäkring för glasögon, för personskador, för det man skulle kunna göra och så vidare. Man har försäkringar för tavlor, hundar och hästar. Men de föräldrar som har sökt en försäkring för sitt utvecklingsstörda barn har fått nej.

När jag fick veta det sökte jag försäkringsbolag. Jag var tvungen att höra om detta är sant. I går använde jag lite tid för att fråga några människor i min omgivning: Vet du vad som gäller? Inte ens de trodde att detta var sant.

Herr talman! Det var sant. Somliga hade nekats därför att de hade, som man sade, en högre riskbild. Men när jag kikade i statistiken stämde inte det alls. En liten tös med utvecklingsstörning till exempel innebar inte alls så stor risk som en tolvårig helt frisk kille. Och om så hade varit vill vi ändå ha solidaritet i vårt samhälle.

Herr talman! Christina Nenes har väldigt tydligt redogjort för en stor del av de här försäkringarna, och Anneli Särnblad kommer att återkomma. Men vi kristdemokrater har en ambition att alla människor har samma höga värde, alldeles oavsett om vi föds med eller har olika förutsättningar. När det får genomslag i lagtexten kan vi inte annat än känna oss nöjda. I och med denna nya lag ska alla provas som försäkringstagare. Ett försäkringsbolag måste ange ett skäl till sin hantering av en försäkringsansökan.

Herr talman! Nu ska jag vara personlig. När jag fick mitt yngsta barn fick samtidigt en väninna till mig ett utvecklingsstört barn. Jag har alltså på nära håll fått följa föräldrars engagemang och önskemål att nå dit som andra föräldrar nått, människor som av själva livet inte erbjudits samma förutsättningar. Jag fick, när jag kom in i riksdagen, möjlighet att arbeta med Carlbeckkommittén, som arbetade med att särskolan skulle reformeras, alltså skolan för dem med utvecklingsstörning. I dag är jag stolt och väldigt glad och tacksam för att det här lagförslaget kommer så att de ska få känna och få ett erkännande av sitt verkliga mänskliga värde genom att de provas.

Herr talman! Den nya lagstiftningen stärker konsumenten och ger försäkringstagaren ett ökat skydd. Det har vi kristdemokrater länge eftersträvat i motioner, interpellationer och artiklar. I vår motion på regeringens proposition tydliggjorde vi att vi vill ha kvar gruppförsäkringarna i sitt nuvarande skick. Vi tycker att de är bra. De ger skydd åt människor som av olika skäl inte själva skulle ha vare sig förmåga eller kanske vilja att söka och orientera sig i den djungel av försäkringar och försäkringsvillkor som marknaden erbjuder. Våra krav på gruppförsäkringar är i praktiken tillgodosedda eftersom vi i granskning av lagförslaget gör bedömningen att den föreslagna lagregleringen blir så flexibel att den inte hindrar nuvarande former för gruppförsäkringar. Den ger också möjlighet att avtala om försäkringsvillkor.

Hela det här förslaget ska, som jag sade inledningsvis, följas upp och utvärderas successivt. Utskottsmajoriteten har tydligt skrivit i betänkandet att regeringen återkommer med vissa delar som ännu inte finns med i förslaget. Det finns till exempel mer att hämta när det gäller småföretagares situation. Det arbetar man med, och Kristdemokraterna följer naturligtvis också det arbetet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet, och jag har klargjort Kristdemokraternas ställningstagande i ett särskilt yttrande.

Anf. 50 MIA FRANZÉN (fp) replik:

Herr talman! Jag har ett par frågor till Yvonne Andersson. Tycker Yvonne Andersson att sjuka och handikappade, de svaga som hon talar så varmt och fint om, blir stärkta av att erbjudas försäkringar som motsvarar den risk man bedömer att det innebär, alltså försäkringar med en skyhög premie? Är det bättre att bli erbjuden en försäkring till en väldigt hög premie än att inte alls få teckna en försäkring? Borde inte vårt socialförsäkringssystem kunna trygga tillvaron för våra svagaste grupper och de mest utsatta?

Jag ser människovärdet som mycket större än bara kopplat till huruvida man har en hemförsäkring eller en personförsäkring. Människovärdet kan inte mätas materiellt. Skulle jag ha mer eller mindre människovärde på grund av en försäkring med låg eller hög premie? Jag förstår inte det resonemanget.

Jag vill också fråga Yvonne Andersson en annan sak. Gruppförsäkringsföreträdarna har varnat för att det blir svårare för arbetarna att teckna en försäkring via sin arbetsgivare till låga premier i och med den nya lagstiftningen, med stora tvingande inslag. Ser du de varningarna som nonsens?

Anf. 51 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Herr talman! För det första vill Kristdemokraterna ha ett mycket starkt socialförsäkringssystem. Det tydliggörs i andra debatter än just här.

För det andra tycker jag att alla ska provas. Det är grymt att människor ska få nej utan ett motiv eller egentligt skäl. Ingen riskbedömning är gjord. Man kan inte veta om det har att göra med att premien blir högre. Som jag sade visar statistiken något annat än vad som har varit praxis i den pågående diskussionen. När man går i clinch med dem som arbetar för försäkringsbolagen och säger detta erkänner de att det inte stämmer.

Att man provas som försäkringstagare är en symbol. Människovärdet är självklart mycket större. Det är på två områden som den lilla gruppen utvecklingsstörda, som jag valde som exempel, har diskriminerats i vårt samhälle. Det är de två områden jag har tagit upp. De kommer inte i fråga som försäkringstagare för att de har en typ av störning som själva livet har gett dem. Det tycker jag är jättegrymt. Jag menar att det är en symbol för människovärdet, på samma sätt som att de får en regelrätt skolgång. Regeringen jobbar med det nu. Jag tycker att det här är väldigt viktigt.

Det är tur att vi har haft gruppförsäkringar för många av de här grupperna. Särskolebarnen har faktiskt blivit försäkrade därför att de går i skolan och inte därför att man har provat var och en. Gruppföreträdarna har också delade uppfattningar om det här. En del kan säga att det blir svårare medan andra säger att det inte påverkar alls, för det är regler som ändå gäller enligt den praxis som är i dag. I detta fall stärks också reglerna när det gäller skadeståndsansvar och annat, om något skulle hända. Jag tycker till och med att gruppförsäkringarna är bra.

Anf. 52 MIA FRANZÉN (fp) replik:

Herr talman! Försäkringsbolagen har självklart en viss hantering för att hålla nere kostnaderna. Därför grupperar man människor i olika riskgrupper, så att säga. Den som är helnykterist har till exempel möjlighet att få en lägre premie för bilförsäkringen. Det finns många olika delar i det här. Man grupperar människor, och ibland blir det fel. Jag kan hålla med Yvonne om det. Men försäkringsbolagen har också sagt att man skulle kunna självreglera sig. Man följer utvecklingen. Kvinnor lever till exempel inte längre så många fler år än männen. Det sker hela tiden en självreglering. Kostnaderna för rättsskyddet har stigit, och då har man också lagt in ett större rättsskydd i försäkringarna.

Att på detta sätt införa en kontraheringsplikt är, enligt vårt förmenande, mycket tveksamt. Vi tror att det kommer att bli ett slag i luften. Premierna kommer att sättas så högt att man ändå blir tvungen att avstå, hur svår och utsatt situation man än befinner sig i.

Anf. 53 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Herr talman! Vi får se i en utvärdering om premierna blir högre. Det ska bli jättespännande. De farhågorna fanns också när det gällde konsumentförsäkringslagen, och det blev inte så. Det blev inte högre premier för att man stärkte konsumentens ställning. Det är riktigt.

Människor förstår att det görs en riskbedömning. De får föra en dialog där de kan utbyta erfarenheter. Mia Franzén talar om att försäkringsbolagen utan vidare skulle självreglera. Det har de inte ens gjort när det gäller skillnaderna i pensionsförsäkringar mellan kvinnor och män. Det återkommer vi till. Vi kristdemokrater vill att kvinnor och män ska ha lika villkor när det gäller pensionsförsäkringar. Det har funnits många yttringar under flera år från olika håll, men försäkringsbolagen har fortfarande inte ändrat det. Jag tror inte så mycket på självreglering av allt utan att det kommer viljeyttringar också från den här salen.

Efter att noggrant ha vänt och vridit på den nya försäkringsavtalslagen, utifrån det lilla förstånd jag har, tycker jag att den är bra. Den stärker den svaga människan. Därför vågar jag stå upp också i en ickeetradit-

ionell situation gentemot mina vänner. Vad jag inte förstår är hur något parti kan säga att man håller med till fullo om syftet, att stärka konsumenten och den svagaste parten, och sedan avslå hela paketet. Man kunde väl åtminstone ha godkänt en del, där alla kan vara överens. Men att man avslår rubbet, det kan jag inte förstå.

Prot. 2004/05:77
16 februari

*Ny försäkrings-
avtalslag*

Anf. 54 TASSO STAFILIDIS (v):

Herr talman! Jag vill börja med att instämma i det anförande och de repliker som Christina Nenes stod för. Jag vill även instämma i de mycket kloka och väl valda ord som Yvonne Andersson och Kristdemokraterna står för, i den här debatten. Man har ibland önskat att Yvonne hade kunnat använda exakt samma argument om prövning och så vidare i andra debatter. Vi får komma tillbaka till det. Det var mycket bra!

Herr talman! Jag ska uppehålla mig vid den i propositionen föreslagna kontraheringsplikten, som fått en hel del kritik, från både försäkringsbranschen och Moderaterna tillsammans med Folkpartiet och Centern, i alla fall i reservationen. Centern följer sedan inte upp det utan säger att man ändå tycker att det är bra. I viss mån tycker även Folkpartiet det, men man vill ändå avslå förslaget.

Först vill jag än en gång poängtera att Vänsterpartiet så klart står bakom den här samarbetspropositionen och den nya försäkringsavtalslagen, även om vi på vissa punkter skulle kunna tänka oss att gå ännu längre än regeringen för att stärka konsumenternas skydd. När det gäller till exempel hemförsäkringen ser vi inte att det skulle vara ett problem att uttryckligen reglera försäkringsvillkoren i lagstiftningen så att kvinnor som misshandlats av sina män kan få ersättning via överfallsskyddet.

Den nya försäkringsavtalslagen öppnar upp för att detta blir möjligt. Av 4 kap. 8 § andra stycket i förslaget framgår att så kallad identifikation ska kunna undvikas när synnerliga skäl talar för det. I förarbetena nämns att detta kan komma i fråga till exempel när någon av ren illvilja förstör sin makes eller sambos egendom.

Eftersom hemförsäkringen även innehåller ett moment av personförsäkring ska bestämmelsen tolkas så att detta även ska gälla i de fall när en man eller kvinna misshandlat sin make, maka, registrerad partner eller sambo. Försäkringsbolagen ska alltså tolka den nya lagen så att en kvinna som till exempel blivit misshandlad av sin make ska kunna få ersättning från överfallsskyddet i hemförsäkringen.

Det är en förändring som vi i Vänsterpartiet arbetat för, och vår stora förhoppning är att försäkringsbolagen ska tolka den nya bestämmelsen i enlighet med riksdagens intentioner. Jag kommer att följa utvecklingen på det här området, herr talman. Det ska bli spännande att se hur försäkringsbolagen når upp till detta. Om det finns behov återkommer Vänsterpartiet med krav på en uttrycklig reglering av hemförsäkringens villkor.

För Vänsterpartiet är det en självklarhet att även privata bolag måste ta ett visst socialt ansvar. Det, herr talman, anser inte Moderaterna, Folkpartiet och Centern i sin reservation. I grunden handlar det naturligtvis om en ideologisk skillnad mellan å ena sidan Vänsterpartiet och Socialdemokraterna och å andra sidan de borgerliga partierna. Vem är det egentligen som ska ta ansvar?

Förra veckan fick de borgerliga partierna tillsammans med Miljöpartiet igenom ett tillkännagivande om en utredning som syftar till att konsumentskyddslagstiftningen ska tillämpas även när det gäller offentliga tjänster. För mig känns det märkligt att då hävda att vissa grupper av konsumenter inte ska ha rätt till en försäkring. Om inte det offentliga ska ta ansvar måste rimligtvis någon annan göra det, och då återstår bara att föra över en del av ansvaret på de privata aktörerna. Eller menar reservanterna att en viss sorts konsumenter inte ska omfattas av lagens skydd?

Vidare är det ett märkligt resonemang med tanke på att det redan i dag råder kontraheringsplikt när det gäller sakförsäkringar, vilket också tidigare sagts från talarstolen. Tycker reservanterna verkligen att det är rimligt att ha ett sämre skydd för människor än för saker?

Eftersom privata försäkringar blivit så viktiga i samhället måste huvudregeln vara att alla som vill ska ha rätt att teckna en försäkring. Det är ett minimikrav. Vänsterpartiet är inte för en sådan utveckling där privata initiativ blir viktigare än offentligt finansierade. Vi brottas varje dag med att hålla fast vid kraven på en tydlig och stark offentlig finansiering av vårt socialförsäkringssystem. Men eftersom det finns en sådan tendens måste vi stärka skyddet också på det civilrättsliga området.

Den nya försäkringsavtalslagen är i det här avseendet en ramlagstiftning som sätter gränser för och reglerar vilka krav de privata aktörerna kan ställa på försäkringstagarna. Det handlar dock inte om att försäkringsbolagen plötsligt ska ta ett överväldigande stort ansvar för den sociala välfärden – en bild som reservanterna försöker måla upp.

På andra områden där skyddande lagstiftning för konsumenterna införts har det visat sig att branschens farhågor varit betydligt överdrivna. Tänk på det, Mia Franzén från Folkpartiet, som gång på gång varnat för att premierna kommer att bli skyhöga. Jag hoppas att Mia Franzéns farhågor inte blir besannade, framför allt när vi ser att försäkringsbolagen för 2004 redovisar miljardbelopp i vinster. Vad är det för marknad som gäller, Bertil Kjellberg?

Man måste dessutom, herr talman, väga en marginell kostnadsökning för branschen eller försäkringstagarna mot det ökade skydd som tillkommer en stor grupp människor. Tanken med en försäkringslösning är ju att sprida riskerna och därigenom kostnaderna över hela gruppen försäkrade. Det är orimligt att utesluta människor från rätt till personförsäkring för att premierna ska bli billigare och villkoren bättre för en privilegierad grupp. Någon måste, som sagt, ta ansvar, och jag tycker att vi som ställer oss bakom förslaget gör det. Men vad är det egentligen ni vill, ni som reserverar er, när ni tycker att vissa saker är bra men ändå vill avslå allt?

Herr talman! Jag vill också poängtera det som tas upp i propositionen om vikten av en utvärdering av det här arbetet. Den utvärderingen måste komma i gång så fort som möjligt för att man ska kunna upptäcka och därmed försöka åtgärda de eventuella problem som kan dyka upp.

Om Mia Franzén mot all förmodan skulle få rätt om kostnadsökningarna är det en fråga som absolut måste åtgärdas. Jag hoppas och tror att även Mia Franzén tycker att sådant så fort som möjligt måste rättas till. Att som reservanterna föreslår inte göra någonting i dag skulle totalt slå undan benen för det arbete som under lång tid utförts av många duktiga

tjänstemän på Justitiedepartementet, liksom för det långa och intensiva beredningsarbetet.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till förslaget i samarbetspropositionen och LU-betänkandet och avslag på reservationen.

Anf. 55 MIA FRANZÉN (fp) replik:

Herr talman! Man kan inte undvika att begära replik när man till och med blir angripen med namn. Det är ju jättetrevligt.

När det gäller det som sades om skyhöga premier för den enskilde tror jag att jag måste förtydliga den delen. Framför allt vid själva erbjudandet ska försäkringsbolagen ha en plikt att se till samtliga försäkringstagares situation, och även ekonomin för försäkringsbolagen. Det är alltså vid själva premieinsättningen i det enskilda fallet som premien riskerar att bli väldigt hög eftersom den ska sättas efter risken.

Beträffande själva omorganisationen är det ju så att det kommer en helt ny lagstiftning. Det kommer att kosta mycket pengar att strukturera om. De ökande administrationskostnaderna kommer att bli höga. Det är klart att detta kommer att märkas. Vars och ens premie kanske inte blir så skyhögt, men däremot kommer den som har hög risk – är sjuk eller svag eller oftare utsätts för brott – att få en hög premie.

Det är bra att Tasso tar upp den ideologiska skillnaden och vem som ska ta ansvar, och Vänstern förtydligar också detta. Vem är det som ska ta ansvar för förebyggandet av brott? Ja, vi anser i alla fall inte att det är försäkringstagarna som kollektivt ska finansiera den delen. I stället anser vi att det är rimligt att man tar ett ansvar från samhällets sida, från regeringens sida, från vår sida. Vi anser också att det är helt rimligt att vi tar ett stort socialt och solidariskt ansvar där skatten betalas av den som kan. Den som inte har råd ska ändå ha rätt till samtliga förmåner.

Vi föreslår avslag på rubbet. Jag hade ingen chans att svara på Yvonne Anderssons fråga när det gäller detta, men Tasso tog ju upp den igen. Vi föreslår alltså avslag på rubbet. Det innebär dock inte att vi inte ser att det finns ett stort behov av en ny försäkringsavtalslag. Tyvärr har vi inte möjlighet att återremittera ärendet. Det här arbetet har utförts under ett antal år, men vi anser inte att det är färdigt.

Anf. 56 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Herr talman! I våra senaste debatter i lagutskottet har vi haft en förmåga att tydligt gå in på andra utskotts beredningsområden. Nu talar vi om brottsförebyggande åtgärder som justitieutskottet handhar, om socialförsäkringar, om skattepolitik och annat. Det är intressant att Mia Franzén är så tydlig beträffande den politik som Vänsterpartiet driver, nämligen att vi ska ha en skatt just för att kunna betala socialförsäkringarna, att ha ett gemensamt finansierat socialförsäkringssystem där man betalar efter förmåga. Det är intressant att även Folkpartiet nu tycker det, trots att de lägger fram förslag i riksdagen om enorma skattesänkningar.

Att ny lagstiftning träder i kraft kan inte, herr talman, vara en nyhet, och definitivt inte för försäkringsbolagen. Det har de vetat om under lång tid. Dessutom skulle den här lagen ha kunnat klubbas igenom och trätt i kraft redan tidigare, men den har faktiskt skjutits fram lite grann i tiden. Detta kan alltså inte ha gått någon obemärkt förbi.

Prot. 2004/05:77
16 februari

*Ny försäkrings-
avtalslag*

Det är en lagstiftning som har många år bakom sig av beredningsarbete. De som har medverkat i beredningsarbetet har kanske inte tagit det ansvar som jag hade önskat att till exempel försäkringsbranschen skulle ta. Den borde ha varit mer aktiv i slutskedet än vad den var när den helt och hållet hoppade av och inte ville delta i vissa av remissmötena.

Så till frågan om premiesättningen. Det tyckte jag att Yvonne Andersson redogjorde för väldigt bra. Uträkningen av risken är inte samma sak som hur man sedan bedömer premiesättningen. Jag kommer tillbaka till det.

Anf. 57 MIA FRANZÉN (fp) replik:

Herr talman! Det handlar om att man ser saker och ting i olika fack. Medborgarna har så svårt att begripa varför vi särskiljer de olika områdena, och det är därför jag tar upp det. Jag tar upp även de områden som vi i vårt utskott inte har att handlägga eftersom jag ser det som otroligt viktigt att vi sätter in det i sitt sammanhang.

Vi har urholkat socialförsäkringssystemet under ett antal år. Därför vill man skjuta över mer av socialt ansvar och mer av brottsförebyggande ansvar på försäkringsbolagen. Man klarar inte att ta hand om brottsligheten. Människor måste åtminstone få något slags ekonomisk kompensation, och det ska man slå ut över flera. Jag tycker att det är upprörande.

På s. 29 i utskottets överväganden står det att man kan överväga att göra någon form av översyn av gränsdragningen mellan socialförsäkringar och det privata försäkringssystemet. Men varför inte göra det innan man kommer med ett så stort lagförslag? Det är förvånande. Det vi har att ta ställning till i dag känns så ofullständigt.

Människor står i dag utan försäkring. Det finns många som har försäkringsnöd. Många väljer bort sin hemförsäkring. De har inte råd. Det är plånboken som avgör. Därför är jag förvånad över att Tasso Stafilidis med kolleger i Vänsterpartiet har valt att biträda denna stora proposition.

Anf. 58 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Herr talman! Det som tas upp på s. 29 handlar om på vilket sätt vi skulle utforma kontraheringsplikten. Vi skulle till exempel kunna ha en kontraheringsplikt där försäkringsbolagen skulle kunna tvingas till en hundra procentig försäkringslösning.

Det var då vi kom in på att det i dag finns ett bra socialförsäkrings-skydd inom det offentliga socialförsäkringssystemet. Det går inte att stoppa in det offentliga socialförsäkringsskyddet i försäkringsavtalslagen. Frågan ska ses över just därför att man inte ska göra de sammanblandningarna som ni gör i er reservation, Mia Franzén.

Som Mia Franzén också påpekar i sitt anförande är det inte enligt propositionen meningen att försäkringsavtalslagen ska reglera socialförsäkringssystemet och de socialförsäkringar som är bekostade gemensamt med offentligt finansierade medel.

Herr talman! Frågan om brottsförebyggande arbete och alla andra frågor som har tagits upp här är självfallet väldigt viktiga. Det är frågor som man arbetar med väldigt hårt. Till saken hör att vi inte hela tiden kan lyfta in allt annat. Människor behöver inte försäkringar om de inte utsätts för brott, blir bestulna och så vidare. Men det vi reglerar i dag är den nya försäkringsavtalslagen.

Anf. 59 ULF HOLM (mp):

Herr talman! Det har varit en ovanligt faktaspäckad och bra debatt. Jag satt på mitt rum och lyssnade på de första anförandena och blev imponerad. Men jag blev lite förvånad över tonläget, framför allt från den halva splittrade borgerliga alliansen som har valt att lägga fram en reservation.

Jag förstår ärligt talat inte riktigt. Vi har en försäkringsavtalslag från 1970-talet. Nu hör jag att flera av debattörerna säger att den är från 1927, och det är ännu värre. Inser ni inte att samhället har förändrats, och vilken betydelse försäkringar har numera jämfört med tidigare? Det är väl självklart att även den lagen måste moderniseras.

Jag har full respekt för åsikten som bland annat Mia Franzén för fram. Många väljer i dag bort att teckna en försäkring. Jag kan förstå det. Men det är inget argument mot att förbättra den nu gällande lagen för att försöka stärka konsumentskyddet. Det kan jag inte förstå.

Vi från Miljöpartiets sida tycker inte heller att man ska se något slags motsatsförhållande mellan privata försäkringar och socialförsäkringssystemet. De kompletterar varandra på ett sätt som vi kanske inte trodde kunde vara möjligt tidigare, men de gör det i dag.

Vi har ett ansvar som lagstiftare att se till att lagstiftningen är så bra som möjligt. Min och Miljöpartiets utgångspunkt är att den ska vara så stark som möjligt för den enskilde konsumenten. Det måste vara utgångspunkten. Jag tror att det finns mer att göra inom detta område. Men detta är trots allt ett steg framåt.

Tasso Stafilidis från Vänstern påminde mycket riktigt om den uppgörelse vi hade i riksdagen i förra veckan om stärkt medborgarmakt. Det är viktigt att vi ser på det i ett sammanhang. Då kommer denna förändring mycket väl till pass och är ett steg i rätt riktning.

Herr talman! Även om detta inte är en samarbetsproposition där Miljöpartiet är med måste jag ändå ge den mitt gillande. Jag kan absolut inte tänka mig att stödja reservationen, och jag yrkar avslag på reservationen från Moderaterna, Folkpartiet och Centern.

Anf. 60 ANNELI SÄRNBLAD (s):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkande LU4 och avslag på reservationen.

Vi ser tydliga skiljelinjer i svensk politik och även inom detta viktiga område. De tidigare anförandena visar just dessa skiljelinjer. Jag blir också lite konfunderad över vad reservationen egentligen handlar om. Man spretar otroligt mycket mellan partierna i reservationen.

Jag vill ge en stor eloge till Yvonne Andersson och Kristdemokraterna för stödet i denna viktiga fråga. Hennes anförande var mycket bra. Det kändes riktigt bra i hjärtat att lyssna på det. Man lägger bort prestige och ställer sig bakom de svagas rätt. Det är vi socialdemokrater mycket glada för.

I propositionen belyses de förändringar vi har gått igenom sedan försäkringsavtalslagen infördes 1927. De tidigare talarna har belyst många saker. Min partivän Christina Nenes tog upp en del av försäkringsavtalslagen, och jag kommer nu att gå in på den andra delen.

Nya produkter har utvecklats. Många av dem har kommit efter det att den nya lagstiftningen trädde i kraft den 1 januari 2000 med ändringarna

Prot. 2004/05:77

16 februari

*Ny försäkrings-
avtalslag*

av försäkringsrörelsereglerna. Reformen syftade till att ge bolagen möjlighet till nya försäkringar. Därför anser vi socialdemokrater att det är viktigt att ändra lagstiftningen på området.

Herr talman! Ska konsumenterna ges större makt? Vi socialdemokrater ser konsumentmakten även på försäkringssidan som viktig för den enskilde. Det lagförslag som nu ligger här i kammaren kommer att förbättra den enskildes rättigheter. Vad händer då? Moderaterna ställer inte upp, Folkpartiet ställer inte upp och Centern ställer inte upp. Viviann Gerdin har i sitt anförande berättat varför. Men det är ändå anmärkningsvärt att inte Centern är med.

De är inte med när vi stärker de svagas ställning och ger dem rätt att teckna försäkring i personförsäkringen, det vill säga i liv-, olycksfalls- och sjukförsäkringen som betyder så mycket för våra medborgare. Lagstiftningen gör att fler kommer att få försäkringsskydd. Om försäkringsbolagen skulle avslå en ansökan kommer det att krävas tydligt motiverade avslagsbeslut. Här kommer förändringen in, möjligheten att få sin sak prövad i domstol. I många fall kommer man säkerligen att driva grupprocesser och få hjälp via Konsumentombudsmannen.

Herr talman! Det här ger många svaga grupper – barn, som Yvonne var inne på – en stor och viktig möjlighet som de tidigare inte har haft. Vi i Sverige går igenom denna lagstiftning främst när det gäller konsumentperspektivet på försäkringsrätten. Men det är även viktigt att vi nu följer utvecklingen av lagstiftningen och förtropande ser över om ytterligare förändringar behöver göras.

Vi socialdemokrater delar inte de farhågor som har uppkommit i debatten om att det skulle försämrade för konsumenterna genom att det blir högre premier. Som Christina nämnde sade man precis samma sak när kontraheringsplikten infördes i konsumentförsäkringslagen, att det skulle bli dyrt och leda till avsevärda premiehöjningar. Men så blev det inte. Premierna höjdes inte.

Vi socialdemokrater tror inte heller att ett starkt civilrättsligt försäkringstagarskydd i den svenska lagstiftningen påverkar bolagen negativt i förhållande till utländska bolag. I Sverige gäller svensk lag. Svenska och utländska försäkringsbolag som kommer till Sverige får konkurrera på precis samma villkor.

Den informationsskyldighet som föreslås precis som för konsumentförsäkringar leder till att konsumenterna ges mera makt och kunskap. De får information om förändringar, om vad försäkringen innehåller, om vad som behöver kompletteras för ett fullgott skydd och om hur försäkringen är utformad. Upplysningar om konsumenträtten är otroligt viktigt.

Debatten här i kammaren i dag visar att man ser många spöken som egentligen inte finns i denna lagstiftning. Bolagen får för mycket skyldigheter, säger man. Då ser man inte den lilla människan. Man ställer sig på försäkringsbolagens sida, inte på de svagas.

Information är väl bra för båda parter? Försäkringsbolagen borde ju vara glada över att konsumenterna får bra information och att man har en bra dialog. Det är bra för båda parter med tydlighet.

En annan fråga som lyfts upp och som det även finns en motion om, L393, gäller att förebygga att dödsbon genom preskription går miste om de rättigheter som följer den avlidnes försäkringar. Vi socialdemokrater vill understryka betydelsen av att följa denna fråga.

Herr talman! Gruppförsäkringen är för många ett viktigt kompletterande skydd. Den fyller en social funktion för personer som av någon anledning inte tecknat individuell försäkring. FAL ska reglera både frivillig och obligatorisk gruppskade- och grupppersonförsäkring. Vid frivillig gruppförsäkring anses gruppmedlemmen i lagstiftningen som försäkringstagare. Vid obligatorisk gruppförsäkring däremot anses den som slutit gruppavtalet som försäkringstagare. Men om det skulle hända någonting är det naturligtvis gruppmedlemmen som får ersättningen.

Kollektivavtalsgrundad försäkring ska tillämpas under förutsättning att försäkringen tecknas av arbetsgivaren för dennes anställda och meddelas enligt ett i försäkringsvillkoren angivet kollektivavtal. Vidare ska försäkringen tecknas hos ett försäkringsbolag enligt kollektivavtalet. Information på detta område ska ges innan avtalet är klart. Vissa regler om individuell försäkring, till exempel ansvarsinträde och uppsägning, anses passa mindre bra för ka-försäkring. Därför föreslås de bli ersatta av särbestämmelser.

Vissa partier i den här kammaren hävdar att det är onödigt med lagregler om gruppförsäkring. Man hävdar att om sådana regler införs nu bör de inte vara detaljerade och dessutom dispositiva.

Herr talman! Av samma skäl som det behövs regler om individuell försäkring behövs det för gruppförsäkring. Visst kan man säga att det finns grupper som har företrädare som är väl kompetenta att ta till vara gruppmedlemmarnas intressen. Ett exempel är de fackliga organisationerna som har anställda som kan försäkringsfrågor. Men det finns många grupper som har företrädare som är rena lekmän i försäkringsfrågor. Ett exempel kan vara en liten idrottsförening. I det senare exemplet finns risken att avtal mellan förening och försäkringsbolag blir obalanserade till nackdel för medlemmen. Därför behövs det en lagstiftning, och den bör vara tvingande.

Vi socialdemokrater håller med om att lagstiftningen inte ska vara överdrivet detaljerad, men den bör reglera de praktiskt viktiga frågorna. Det är viktigt för att motverka den risk för obalans som jag var inne på nyss. Dessutom kan reglerna få betydelse för tolkningen när ett avtal är otydligt eller ofullständigt, då en viss fråga inte är reglerad. Då kan lagen komplettera avtalet, här som annars.

Herr talman! Lagen är avsedd att träda i kraft den 1 januari 2006. Det handlar alltså om informationsskyldighet och många andra viktiga frågor som Christina och tidigare talare har nämnt i sina anföranden.

Det har inkommit frågeställningar i ärendet, bland annat från Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet om regler om kollektivavtalsgrundad personförsäkring i förhållande till pensions- och försäkringsavtalet. Vi socialdemokrater menar att det i dagsläget kräver ett beredningsarbete och ändringsförslag som borde kunna bli föremål för riksdagsbehandling före årsskiftet.

Herr talman! Den nya lagen anpassar försäkringsavtalsrätten till moderna samhällsförhållanden, till dagens och morgondagens försäkringsförhållanden och till ny teknik. Spelreglerna mellan försäkringsbolag och deras kunder blir tydligare.

Det pågår inte något harmoniseringsarbete av försäkringsavtalsrätten i Europa. På sikt skulle vi välkomna en sådan i konsumentskyddande riktning. Den nya svenska lagen kommer att utgöra ett föredöme. I dag

skriver vi historia när vi debatterar denna fråga. För många människor kommer den här lagstiftningen att innebära en stor förändring i deras liv. Konsumenterna kommer i fokus i de försäkringsrättsliga frågorna.

Anf. 61 VIVIANN GERDIN (c) replik:

Herr talman! Jag vill bara än en gång understryka några saker för Anneli Särnblad. Du tog upp att ni ska stärka de svagas ställning. Jag instämmer i det, men det omfattar inte alla. Det är en kärnfråga för oss. Du sade också: om ytterligare förändringar behövs i den nya försäkringslagen. Det finns en tvekan i ordet ”om”. Vi anser att det behövs förändringar, och återigen: de behövs för vissa grupper, och det är småföretagare.

Du sade också att vi ställer oss på försäkringsbolagens sida. Det vill jag verkligen protestera emot, eftersom vi klart har markerat att vi vill att man utreder kontraheringsplikten även för småföretagare.

Vi har yrkat avslag på förslaget i betänkandet för att det inte har varit möjligt att begära återremiss, enligt den undersökning som jag gjorde. Det var att ta ställning till ja eller nej. Därför blev det ett nej till förslaget. Vi ser större möjlighet att utöva påtryckning om vi kan få regeringen att dra tillbaka det här och komma med de kompletterande försäkringarna så att den nya försäkringslagen verkligen omfattar alla grupper i stället för om vi säger ja till det här och sedan fortsätter att utreda och köra det i långbänk vad gäller småföretagarna.

Ett viktigt skäl är också att de grupper som jag pratar om har ett mycket svagt skydd inom det skattefinansierade socialförsäkringssystemet då det gäller personförsäkringar. Vi gör ett försök att komplettera den brist som är i dag genom att se till att man lättare ska kunna få en privat försäkring.

Anf. 62 ANNELI SÄRNBLAD (s) replik:

Herr talman! Viviann Gerdin, jag lyssnade på ditt anförande och dina tidigare repliker. Som Christina Nenes sade ska vi se över det som handlar om företagsamheten. Det står även i betänkandet. Det jag reagerar på, Viviann, är att Centern inte ställer upp utan avslår hela paketet. Det har andra också reagerat på väldigt kraftfullt här i kammaren i dag. Vi säger ändå att vi ska se över de saker som gäller företags verksamhet och så vidare.

När det gäller lagstiftningen händer det mycket i samhället. Vi måste ständigt se hur lagstiftningen blev. Är den tillräcklig för att stärka de svagas rätt i samhället, eller behövs ytterligare saker?

Jag reagerar på att Centern ställer upp på reservationen och avslår, och inte tillsammans med oss övriga ställer upp för de svagas ställning så att de får en chans att teckna avtal. Det är något som jag vet att Centern i tidigare anföranden här i kammaren har pläderat starkt för.

Anf. 63 VIVIANN GERDIN (c) replik:

Herr talman! Vi har lite olika skäl till varför vi avslår. Det som förenar oss är avslaget på propositionen.

Det har tidigare sagts här i dag att det ökade skyddet ska omfatta alla. Det är ju just det det inte gör. Det finns en grupp människor – ca 400 000 enskilda företagare – som är i gränzonen mellan löntagare och företa-

gare som är större och har bättre förutsättningar att skaffa sig ett bra skydd. Just de som är i gränzonen är i dag diskriminerade. De är negativt särbehandlade inom det allmänna socialförsäkringssystemet när det handlar om att försäkra sig själva.

Vi pratar om att vi ska underlätta och vara positiva till alla småföretagare och entreprenörer. Det är många i gränzonen som arbetar enskilt och ändå är fria och betecknas som uppdragstagare som har det svårt. Det finns också grupper som har utsatts för upprepade brott och därmed nekas försäkringar. Det finns faktiskt företag som helt och hållet nekas försäkringar. Det är också de små företagen som står utan försäkringar. Det beror på den brottsutveckling vi har. Vi tycker inte att det är acceptabelt som det ser ut i samhället i dag.

Anf. 64 ANNELI SÄRNBLAD (s) replik:

Herr talman! Det här är en intressant debatt. Det blir bra ideologiska debatter i lagutskottsärenden numera. Vi ser skiljelinjen i politiken.

Vi kommer att se över denna fråga, och vill verkligen göra det. Jag kan inte förstå att Centerpartiet går med i en reservation där det finns frågor som man själv tidigare har sagt är viktiga och som man måste se över i lagstiftningen och ställa upp på. Men det är väl den taktik som borgerligheten har.

Som jag sade till Yvonne Andersson: Stor heder till Kristdemokraterna som i den här viktiga frågan ställer upp på de svagas sida. Jag vet att Kristdemokraterna också vill ha en översyn av företagssidan och stärka den delen. Man ställer upp på de svagas sida och går samman med oss andra i denna viktiga lagstiftning.

Anf. 65 MIA FRANZÉN (fp) replik:

Herr talman! Det talas mycket om de svaga grupperna och att det är så hedervärt av Yvonne Andersson att ställa sig på de svagas sida och att vi måste vara något slags spöken. Jag har inte pratat om övriga utskottsledamöter som spöken. Jag ser fortfarande inga spöken, även om vi har en tuff diskussion.

Jag tycker att vi ska analysera vad detta jättestarka skydd för de svaga består i. Splittra upp det. Man pratar om rätt för svaga grupper att teckna försäkring. Det är inte sant. Förslaget innebär att du har rätt att få en premie satt efter ditt hälsotillstånd. Den som är sjuk får en hög premie. Den som är kärnfrisk får en låg premie.

Jag vill ställa en fråga till Anneli Särnblad. Vem ska finansiera de prövningar av avslagsbeslut som görs av domstol? Det står att man kan ta det via hemförsäkringen. Hemförsäkringen är ju också privatfinansierad via försäkringsbolag. Rättsskyddet finns där, men det är privatfinansierat.

Tror Anneli Särnblad att det ger ökade kostnader, eller är det gratis? Kommer det inte att påverka premien alls?

De individualiserade gruppförsäkringarna ger en ökad administrationskostnad med fler blanketter. Tror Anneli Särnblad att det är gratis?

Anf. 66 ANNELI SÄRNBLAD (s) replik:

Herr talman! Mia Franzén, Folkpartiet, ser många spöken i den här lagstiftningen. Hon ser enbart hinder och inte vad det handlar om. Mia Franzén går in på frågor om socialförsäkring och om detta skulle ge

premiehöjning. Det är ingen som i dag kan säga att detta skulle ge en premiehöjning.

Du har tidigare i dag varit inne på frågor om sjukvård och justitiefrågor. Vi vill ha en generell lösning för samhället. Det finns vissa delar som gäller privata lösningar. Där ska samma rätt ges alla människor.

Det jag blir förundrad över här i kammaren är det som Mia Franzén och Folkpartiet säger när det gäller det allmänna. Hur ska Mia Franzén i framtiden kunna bedriva den politiken? Ni vill ju tillsammans med andra partier ha en skattesänkning i samhällssystemet, och ni vill gå mot privata lösningar.

Jag förstår att en del vill ha en översyn eftersom vissa vill öppna upp mot mer privata delar. Vad händer då? Om vi kan se de svårigheter som Mia Franzén talar om, hur blir det då om det mesta av det allmänna ska ligga i privata lösningar? Det undrar jag. Hur ska du kunna bygga upp detta? Vi har som målsättning att stärka det generella. Hur har Folkpartiet tänkt göra det med dessa skattesänkingsprogram?

Anf. 67 MIA FRANZÉN (fp) replik:

Herr talman! Jag vet inte om jag ska gå in på skattefrågorna. Vi måste ju få fart på Sverige. Då får vi en bra tillväxt och ökade resurser till det sociala. Socialdemokraterna tycker ju också att det vore bra att få lite mer resurser till det offentliga.

Problemet är att det brister i det sociala skyddsnätet. Regeringen och Socialdemokraterna är inte villiga att ens titta på gränsdragningsproblemen. Jag vill se till helheten. Vad kommer det att innebära för de svaga grupper som man talar så varmt om? Kommer vi inte i framtiden att se att de förblir oförsäkrade, att försäkringsnöden består, att allt fler socialt och ekonomiskt utsatta väljer att inte teckna försäkringar alls? Om vi då har brister i det sociala skyddsnätet som är skattefinansierat, vart ska de då vända sig? Är det de stora stygga försäkringsbolagens fel att man inte får någon försäkring och hjälp? Borde vi faktiskt ta vårt ansvar och se till helheten?

Anf. 68 ANNELI SÄRNBLAD (s) replik:

Herr talman! Vi socialdemokrater vill ha social trygghet i vårt allmänna skydd. Gränsdragningarna är inte otydliga för oss. Folkpartiet kanske ska vända sig till Rut som andra partier gör i många frågor. Vi vet skiljelinjerna i de här frågorna.

Stora stygga försäkringsbolag, säger Mia Franzén. Ni kanske i framtiden vill lägga ut än mer på privata delar med de partier som ni samarbetar med. Det är lite olika inom partierna vilken väg man vill gå. Man kan fråga sig vilka spöken som Folkpartiet och Mia Franzén ser i det samarbetet.

Mia Franzén säger att jag går in på skattefrågor. Mia Franzén har varit inne på många frågor som inte ligger inom vårt utskott och bedömt justitiefrågor och så vidare.

Jag tycker att det är intressant att Mia Franzén inte svarar mig på frågan om skattefinansiering som ändå kommer in i den här debatten. Hon svarar mig inte med ett ord hur man tänker ha en allmän generell välfärd. Du har sagt att Folkpartiet brinner så mycket för det allmänna. Vad sva-

rar Mia Franzén på den frågan? Hur ska hon klara framtiden med det samarbete hon nu har?

Prot. 2004/05:77
16 februari

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 11 §.)

8 § Distans- och hemförsäljningslag m.m.

*Distans- och
hemförsäljningslag
m.m.*

Föredrogs
lagutskottets betänkande 2004/05:LU5
Distans- och hemförsäljningslag m.m. (prop. 2004/05:13).

Anf. 69 JOHAN LÖFSTRAND (s):

Herr talman! Lagutskottets betänkande nr 5 kommer nu att debatteras.

I betänkandet behandlas regeringens proposition 2004/05:13 *Distans- och hemförsäljningslag med mera*. Betänkandet behandlar också det motionsyrkande som har väckts med anledning av propositionen.

Regeringen lägger i propositionen fram ett förslag om ny distans- och hemförsäljningslag som ska ersätta lagen om konsumentskydd vid distansavtal och hemförsäljningsavtal. Syftet med lagändringen är att genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/65/EG om distansförsäljning av finansiella tjänster till konsumenter.

Den nya lagen bygger i stor utsträckning på den nuvarande distansavtalslagen. Tillämpningsområdet är dock utvidgat till att även omfatta distansavtal om finansiella tjänster som bland annat betalning, försäkring och kredit. Vidare föreslås att det nuvarande undantaget i distansavtalslagen gällande hemförsäljning av försäkringar hävs. Lagförslaget innehåller även bestämmelser om bland annat näringsidkares informationskyldighet och konsumentens ångerrätt.

I propositionen föreslår regeringen även ändringar i konsumenttjänstlagen och konsumentköplagen som innebär att preskriptionstiden för att reklamera fel i en vara eller tjänst förlängs från två till tre år.

Samtliga lagändringar föreslås träda i kraft den 1 april 2005.

I betänkandet föreslår utskottet att riksdagen ska avslå samtliga motionsyrkanden.

Det finns tre reservationer i betänkandet.

Jag lämnar nu över ärendet till debattörerna.

Anf. 70 HENRIK VON SYDOW (m):

Herr talman! Vi hörde precis presentationen av lagförslagen. Moderaterna tycker att de stora dragen i denna proposition, som alltså bygger på ett EG-direktiv, är bra. Det är nyttigt att vi får klara regler inte minst vad gäller försäljningen av finansiella tjänster på distans, vilket alltså i praktiken är telefon- och Internetförsäljning. Det talas ofta om den nya teknikens möjligheter att stärka konsumentmakten, det vill säga att handeln på distans över telefon kan göra kunder och konsumenter ännu starkare, förbättra och bredda utbudet och göra servicen mer tillgänglig och bättre. Vi tror att de regler som vi ska anta ger både konsumenterna trygghet och företagarna tydlighet. Vi hoppas att detta ger goda förutsättningar till en

växande marknad och handel på området till gagn för ännu starkare konsumenter.

I samband med att regeringen lägger fram propositionen väljer man också att införa en förlängning av preskriptionstiden för reklamation i konsumentköplagen och konsumenttjänstlagen. Det är på den punkten som vi inte är övertygade av de argument som regeringen för fram.

Det är angeläget med starka och tydliga regler för konsumenterna i konsumentköplagen och konsumenttjänstlagen. Visst får konsumenterna nu ett förlängt minimiskydd, men de måste själva vara med och betala för det. Med det nya förslaget måste entreprenören och företagaren kalkylera med risken att få tillbaka tre år gamla varor. Den risken kommer att medföra just ett större risktagande och också högre kostnader för näringsidkaren. Detta riskerar och kommer med största sannolikhet att resultera i höjningar av svenska konsumentpriser på varor och tjänster.

Det här är någonting som regeringen också tillstår i propositionen, men bara just på detta korta och flyktiga sätt. Problemet berörs inte mer än mycket flyktigt i propositionen.

Än mindre föreligger någon verklig konsekvensanalys av förslaget. Regeringen pekar på att en viss merkostnad kan komma att uppstå, men hur mycket det sätter sig på priset vet ingen. Någon seriös uträkning till stöd för påståendet redovisas inte.

Vi tycker att detta är beklagligt och gör det svårare att fatta väl övervägda beslut i frågan. Vi menar att diskussionen om konsekvensanalys av effekterna på prisbildningen och konkurrensen måste föras på ett tidigt stadium när olika nya förslag till lagstiftning diskuteras inom EU-samarbetet och i synnerhet när vi diskuterar hur vi ska utforma lagstiftningen här i Sverige.

Mot bakgrund av att en sådan konsekvensanalys saknas och att regeringen heller inte har visat att det finns något direkt påvisat behov av en förlängd preskriptionstid kan vi inte stödja regeringens förslag. Vi riskerar att driva fram ökade kostnader för svenska konsumenter och svenska företagare som inte motsvaras av något påvisat behov av en längre preskriptionstid.

De remissinstanser som har kommenterat förslaget pekar också ofta på den uppenbara risken att de beviskrav som ställs på konsumenterna blir ännu högre än vad som gäller enligt praxis i dag eftersom entreprenören nu kommer att kunna invända att konsumenten borde ha reklamerat felet tidigare. Förslaget riskerar alltså att invägga konsumenten i en falsk trygghet genom att ge sken av att det alltid finns tid att reklamera. Också detta berörs mycket flyktigt i regeringens proposition.

På samma sätt är det med invändningen att längre preskriptionstid också medför fler svårhanterliga tvister om felets ursprung. Det är redan i dag svårt att avgöra huruvida ett fel är ursprungligt eller inte.

Till sist tror vi att både svenska konsumenter och svenska företagare är betjänta av tydlighet och enkelhet i konsumenträtten. Om förslaget går igenom uppstår en skillnad mellan preskriptionstiderna i konsumentköplagen och den allmänna köplagen. Eftersom det kan vara svårt att avgöra huruvida en kund i en butik är konsument eller näringsidkare kan det vara olämpligt och inte önskvärt med avvikelser i dessa lagar. Regeringen borde sträva efter en större tydlighet på det här fältet.

Herr talman! Jag stöder samtliga Moderaternas tre reservationer, men av tidsskäl nöjer jag mig med att yrka bifall till den första.

Prot. 2004/05:77
16 februari

Anf. 71 MARTIN ANDREASSON (fp):

Herr talman! Kunniga konsumenter som vet sina rättigheter är trygga konsumenter som också kan dra nytta av de möjligheter som finns ute på marknaden och välja mellan olika alternativ, olika erbjudanden och olika leverantörer. Det gäller också vid distans- och hemförsäljning.

Det riksdagen ska ta ställning till i dag handlar bland annat om att fullharmonisera bestämmelserna på EG-rättens område vad gäller distansförsäljning av finansiella tjänster till konsumenter. Från Folkpartiet liberalernas sida välkomnar vi att man inom Europeiska unionen har kunnat åstadkomma denna förenkling för konsumenterna: Oavsett i vilket land företaget är beläget dit man vänder sig för att få upplysningar om en viss finansiell tjänst vet man att det är samma regler som gäller för hur distansförsäljningen ska äga rum. Det är precis så det ska gå till.

Folkpartiet har sedan länge arbetat för att Sverige ska vara pådrivande i arbetet med att åstadkomma en så fullständig harmonisering som möjligt på så hög nivå som möjligt av konsumentskyddet på den europeiska marknaden. Därför anser vi att det är positivt att detta förslag nu äntligen har kommit på riksdagens bord.

Vi tycker att förslaget att förlänga preskriptionstiden i konsumentköplagen och i konsumenttjänstlagen är godtagbart och att man också åstadkommer en tydligare samordning mellan produktansvaret i konsumentköplagen i förhållande till motsvarande ansvarsregler i konsumenttjänstlagen.

Men det finns en sak som är problematisk i denna proposition och som handlar om regeringens hantering av frågan.

Det direktiv som ligger bakom den lagstiftning som vi nu ska ta ställning till skulle ha varit genomförd i medlemsländerna den 9 oktober 2004. Fem dagar senare, den 14 oktober, fick riksdagen propositionen på sitt bord. Det var inte ens teoretiskt möjligt för riksdagen att medverka till att Sverige fullföljde sina åtaganden som medlem i den europeiska unionen vad gällde genomförandet av detta direktiv.

Tyvärr är denna långsamma hantering vad gäller genomförandet av direktiv långt ifrån ett undantag. Jag vill tvärtom säga att på lagutskottets område är den snarast regel vad gäller hantering av genomförandet av direktiven om vi tittar på de förslag som vårt utskott har haft anledning att ta ställning till de senaste åren.

Rekordet, förhoppningsvis, tas av förslaget om genomförande av EG-direktiv för rättsligt skydd för biotekniska uppfinningar. Det skulle ha varit genomfört den 30 juli 2000. Den 11 december 2003 kom regeringens proposition. Då hade Sverige redan blivit draget inför EG-domstolen av kommissionen för sin långsamma hantering av detta direktiv.

Vi har frågan om obeställd e-postreklam, också det en fråga där det finns ett bakomliggande direktiv från Europaparlamentet och rådet. Skulle ha varit genomfört i medlemsländerna den 31 oktober 2003. Regeringens proposition kom en månad senare. Vi hade produktsäkerhetslagen, som riksdagen tog ställning till i våras. Också där var det så att propositionen kom på riksdagens bord en betydande tid efter att direktivet

*Distans- och
hemförsäljningslag
m.m.*

skulle ha varit genomfört. I det fallet var det en och en halv, nästan två månader efter att direktivet skulle ha varit genomfört.

I alla de exempel som jag nämner har det inte ens varit teoretiskt möjligt för riksdagen att se till att Sverige genomför sina åtaganden som EU-medlem. Detta, herr talman, är inte godtagbart.

Vi är medlemmar i Europeiska unionen, vilket Folkpartiet varmt välkomnar. Och vi tycker att det är mycket oroande att regeringen som arbetsmetod har en beredning av direktiven som är så långsam att vi på punkt efter punkt sviker våra åtaganden och inte klarar av att genomföra direktiven i tid.

Därför, herr talman, är Folkpartiet med på den reservation som handlar om att riksdagen nu bör tillkännage för regeringen att denna slapphet och långsamhet i hanteringen av direktiven inte är tillfredsställande.

Med det, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 72 PIA NILSSON (s):

Herr talman, ledamöter och åhörare! Jag antar att de allra flesta av oss någon gång har blivit uppringd av något företag som vill sälja en försäkring, vill erbjuda något förmånligt köp av aktier eller liknande. Kanhända är vi lite smått stressade eller upptagna av annat när telefonen ringer. Men ofta svarar vi, lyssnar artigt, tycker kanske att erbjudandet låter intressant och så slår vi till.

Men efter en tid kommer kanske eftertankens kranka blekhet krypande och vi inser till vår förtvålning att affären var överilad. Det gick för fort. Vi förstod inte villkoren, eller vi hade helt enkelt inte råd. Men vi tvingas stå vårt kast och betala. Lätt panikslagna tänker nog många då att de aldrig mer vågar handla från den här typen av affärer på distans.

Herr talman! Regeringens proposition om förslag till en distans- och hemförsäljningslag, som vi nu har framför oss, grundar sig på ett EG-direktiv, distansavtalsdirektivet. Det är ett minidirektiv, vilket innebär att Sverige kan införa och får behålla regler som ger ett starkare konsumentskydd än vad som följer av det här direktivet.

Men ytterst handlar den nya lagen om att stärka oss som konsument, bland annat i den typ av situationer som jag nämnde inledningsvis. Försäljning av försäkringar över telefon eller obligationsköp via Internet måste också omfattas av vissa bestämmelser som gör att jag som konsument kan känna trygghet och förtroende. Vi socialdemokrater driver en aktiv politik för att stärka konsumentskyddet, oavsett typ av varor och tjänster.

Herr talman! En av de mest centrala delarna i det här förstärkta konsumentskyddet är näringsidkarens eller företagets informationsskyldighet. Information om företagets namn, adress, tjänstens huvudsakliga egenskaper, pris och vad som gäller vid ångerrätt ska alltsammans lämnas klart och begripligt i rimlig tid, det vill säga innan konsumenten är bunden av ett avtal. Informationen och avtalsvillkoren ska dessutom överlämnas i en handling eller på annat varaktigt medium som passar mig som konsument.

Den andra centrala delen i konsumentskyddet är konsumentens ångerrätt. Om jag inom 14 kalenderdagar ångrar mitt telefonköp av den där försäkringen eller annat köp jag har gjort på distans kan jag utan att behöva ange några skäl fransäga mig köpet genom att meddela företaget

det. Om jag har köpt en individuell pensionsförsäkring har jag faktiskt 30 dagar på mig. Men om jag ångrar köpet blir jag faktiskt skyldig att betala tillbaka den del av tjänsten som säljaren eventuellt redan har tillhandahållit.

Det finns dock undantag från ångerrätten. Undantagen berör sådana finansiella tjänster där priset beror på svängningar på finansmarknaden och sådant som näringsidkaren eller företagaren inte kan påverka. Det kan till exempel vara andelar i fondbolag eller tjänster med anknytning till utländsk valuta. Syftet med undantagen är främst att undvika att konsumenten spekulerar på näringsidkarens bekostnad.

Herr talman! Den tredje centrala delen i detta förslag till distans- och hemförsäljningslag handlar om preskriptionstiden i konsumentköplagen och konsumenttjänstlagen. Vi vill förlänga tiden från nuvarande två år till tre år. Att kunna reklamera en vara eller en tjänst är en mycket viktig del i konsumentskyddet.

En tvåårig preskriptionstid kan faktiskt få negativa ekonomiska konsekvenser för oss konsumenter när vi köper de produkter som förväntas fungera i mer än två år, och de tjänsterna eller varorna är ofta dyra att köpa.

Om jag till exempel vill lacka om bilen eller laga något elektriskt fel på den, eller om jag har köpt en ny dyr skinnsoffa som efter ett par år börjar flaga behöver jag som konsument ett förstärkt skydd. Genom att förlänga reklamationstiden förbättras konsumenternas ställning, och det tycker vi socialdemokrater är viktigt att slå vakt om.

Herr talman! Antalet reklamationer kommer troligen att öka något, men någon avsevärd ökning kommer det sannolikt inte att bli. Vissa branscher kommer nog att höja priset på sina varor, men merkostnaden torde bli marginell.

Vi tror heller inte att den gränsöverskridande handeln kommer att påverkas eller att det skulle medföra konkurrensnackdelar för svenska företag jämfört med andra länders.

Vi kan bara se hur det ser ut i våra nordiska grannländer. I Danmark är det fem års preskriptionstid för byggmaterial till exempel, och för konsumenttjänsterna kan preskriptionen sträcka sig ändå upp till 20 år.

I Norge är tiden fem år för varor som beräknas ha en livslängd på mer än två år, och i Finland är den allmänna preskriptionstiden tre år.

Utredningen, som ligger till grund för den nya lagen, har i sitt betänkande föreslagit att tiden skulle förlängas till fem år. Men många remissinstanser har vänt sig mot förslaget och menar att tiden blir alltför lång.

Allmänna reklamationsnämnden hävdar att en förlängning till tre år skulle innebära att de allra flesta fall av ursprungliga fel kommer att täckas in. Vi delar den uppfattningen. Det är en rimlig avvägning mellan de olika intressen som gör sig gällande på området. För övrigt är det samma tidsrymd som en näringsidkare eller ett företag har på sig vid en fordran mot mig som konsument.

Herr talman! Syftet med förslaget till distans- och hemförsäljningslag är således att stärka konsumentskyddet. För det första skärps informationsskyldigheten. Information om tjänsten eller varans egenskaper och villkor ska lämnas klart och tydligt i en handling i rimlig tid innan avtal sluts. För det andra ges jag som konsument nu möjlighet att inom 14 kalenderdagar säga upp ett distansavtal utan att ange skäl. För det tredje

Prot. 2004/05:77
16 februari

*Distans- och
hemförsäljningslag
m.m.*

kommer preskriptionstiden att förlängas till tre år. Den stora förändringen är att även distansavtal om finansiella tjänster kommer att omfattas. Det betyder att jag kan känna mig starkt och betydligt lugnare när telefonen ringer efter den 1 april i år då ett företag erbjuder mig en intressant försäkring eller något attraktivt värdepapper. Eftertankens kränka blekhet kan måhända komma krypande även denna gång, men förmodligen i en något färggladare nyans.

Jag yrkar därmed bifall till förslaget i betänkandet och yrkar samtidigt avslag på reservationerna.

Anf. 73 TASSO STAFILIDIS (v):

Herr talman! Att förlänga preskriptionstiden från två till tre år i konsumentköplagen och konsumenttjänstlagen är, precis som kontraheringsplikten vi debatterade tidigare, ett sätt att stärka konsumenternas rätt.

Jag vill instämma i det anförande som Pia från Socialdemokraterna höll tidigare, och jag vill också påminna om att det här är en samarbetsproposition mellan Vänsterpartiet och Socialdemokraterna. Därför står jag bakom det förslag vi har tagit fram tillsammans.

Men det jag inte kan förstå är vad Moderaterna har emot detta. Det kanske vi får reda på snart! Det är så uppenbart att Moderaterna väljer bort konsumentskyddet och favoriserar näringsidkarna. Kan inte Moderaterna se att en utökad preskriptionstid på sikt även gynnar näringsidkarna och marknaden? Det kan faktiskt jag göra.

Finns det inte ett allmänt intresse av att producera och sälja säkra produkter och tjänster av god kvalitet? Är det inte rimligt att de näringsidkare som erbjuder dåliga produkter och tjänster också ska ta ansvar för detta? Moderaterna hävdar att en förlängd preskriptionstid kommer att innebära ökade kostnader för näringsidkarna, och konsumenterna kommer att betala för detta i slutändan.

Herr talman! Erfarenheter av tidigare förstärkningar av konsumenträtten visar att den typ av farhågor som i det här fallet Moderaterna ger uttryck för i sin reservation inte brukar besannas. Jag hoppas att det blir så även den här gången. Moderaterna menar att regeringen inte har kunnat belägga att det verkligen finns något behov av en förlängd preskriptionstid. Men varför är ni då så oroliga? Om konsumenterna inte reklamerar i någon större utsträckning trots en lagändring finns det ingen anledning för näringsidkarna att höja priserna. Eller? Det kanske Henrik von Sydow kommer att svara på i sin replik.

Vad jag kan förstå av reservation nr 3 i betänkandet vill Moderaterna se att det görs en konsekvensanalys av lagförslaget. Moderaterna står själva för den reservationen. Rätta mig om jag har fel, men betyder inte detta att lagstiftningsärendet kommer att försenas ytterligare? Att Moderaterna reserverar sig tillsammans med Folkpartiet i den första reservationen för att riksdagen ska tillkännage att regeringen varit senfärdig, som ni uttrycker det, gör att jag inte får ihop detta. Beredningsarbetet ligger till grund för vårt arbete med att stifta lagar i kammaren. Regeringen har det tunga ansvaret att lägga ned all den tid som behövs för att försöka få en så bra lagstiftning som möjligt som uppfyller de krav som finns i EU-besluten och de delar som är tvingande för medlemsländerna att lagstifta om.

Jag som i grunden tillhör ett EU-kritiskt parti tycker att det är bra att vi faktiskt genomför detta med det beredningsarbete som ändå har varit, trots att det blir försenat och i sista minuten. Jag kan inte se någon rimlighet i att först klaga på att man inte genomför direktivet i tid och sedan ytterligare en gång klaga på att det borde försenas ännu mer eftersom man vill ha ännu längre tid på sig att bereda frågan.

Jag återkommer till bevisbördan. Den har lyfts fram här. Konsumenten måste alltid bevisa felet. Vad detta handlar om är att detta i förlängningen är en verklig förstärkning och ingen falsk säkerhet, som Henrik von Sydow tog upp. Kan man inte bevisa felet finns det inte. Det är ett stärkt konsumentskydd för de personer som faktiskt finner fabrikationsfel inom treårsperioden.

Herr talman! Det här är ett mycket bra förslag. Det stärkta konsumentskyddet vid distansförsäljning blir bra med förslaget. Jag vill yrka bifall till förslaget i betänkandet och till propositionen, och jag yrkar avslag på reservationerna.

Anf. 74 HENRIK VON SYDOW (m) replik:

Herr talman! Den som lyssnade på mitt anförande tidigare och på mitt anförande för precis en vecka sedan när vi diskuterade konsumentpolitiken kan inte tvivla på att Moderaterna vill se starka, effektiva och tydliga konsumentlagar. Jag kan säga det en gång till: Moderaterna vill se starka, tydliga och effektiva konsumentlagar.

Det är också angeläget att få en diskussion bortom fraser som bara handlar om konsumentskydd. Med Tasso Stafilidis är det utmärkt att diskutera lite närmare vilka konsumenter vi verkligen vill skydda. Regeringen tillstår att detta sannolikt kommer att driva upp priserna. Det är en kostnad, risk, som läggs över på företagaren.

Tasso Stafilidis nämnde att erfarenheten är att priserna inte brukar gå upp. Men titta runtomkring dig på priserna i det svenska samhället. Titta i Konsumentverkets rapport. Där slås fast att Sverige är Europas högkostnadsland. Här är priserna uppemot 25 % högre än i resten av Europa. Då får man vara försiktig med lagar. Man måste granska *alla* de konsekvenser som nya lagar ger. Här är beredningen av vilka konsekvenser och effekter detta får på priserna undermålig. Den görs inte. Det nämns att det här sannolikt kommer att medföra högre priser. Hur mycket nämns inte.

Tasso Stafilidis ska granska och fundera närmare över vilka konsumenter som gynnas. Är det konsumenterna med låga inkomster som gynnas? Eller är det konsumenter med höga inkomster? Forskning från bland annat Handelshögskolan visar att de som helt säkert missgynnas av detta och som har störst behov av låga priser är de konsumenter som också har låga inkomster. De med höga inkomster tar tacksamt emot ett ordentligt skydd i frågan. Detta kan Tasso Stafilidis fundera över ordentligt.

Anf. 75 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Herr talman! Egentligen är det väl inte jag i mitt repliksvaret som ska tala om detta. En sak som Moderaterna glömmer bort i reservation nr 3 om priserna är marknaden. Det är ni som pratar om marknaden och den ökade konkurrensen. Jag förstår inte varför vi helt plötsligt ska glömma

bort den aspekten. Ska det helt plötsligt inte vara fri konkurrens? Är det inte konkurrensmedlen som kommer att reglera prisnivåerna, Henrik von Sydow?

Vidare tas det upp vilka det är som gynnas av det förstärkta konsumentskyddet. Det ska självfallet vara alla de konsumenter som köper någonting. De konsumenter som har det väldigt bra ställt brukar kanske inte reklamera något, om de inte är övernitiska, utan de går och köper nya saker. Det är tyvärr så konsumtionssamhället ser ut. Det här kanske får dem att reklamera och se till att det inte slösas så mycket med alla resurser. En gång i tiden kommer det att göra ännu mer skada för både miljön och omgivningen.

Jag vill påminna Henrik von Sydow om att den nya strategi som vi håller på att arbeta med nu kommer att ha väldigt starkt fokus på grupper med låga inkomster, på de sämst ställda, för att rätta till den skevhet som i dag finns i den generella konsumentpolitiken, nämligen att man främst skyddar de rikaste.

Anf. 76 HENRIK VON SYDOW (m) replik:

Herr talman! Tasso Stafilidis talar om ökad konkurrens och att det är marknaden som ska göra jobbet. Det ligger mycket i detta. Konkurrens och en fri marknadsekonomi är verkligen konsumentens och kundens bästa vänner.

Just därför ska Tasso Stafilidis fundera mer och djupare över vilka effekter sådana här lagförslag riskerar att få för möjligheten för små företag att komma in och etablera sig, för att kunna erbjuda produkter som deras kunder är nöjda med. När lag adderas till lag och reglering adderas till reglering är risken att man gör det svårare för nya, små företag och att de stora tunga jättarna etableras. Det är de som gynnas av regler som dessa, som gör det svårare att utmana det etablerade, det stora. Jag tycker att Tasso Stafilidis på allvar skulle ägna mycket större tankemöda åt frågan om det inte finns en mycket stark poäng i det här.

När det gäller vilka som gynnas av det här är det otvetydigt så att det är människor som har låga inkomster men kanske gott om tid som oftast gör det allra mest noggranna urvalet i butikerna, som granskar just vad man får för pengarna. Människor som har en hög inkomst, som jobbar mycket och kanske har en stressig tillvaro, till exempel riksdagsledamöter, gynnas däremot alldeles utmärkt av att priserna är lite högre – men någon annan har redan gjort ett urval, har redan satt en minimistandard.

Det är forskning och slutsatser som jag tycker att en person som Tasso Stafilidis och ett parti som Vänsterpartiet verkligen borde lyssna till. Vi vet inte vilka konsekvenser detta får på prisbildningen. Det land som har det högsta kostnadsläget i Europa riskerar att få ytterligare höga priser. Det slår allra hårdast mot dem med låga inkomster.

Anf. 77 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Jag vill absolut inte förminska frågan om priserna, för där har Henrik von Sydow helt rätt. Frågan om människors köpkraft är ytterst viktig, och framför allt vilka möjligheter de får. Priserna spelar en stor roll, och vi har i Sverige väldigt höga priser.

Det som jag tycker är oerhört viktigt att lyfta fram är att det inte kan finnas några motsatsförhållanden i det som lyfts upp. Stärkt konsument-

skydd i det här avseendet måste nu gå först. Vi har gjort den avvägningen. Vi vill i det här fallet att det här lagförslaget ska implementeras i den svenska lagstiftningen, och det är ett krav som vi har eftersom vi är medlemmar i den europeiska unionen.

De frågor som handlar om priser och om icke så köpstarka grupper, och framför allt deras skydd, kommer vi att komma tillbaka till. Då kommer jag att se till att vi lyfter fram prisfrågan som en väldigt viktig del i det hela. Där hoppas jag att jag får medhåll.

Annars vill jag bara hänvisa till de ypperliga argument som Pia Nilsson lyfte fram i sitt anförande, hur viktigt det är med den här lagstiftningen och att vi beslutar om den nu, oavsett om det kan finnas vissa saker som vi bör belysa ännu mer. Prisfrågan kan vara en sådan sak, men den är inte skäl nog för att avslå eller begränsa det här förslaget.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 11 §.)

9 § **Genteknik m.m.**

Föredrogs
miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2004/05: MJU8
Genteknik m.m.

Anf. 78 MARIE WAHLGREN (fp):

Fru talman! Redan 1953 kunde James Watson och Maurice Wilkins beskriva hur DNA-molekylen såg ut. År 1962, samma år som jag föddes, fick de Nobelpriset för den här upptäckten. Jag känner en viss glädje över det, men man ser också att tiden går. Jag skulle nämligen själv gärna vilja räkna mig till ungdomskandidaterna, men jag har mer och mer insett att både jag och DNA-molekylen nog får räkna med att vi har gått in i medelåldern.

Varför då denna tidsfixering? Jo, jag tror att det är viktigt att inse att den teknologi som vi diskuterar i dag är en mogen teknik och att vi borde behandla den som sådan. När vi får teknikgenombrott, när vi får ny kunskap, är det naturligt att reagera på de faror och de möjligheter som den kunskapen innebär genom att till exempel skapa speciallagstiftningar.

Det är naturligt och mänskligt att försöka hantera någonting nytt på det här sättet. Men vi måste inse att varje ny teknik, varje ny kunskap – i det här fallet gentekniken – inte bara ger oss nya teknologiska vinningar, utan också innebär att vi upptäcker och kan se nya aspekter. I det här fallet kan vi få en ny syn både på oss själva som människor och på livet som sådant.

När kunskapen mognar, som jag tycker att kunskapen kring genteknik har gjort, måste vi ha styrkan att se att den kunskapen har öppnat ögonen på oss för nya frågeställningar, som inte bara är hundra procent knutna till den teknik eller den teknologi som har upptäckts.

När det gäller gentekniken tycker jag att en av de saker som är uppenbara, och som den debatt som till exempel GMO-frågan har genererat och öppnat för oss, är de risker som det innebär att nya arter kommer in i miljön. Därför har Folkpartiet i sin motion angående genteknik fört fram

Prot. 2004/05:77
16 februari

*Distans- och
hemförsäljningslag
m.m.*

Genteknik m.m.

att vi nu måste skaffa oss en teknikneutral lagstiftning, en lagstiftning som lagstiftar inte mot genteknik och hur genteknik ska användas, utan om till exempel vilka regler vi ska ha när vi sprider nya arter i miljön. Sedan kan det kvitta om den arten råkar komma från andra sidan jordklotet eller om den har tillverkats i Monsanto's provrör på laboratoriet. Riskerna och möjligheterna är lika stora oberoende av vilken teknik man använder.

På samma sätt behöver vi ha en lagstiftning som tar hänsyn till konsumenter och till etiska aspekter när det gäller växtförädling och avel. Det är alldeles uppenbart att vi ska ha en lagstiftning som kan ta hand om problem som till exempel Belgian blue. Vi ska inte ha den typen av avelspraxis i Sverige, men Belgian blue är inte genteknik. Där hade vi kunnat ha en sammanvägd lagstiftning.

Varför tycker jag då att det är så viktigt att ha den här sammanvägda lagstiftningen? Jo, det finns två problem när man stirrar sig blind på en teknik. Den första och minst viktiga av problemställningarna är att man får den här diskussionen som vi till exempel har kring moratorium. Tänk om vi hade haft ett lika långt moratorium som vi har i dag på GMO-sidan under 70-talet när man började prata om moratorium i fråga om genteknik i mikroorganismer. Då hade många fler människor fått lida av biverkningar därför att de hade använt grisinsulin i stället för humaninsulin. Den nya gentekniken gav oss de här möjligheterna till bättre läkemedel.

På samma sätt stoppar vi utvecklingen, en utveckling som skulle kunna vara positiv, men det är inte det allvarligaste problemet. Det allvarligaste problemet när vi stirrar oss blinda på teknik i stället för att lagstifta mot det som oroar oss är att vi missar en massa. I dag finns det till exempel förädlingsteknologier där man använder strålning och annat för att generera mutationer. De växterna kommer inte att hanteras enligt vår gentekniklagstiftning, men de kan vara exakt lika farliga för både människor och miljö som någon annan form av förändring av generna, det vill säga förändring via GMO.

Fru talman! Jag tycker alltså att det är oerhört viktigt att Sverige i dag skaffar sig en sammanhållen lagstiftning när det gäller växtförädling, avel och utsättning av nya organismer i miljön. Jag tycker att den lagstiftningen ska baseras på vetenskaplig korrekthet och på sund logik.

Det finns egentligen bara ett enda område där jag accepterar en speciallagstiftning när det gäller GMO och annat, och det handlar om konsumentperspektivet. Vi ska som lagstiftare och politiker vara logiska och korrekta, men som konsument har man faktiskt rätten att välja bort vad man vill. Det kan finnas skäl. Det finns kanske religiösa, etiska eller andra skäl till varför jag inte vill äta GMO-grödor. Då ska jag ha möjligheten att välja bort. Därför är jag för en speciallagstiftning och märkning av GMO-mat. Jag tycker också att man så småningom borde överväga en negativ märkning, det vill säga att producenter kan sälja på att säga: Den här produkten innehåller inte GMO, och det har inte funnits GMO i något led i tillverkningen.

Jag tycker dessutom att vi måste ha en lagstiftning – Socialdemokraterna är sena med det här – om samexistens mellan GMO-grödor och andra grödor.

Med det, fru talman, vill jag yrka bifall till reservation nr 1.

Fru talman! Varje dag importeras, säljs och äts det tonvis med gris- och fågelkött i vårt land – det är kanske ingen nyhet som välter några kiosker. En del av det köttet är kött från djur som fötts upp på foder som innehåller GMO, genmodifierade organismer. Även mejeriprodukter där GMO är en del av foderinnehållet tidigt i kedjan omsätts i stora mängder. Få av oss som stoppar godsakerna i ansiktet är medvetna om detta. Vi konsumenter får vackert svälja konsekvenserna av utvecklingen i de stora länder som producerar soja och majs till djurfoder. Jag menar att det måste vara en självklarhet att vi ska ha möjlighet att välja om vi som konsumenter vill understödja utvecklingen mot alltmer av genmodifierade ingredienser i tillverkningskedjan för livsmedel. Den möjligheten saknas i dag, fru talman, genom att märkningsreglerna inte omfattar produkter där GMO-foder funnits med i processen. Även om det inte för närvarande finns några belägg för att det skulle vara direkt skadligt att stoppa i sig dylika produkter måste det enligt min mening vara möjligt att av etiska eller andra skäl kunna välja bort produkter där GMO finns med i tillverkningsprocessen.

Jag vill, fru talman, därför fråga mina kolleger i dagens debatt: Anser ni, var och en, att Sverige i EU och nationellt ska arbeta för att märkningsreglerna blir sådana att konsumenterna har möjlighet att välja eller välja bort livsmedel där genmodifierade organismer funnits med i tillverkningskedjan – från jord till bord, som det så vackert brukar heta? Jag har redan fått ett, tycker jag, skapligt bra svar från Marie Wahlgren, Folkpartiet. Hon är beredd att arbeta för någon typ av märkning som gör att konsumenterna kan välja.

Fru talman! En majoritet av konsumenter och producenter är starkt skeptiska till GMO-tekniken. Samtidigt rullar utvecklingen på, styrd av ett fåtal globala förädlingsföretag. Tid till eftertanke och möjligheter till tillräcklig forskning om de långsiktiga följderna och riskerna ges knappast.

Det finns en rad positiva möjligheter inbyggda i den fortsatta avel och förädling som det ju i grunden handlar om. Minskad miljöbelastning och ökad livsmedelsproduktion med bättre kvalitet nämns som exempel på detta. Kristdemokraterna menar dock att det finns skäl till stor försiktighet, eftersom det handlar om tekniksprång. Det är inte bara en rak linje. Det är inte bara en fortsättning, utan det är tekniksprång där helt nya möjligheter öppnar sig för korsning mellan arter som inte tidigare varit möjlig och till att isolering och införande av egenskaper över artbarriärer nu kan göras. Årtusendens förädlingsansträngningar och slumpvisa upptäckter har ersatts med ny snabb och effektiv teknik i kombination med vetenskapliga språng.

De tillstånd till forskning och marknadsgodkännande för GMO-produkter, främst soja, majs, raps och potatis, som för närvarande är aktuella handlar om att olika egenskaper har tillförts växterna. Framför allt handlar det om att de under odlingen ska tåla en viss sorts bekämpningsmedel eller vara motståndskraftiga mot vissa sjukdomar eller angrepp från skadedörare. En handfull företag står för den globala marknaden av bekämpningsmedel, samma företag som dominerar marknaden för försäljning av utsäde. Det är utsäde som har anpassats för att tåla just det bekämpningsmedel som utsädesföretaget också tillverkar. Trots att bran-

schen väl känner till den stora tveksamhet som finns när det gäller användningen av antibiotikaresistenta markörgener fortsätter man att använda dessa, trots att fullgoda alternativ numera finns.

Fru talman! I Kristdemokraternas reservation i betänkandet som grundar sig på vår motion framgår det att vi manar till stor försiktighet och restriktivitet på området. Vi vill inte stoppa forskningen. Vi kan till och med tänka oss fältförsök, om det sker med rätt förutsättningar och under ordnade former, men vi pekar på behovet av förbättrad märkning, förbättrad riskvärdering och mera forskning om de långsiktiga konsekvenserna. Vi pekar på att markörgener med antibiotikaresistens bör bort från marknaden, att samexistensfrågorna snabbt måste lösas och att Sverige lokalt och globalt ska driva bondens rätt till eget utsäde. Och vi pekar på vikten av att arbeta för en så bred genetisk bas för utveckling och förädling som möjligt. Det är några av de förslag som finns i våra reservationer.

Jag upprepar inte den fråga jag ställde till mina vakna och receptiva utskottskamrater men väntar spánt på svar. I stället, fru talman, avslutar jag med att yrka bifall till reservation 9.

Anf. 80 MARIE WAHLGREN (fp) replik:

Fru talman! Jag har en fråga till Sven Gunnar Persson som gäller tekniksprång. Jag undrar hur gammalt ett tekniksprång ska vara för att det börjar bli accepterat hos Kristdemokraterna. År 1984 tog jag en 3-poängskurs i genetik, och det den enda gång jag har varit personligen involverad i att försöka modifiera gener och annat. Redan då hade man på kursnivå vid Lunds tekniska högskola modifiering av mikroorganismer och modifiering av växter som en del av tekniken. Det betyder naturligtvis att den tekniskt har funnits betydligt längre. Även om det nu finns en snabb transport på Lunds tekniska högskola mellan forskning och utbildning, så så snabb är den inte. Teknologin har funnits ganska länge.

De produkter som vi pratar om nu, och som bland annat du och Kristdemokraterna vill behålla ett moratorium för genom att inte tillåta odling i Europa, har de facto odlats ganska länge i till exempel USA. Jag undrar: Hur gammalt måste ett tekniksprång vara för att det ska bli accepterat?

Anf. 81 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag förväntade mig nästan den frågan från Marie Wahlgren, eftersom vi har diskuterat den någon gång förut och brukar diskutera den i Gentekniknämnden, där vi bägge sitter.

Jag tycker att problemet för Marie Wahlgren lite grann är att hon egentligen inte ser någon artskillnad i det tekniksprång som jag hänvisar till. Hon ser det bara som en fortsättning på den avel och det förädlingsarbete som har skett under tusentals år. Som jag ser det bortser Mari Wahlgren ifrån det kvalitativt och artmässigt nya i att kunna isolera, plocka ur och förse produkter med nya egenskaper över artbarriärer och artgränser på ett sätt som inte har varit möjligt förut och där vi inte har haft möjlighet att forska om de långsiktiga konsekvenserna.

Det är flera skäl till att jag och vi kristdemokrater ställer oss starkt tveksamma till utsättning och kommersiell odling i Europa av GMO. Det är bland annat det skäl som jag angav, att vi inte vet de långsiktiga kon-

sekvenserna av det tekniksprång som vi har sett. Det handlar om spridningsriskerna, det genetiska kapitalet och mångfalden, de oligopol som finns och som skapar beroenden, särskilt i u-länder, och frågan om nytan. För vem är detta nyttigt, förutom de stora fåtaliga kapitalstarka bolag som sysslar med detta och som snärjer lantbrukare runtom i världen runt sitt finger för att skapa beroenden i förhållande till just deras produkter?

Prot. 2004/05:77

16 februari

Genteknik m.m.

Anf. 82 MARIE WAHLGREN (fp) replik:

Fru talman! Jag måste säga att det är lite synd att Kristdemokraterna går så långt bort från normalt fungerande marknadsekonomi när de beskriver företag som arbetar med viss typ av verksamhet. Men den debatten ska jag inte ta nu, utan jag ska ta den om synen på det här som en del av växtförädling.

Som jag ser det handlar det om en förändring genetiskt. När du gör det med genteknik har du i alla fall en ganska god kontroll över vilka gener du har förändrat. När du gör det med nästan alla traditionella metoder – och då ska vi veta att det inte bara är korsavel som bedrivits för att få fram växter, utan man har utsatt växter för kemiska medel som genererar mutationer, man utsätter växter för strålning för att generera mutationer och så vidare – har du egentligen ingen kontroll över vilka förändringarna är. Det har vi accepterat gång efter annan, och det har vi inget säkerhetsmaskineri för.

Jag förstår att det finns en fara med utplantering av nya arter. Vi har begått misstag gång efter annan när vi har tagit in arter från främmande miljöer och satt in dem i svenska ekologiska samband. Det är en fara när vi inte inser komplexiteten i problematiken, när vi inte försöker hitta en lagstiftning som faktiskt säger: Vad är det vi ska titta efter? Var är det för någonting som vi ska se hos en växt som avgör om den är farlig för spridning eller inte?

Vad man gör här är att man ropar "Frankensteins monster" när det gäller GMO, och så glömmar man bort att det finns riktiga faror som man inte tar tag i. Jag tycker att det är ett hål i det resonemang som bland annat Kristdemokraterna för.

Anf. 83 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag kan inte påminna mig hur – Kristdemokraterna kanske inte ens fanns då – debatten om olika former för förädling växte fram. Men jag försöker ta ansvar för den politik som vi har att föra i nuvarande frågor. De processer som förädlingsverksamheten sysslat med och som kanske tagit hundratals år, generationer, och mycket mer kan man nu klara helt annorlunda, genom att klippa och klistra i arvsanlag och egenskaper på ett helt nytt sätt. Tvärsöver artbarriärer kan man ta bort eller tillföra egenskaper som är önskvärda för vissa syften. Det är därför, Marie Wahlgren, som vi kristdemokrater är starkt restriktiva i vår hållning till utveckling av produkter där GMO finns med i processen.

Anf. 84 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v):

Fru talman! Genteknik för med sig stora möjligheter, men den kan också få stora negativa konsekvenser. Jag anser därför att människors oro är högst befogad. Vi måste gå mycket försiktigt fram. Den nya tekniken öppnar ibland möjligheter till nya botemedel mot sjukdomar och till

högre avkastning vad gäller växter och djur. En del säger att tekniken kan minska lidande och svält i världen. Men vi måste också fråga oss vilka risker den för med sig och vem som har makten över hur den används. Vem bär ansvaret om det går snett? En stor del av dagens genmodifierade grödor används till djurfoder. De företag som utvecklar gentekniken utvecklar i första hand grödor till dem som har råd att betala för utsädet, och det är bönder i den industrialiserade världen.

Det finns kanske en del här i kammaren som säger att de genmodifierade livsmedlen kan rädda livet på människor i fattiga delar av världen, ge större skördar med mera. Men jag tror tyvärr inte att verkligheten är sådan. Den grundläggande orsaken till svält i världen är säkert alltför krig, fattigdom och ojämn fördelning av makt och resurser. De viktigaste åtgärderna för att komma till rätta med dessa problem är att vi globalt bekämpar fattigdom genom utbildning, förbättrad hälsovård och jordreformer och satsar på landsbygdsutveckling och förstärkt demokrati.

Är forskningen och tillämpningen av gentekniken under full demokratisk insyn och kontroll? Detta är ju en fråga som bland annat aktualiserades under hösten när det gällde Monsanto's genmajs.

Då Greenpeace krävde att få tillgång till material som visade att GMO-utfodrade råttor drabbades av tydliga abnormiteter i vitala organ motiverade Jordbruksverket sitt avslag med att ett undantag inte var av sådan vikt att det kunde anses uppväga den risk för skada för Monsanto som ett utlämnande av uppgifterna om forskningsresultatet skulle innebära. Av 1 000 sidor blev 40 sidor offentliga. Allmänintresset ansågs inte speciellt viktigt.

Det är min förhoppning att Jordbruksverket inte har låst sig fast i denna sekretesslinje utan att detta var en engångsföreteelse. Allmänhetens bästa bör sättas före företagets bästa, och då ska man vara mycket försiktig med att hemligstämpla handlingar. Allmänheten ska ju inte hindras från att själv göra en bedömning.

Fru talman! EU:s rättsakter på livsmedelsområdet är till övervägande del totalharmoniserande. Det innebär att det inte är tillåtet för ett medlemsland att ha vare sig strängare eller mer liberala bestämmelser.

EU-direktiven innehåller några bra saker. Bland annat har försiktighetsprincipen skrivits in. Men inför beslut om de ansökningar om GMO-grödor i kommersiell odling som har lämnats in till EU för att godkännas får jag en känsla av att Sverige underminerar den försiktighetsprincip som jag trodde att vi skulle kämpa för. Borde inte Sverige stå i första rummet när det gäller att hävda försiktighets- och säkerhetstänkandet?

Sverige är ju ett av de länder som av tradition har arbetat för en större öppenhet inom EU, och vi i Vänsterpartiet hoppas att detta även fortsättningsvis ska vara den svenska linjen. Vi anser därför att det alltid måste klargöras att alla fakta och forskningsresultat som har med miljö, hälsa, säkerhet och risker kring genmodifierat medel vid ansökan för kommersiell användning måste vara offentliga.

Transnationella företag som framställer och säljer såväl mediciner som bekämpningsmedel, vanligt utsäde och genmodifierade organismer investerar stora summor i forskning, marknadsföring och patent. Många företag skräddarsyr nya växtsorter som passar deras egna produkter. Därigenom skaffar de sig nästan total kontroll över den globala handeln med jordbrukets produkter. Höga vinstkrav leder till att man vill ta patent

på alltifrån arter och sorter till enskilda gener och gensekvenser i djur, växter, mikroorganismer och även i människor.

Några få stora transnationella företag håller i dag på att ta kontrollen över den biologiska mångfalden i världen. Det är den mångfald som bönder världen över genom årtusenden har utvecklat och förvaltat. I dag pratar vi om "biokolonialism", det vill säga när företag i rika länder patenterar gener som har sitt ursprung i fattiga länder. Rätten till resurserna och vinsterna från dem övergår därmed från de traditionella lokala brukarna som i regel finns i fattiga länder till företag med säte i den rika delen av världen.

Om utsäde kan patenteras finns det en risk för att bönderna förlorar sin traditionella rätt att fritt utnyttja sin skörd till utsäde. Och många länder har uttryckt sin oro över att "multisarna" kommer och tar patent på inhemska grödor och på det sättet gör dem mycket dyrare. Det är alltså inte bara den enskilde bondens rättigheter som inskränks vid patent utan även hela landets inflytande över dess tillgångar.

Enligt FN:s konvention om biologisk mångfald garanteras staterna och deras befolkning en suverän rättighet till sina genetiska resurser och inflytande över hur dessa används. Men tyvärr får vi rapporter om att ursprungsbefolkningar tvingas att ställa sina kunskaper om medicinalväxter och områdets biologiska mångfald till förfogande för att sedan kanske till och med tvingas att betala för de patenterade medicinerna som forskningen har tagit fram.

Vi får också rapporter om att variationsrika, lokalt anpassade sorter av grödor hotas att slås ut på grund av de stora transnationella företagens enhetliga sortiment. Med ensidig odling följer beroende av stora mängder bekämpningsmedel och konstgödsel. Kortsiktigt kan det öka skördarna, men till ett högt pris. Miljön och jordarnas bördighet försämras på sikt. Småbönder tvingas att skuldsätta sig och lämna sina gårdar, och med dem försvinner mångfalden och deras kulturer för gott.

Om vi som land ska arbeta för lite rättvisa vill jag uppmana regeringen att i FN, WTO och i andra internationella forum kräva att ursprungsbefolkningens kunskaper om nyttjandet av lokala genetiska resurser ska skyddas och att varje folk bör ges rätt såväl till de egna generna som till sina inhemska växter och djur.

Som avslutning vill jag yrka bifall till reservation nr 12, och jag står givetvis bakom Vänsterpartiets övriga reservationer.

Anf. 85 MARIE WAHLGREN (fp) replik:

Fru talman! Jag vill ta upp myterna kring patentlagstiftning och gener. Det är faktiskt inte så länge sedan som vi i den här kammaren antog en lagstiftning om patent på gener. I den likställs det som kallas för växtförelärrätt och patentering på växter. Man skyddar alltså bondens rätt till sitt eget utsäde. Det är den första saken som man bör beakta när man slänger ur sig sitt förakt mot patent.

Jag ser dessa myter ganska ofta: Man borde aldrig någonsin få ta patent på gener som finns i ursprungsbefolkningar. Det är så hemskt att läkemedelsföretagen måste köpa tillbaka läkemedel som innehåller delar av de gener där man har tagit patent.

Låt mig ta upp ett exempel. Om man i Amazonas djungler hittar ett protein som kan bota bröstcancer. Sedan tar Astra Seneca fram den ge-

nen och använder den för att ta fram proteinet för att ha det i sitt läkemedel.

Ungefär en av 5 000 aktiva substanser blir någonsin ett färdigt läkemedel. I genomsnitt tar det i dag tolv år och kostar mer än 800 miljoner dollar – inte kronor. Av alla läkemedel som tas fram är det bara ett av tre som någonsin blir lönsamt, trots att man har patenträtten.

Tror någon i den här församlingen att man någonsin skulle utveckla proteinet till ett läkemedel mot bröstcancer om man inte hade patenträtt?

Anf. 86 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Fru talman! Jag uppfattade inte någon fråga från Marie Wahlgren. Däremot vet jag att hon har stor kunskap inom det här området. Marie Wahlgren sitter med i Gentekniknämnden, och det är bra att hon finns med i utskottet när vi diskuterar dessa frågor.

I mitt anförande nämnde jag den oro som många känner. Man kan ofta läsa i miljötidningar om hur det går för stora delar av ursprungsbefolkningar och för de fattiga länderna som verkligen känner av ett beroende och som inte får del av de vinster som till exempel läkemedelsföretag drar till sig.

Det är fråga om oerhört stora resurser och kommersiella intressen när det gäller genteknik. Jag och mitt parti tycker att dessa vinster av rättviseskäl måste gå tillbaka dit där växterna finns. Det är landets rikedomar. Ursprungsbefolkningen har också rätt att ta del av den biologiska mångfald som finns till exempel i en stor del av den fattiga delen av världen.

Anf. 87 MARIE WAHLGREN (fp) replik:

Fru talman! Den beskrivning som du gör hör man gång på gång. Samtidigt har vi antagit ett antal konventioner som stärker ursprungsbefolkningarnas rättigheter på det här området. Vi har också fattat beslut om biobanker som bidrar till att bevara den biologiska mångfalden i dessa länder, och man ger också ett ekonomiskt stöd.

Sedan vänder man sig mot de hemiska och fruktansvärda internationella läkemedelsbolagen. Om de inte fanns skulle det inte utvecklas aidsmediciner och nya läkemedel. Det blir då en haltande beskrivning. Därför undrar jag: Vad är det som inte görs i dag som Vänsterpartiet tycker borde göras?

Anf. 88 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Fru talman! Jag tror att vi kan göra mycket. Det har gjorts en hel del. Vi har, som Marie Wahlgren säger, fått en bättre lagstiftning. FN har tagit tag i de här frågorna, och vi har Cartagena-protokollet med mera. Vi har tagit upp frågorna till en diskussion och en global debatt. Det är otroligt viktigt för en stor del av den fattiga befolkningen i världen. Men jag tycker inte att vi gör tillräckligt. Jag tror inte heller att tillämpningen av lagstiftningen och kontrollen av vad som händer är tillräcklig.

Det är nog så att företagens intressen går före de rättigheter som många befolkningsgrupper bör ha. Det är till och med så att vissa länder känner att deras inflytande över de här frågorna har begränsats, att det är de stora företagen som nästan dikterar villkoren. Därför gäller det att se till att det finns ett demokratiskt inflytande, att det finns öppenhet, att det inte får vara en massa hemlighetsmakerier. Vi måste ha en öppen debatt

hela tiden och på det sättet stärka lagstiftningen. Vi måste ha respekt för att de fattiga länder som har de här råvarorna får tillbaka ett återflöde och får rätt att bestämma över sina tillgångar. Det tycker jag är en rättvisefråga.

Prot. 2004/05:77
16 februari

Genteknik m.m.

Anf. 89 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag delar väldigt många av de synpunkter och formuleringar som Sven-Erik Sjöstrand hade i sitt anförande, så jag har inte skäl att polemisera med honom i den delen. Jag vill bara ge honom, trots att jag kanske vet svaret på frågan, möjligheter att för protokollets skull svara på huruvida Sven-Erik Sjöstrand och Vänsterpartiet är beredda att medverka till en märkning av det slag som jag nämnde och som gör det möjligt för konsumenterna att välja eller välja bort livsmedel där genmodifierade organismer funnits med i tillverkningskedjan på något sätt.

Anf. 90 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Fru talman! Jag får tacka Sven Gunnar för frågan. Jag skulle naturligtvis ha tagit upp den i min inledning, men jag såg att jag hade överskridit min talartid. Därför var det väldigt bra att jag fick frågan nu.

Naturligtvis vill vi medverka till att det blir en mycket tydlig märkning. Det är ett konsumentintresse. Också av etiska skäl bör vi ha en mycket tydlig märkning. Det är oerhört viktigt. Märkningen har i och för sig blivit lite bättre inom EU, men det måste tydligt framgå på alla produkter som finns i handeln om de innehåller GMO.

Anf. 91 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Fru talman! Det gläder mig att Sven-Erik Sjöstrand delar Kristdemokraternas uppfattning att vi ska ha någon form av märkning av det här slaget.

Anf. 92 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Fru talman! Vi får arbeta tillsammans för det.

Anf. 93 CLAES VÄSTERTEG (c):

Fru talman! Låt mig först konstatera att gentekniken, om den används på rätt sätt, är och kan vara till stor nytta inom jordbruk, livsmedelsproduktion och även inom medicin och miljövård. Vi kan också konstatera att utvecklingen går mycket snabbt. Nya tillämpningar och produkter presenteras ständigt. Växtförädling, nya kretsloppsanpassade material och hållbara energiprocesser är några exempel på områden där gentekniken redan är eller kan bli ett viktigt instrument.

Men det är, som har konstaterats här innan också, en teknik som är förenad med risker. Dessa risker kan vara mycket långsiktiga. De kan vara svåra att i tid upptäcka om de verkligen blir verklighet. Därför måste gentekniken ha stränga regler som skyddar både oss människor och vår miljö. Vi måste kombinera möjligheterna med gentekniken med en ständigt vaksamhet, en öppen och bred samhällsdebatt och tydliga gränser för vad som är tillåtet.

Användningen av genteknik inom både jordbruket och livsmedelsproduktionen väcker starka reaktioner hos oss som konsument men

även hos producenten. Det är en ny teknik, och det görs hela tiden nya framsteg.

Vi fungerar som människor så att om det görs framsteg som går fort, lutar vi oss tillbaka och blir kanske lite tveksamma och upplever att utvecklingen går för fort. Därför är det viktigt att vi ser till att tiden mellan forskning och praktisk tillämpning inte blir för kort, att effekterna på miljön måste vara kända och de etiska problemen tillräckligt utredda.

Det är också viktigt att vi i Sverige och inom EU satsar stora resurser på forskning och utveckling inom genteknikområdet, för, som jag sade tidigare, rätt använd kan tekniken minska miljöbelastningen och öka vår livsmedelsproduktion på ett uthålligt sätt.

Det är nödvändigt att vi har tillräckligt med offentliga forskningsmedel för att inte utvecklingen ska styras av stora förädlingsföretag eller tillverkare av bekämpningsmedel. Vi bör inrikta vår forskning på grödor med bättre näringsinnehåll, med en bättre tålighet mot sjukdomar samt utveckla råvaror till energi exempelvis.

Men det är också viktigt att vi har en fri tillgång till forskningsresultaten kring gentekniken. Det får inte bara bli privata företags affärshemligheter. Det är oroande när vi ser stora multinationella företag som genom genteknik anpassar utsädena så att de blir resistenta mot just dessa företags bekämpningsmedel. Det skapar en stark beroendesituation. Det är inte önskvärt att den sedan urminnes tider rotade traditionen att bonden har rätt till sitt utsäde hotas.

Forskning och utveckling är också en del i att göra det lättare för oss som konsumenter att få reda på risker och möjligheter med genmodifierade produkter. Vi som konsumenter har rätt till sunda och säkra livsmedel. Vi har rätt till livsmedel som är framställda på ett ekologiskt och etiskt riktigt sätt. Och jag måste själv kunna välja vilken mat jag vill köpa.

Sven Gunnar Persson, jag instämmer i din fråga. Jag är beredd att verka för en sådan märkning så att jag som konsument ska kunna få spårbarhet i den produkt jag väljer. Jag ska kunna se om det har varit gentekniskt modifierade grödor med i processen.

Avslutningsvis, fru talman, kan jag konstatera att den här frågan, precis som många andra miljöfrågor, är en fråga som vi måste lösa på många olika nivåer. Vi behöver EU för att skapa minimiregler och gemensamma förhållningssätt. Men samtidigt bör det vara möjligt att skärpa regelverket på nationell och regional nivå och anpassa dem efter de förutsättningar som finns på lokal och regional nivå. Det bör också ges möjligheter för länder och regioner att exempelvis snabbt avbryta en odling av GMO-grödor om fara för människors hälsa eller miljö uppstår.

Med detta vill jag yrka bifall till reservation 9. Jag står givetvis bakom alla andra reservationer, men för tids vinnings skull yrkar jag bifall bara till den.

Anf. 94 ÅSA DOMEIJ (mp):

Fru talman! Ledamöter! Vi diskuterar i dag GMO-tekniken. En sak som man kan börja med att fundera på är vem eller vilka det är som styr den snabba utveckling som vi har i dag. Är det konsumenterna som efterfrågar GMO-produkterna? Är det konsumenterna som ställer frågan till

marknaden om de kan få möjligheter att köpa GMO-mat där man använt sig av herbicidresistenta grödor?

Jag skulle vilja påstå att det inte finns något konsumenttryck alls för att få fram GMO-maten och att väldigt många, ju mer man sätter sig in i frågan, blir kritiska, särskilt när man kommer in på diskussionen om herbicidresistenta grödor.

Det innebär givetvis inte att det inte skulle kunna finnas möjligheter med GMO-tekniken. Det tycker jag att Claes Västerteg tog upp på ett bra sätt. Men de intressen som styr utgår ju inte från mänsklighetens bästa och de problem som är allra viktigast att lösa i världen, utan det handlar väldigt mycket om herbicidresistens.

Riskerna då? Vi kan börja med kemikalieberoendet. De allra flesta GMO-grödor är herbicidresistenta. Det leder till ett väldigt beroende av kemikalier i jordbruket och slår egentligen sönder en vision om ett kemikalfritt jordbruk.

Det finns risker att med genförorening skada andra företagare som till exempel använder sig av ekologisk odling. I dag är det inte så klart, inte ens i Sverige, hur man reglerar de skadorna. Jag tycker att det borde gälla ett strikt skadeståndsansvar i det fallet. Regeringen arbetar med den frågan.

Spridning i naturen är en annan fråga. Det finns ju en risk att gener sprider sig till andra växter, att de korsar sig med närbesläktade arter och att man får helt andra växter som kanske kan klara sig ute i naturen och innebära både ett ekologiskt problem och ett problem för jordbruket.

Det har också visat sig att vissa av de genmodifierade grödorna har varit instabila och på det viset orsakat problem för jordbruket. I USA finns det en skadeståndsprocess mot Monsanto när det gäller herbicidresistent bomull eftersom den har lett till allvarlig missväxt. Antagligen är det väl så att när nya grödor kan komma fram så snabbt via den här tekniken har man kanske inte kunskap om alla egenskaper hos grödorna. Sårbarhet, minskad genetisk variation, är en annan risk om man börjar använda sig av färre och färre sorter. Miljöpartiet har ju en reservation som egentligen inte handlar om GMO. Den handlar om dels främmande arter, dels förädlade arter över huvud taget. Den handlar om den här risken. Om man använder sig av för få arter inom skogsbruket får vi ju inte en bra riskspridning. Den motionen har blivit ännu mer aktuell efter de stora stormskadorna.

Sedan skulle jag vilja gå över till ett medborgarperspektiv. Jag började med konsumentperspektivet. Jag vill ta upp frågan om öppenhet. Det finns en reservation, reservation 10, som handlar just om det. Sven-Erik Sjöstrand tog upp det i sitt inlägg också. Det gäller att när allmänheten har krävt att få ut forskningsresultat från Jordbruksverket har man inte fått tillgång till dessa, utan de har sekretessbelagts. Det är väl något som snarare ökar misstänksamheten ute bland människor. Om vi ska få en god kunskap om de här frågorna är det givet att all information måste vara öppen och att sekretesslagstiftningen ska användas ytterst försiktigt.

Där skulle jag vilja fråga övriga partier: Hur viktig tycker ni att den här öppenheten är, att man kan få ut information, till exempel inför Jordbruksverkets olika beslut, om odling av grödor? Det är oerhört många sådana beslut som är på gång framöver. Om man själv vill sätta sig in i

underlaget, ska man då ha rätt att få ta del av det vetenskapliga underlag som finns?

Sven Gunnar ställde också en fråga till mig angående märkningsreglerna och bättre märkning till konsumenter. Jag håller verkligen med om att märkningssystemen borde förbättras så att alla typer av livsmedel där GMO har ingått i tillverkningsprocessen ska märkas. Jag kan säga att en konsekvens om det skulle genomföras faktiskt skulle vara att allt danskt griskött skulle GMO-märkas, förutom då Kravmärkt danskt griskött. Jag tror att många av oss skulle bli förvånade om man införde den typen av märkningsregler, helt enkelt för att oerhört många livsmedel skulle bli GMO-märkta.

Avslutningsvis ställer jag mig bakom alla reservationer som Miljöpartiet är med på, men för att vinna tid yrkar jag inga bifall.

Anf. 95 MARIE WAHLGREN (fp) replik:

Fru talman! Till att börja med skulle jag vilja svara på den fråga som Åsa ställde från talarstolen, nämligen frågan om hur vi ställer oss till öppenheten rörande information kring ansökningar när det gäller säkerhetsdelen. Jag tycker att man verkligen borde beakta att det är viktigt att ha en stor öppenhet när det gäller underlaget för den här typen av säkerhetsbeslut. Jag skulle vilja uppmana Monsanto att göra exakt det som läkemedelsindustrin har bestämt sig för, nämligen att ingen undersökning, inte ens sådana som senare inte ingår i ansökningar, som rör säkerhet för ett läkemedel, i det här fallet kliniska studier, ska vara slutna. Allting ska alltid vara öppet. Jag tycker att Jordbruksverket och EU måste ompröva sin inställning till de här sakerna. När det gäller säkerhetsbiten, det vill säga det som är toxikologiska studier och liknande, måste informationen vara öppen för granskning. Där delar jag Åsa Domeij's åsikt.

Sedan har jag en fråga till Åsa Domeij. Du tog upp ett antal frågor och problemställningar som jag tycker är väldigt intressanta och väldigt viktiga när det gäller genetiska resurser. Bland annat tog du upp det här problemet med att om man använder färre och färre grödor, om ett antal arter inte längre används i aktiv brukande så att säga, får man en biologisk utarmning. Det är ju ett problem. Det är ett problem som framför allt är synligt i fråga om traditionella och konventionella grödor. Jag tror till exempel att bananer är en traditionell gröda som börjar bli jättekänslig för att det i princip bara finns en eller två kommersiella sorter. Men hur ser du då på tankesättet att faktiskt ha en lagstiftning som inte är teknikerberoende utan som riktar sig mot det som man oroar sig för?

Anf. 96 ÅSA DOMEIJ (mp) replik:

Fru talman! Jag vill inte avvisa den tanken. Det är en lite större fråga än att man bara kan ta ställning till Folkpartiets reservation rakt upp och ned, för man vet inte riktigt vad ni tänker er i nästa steg. Sedan kommer man ju in på miljöbalken, där vi har ett samarbete mellan Socialdemokraterna, Vänstern och Miljöpartiet. Men det är en intressant tanke att titta närmare på, särskilt om den kan innebära skärpningar av lagstiftningen också när det gäller annan typ av förädling och införande av exoter, som vi tar upp i vår motion.

Sedan finns det ändå vissa speciella saker i fråga om GMO, så att man inom lagstiftningen kanske behöver vissa särregler. Delvis är det för att utvecklingen går väldigt snabbt. Sedan finns det ibland en kunskapsbrist. Det kan vara så att det finns två grödor, en som är framtagen på konventionell växtförädlingsväg, en som är framtagen med GMO-teknik. De kan vara helt lika. Det finns till exempel ett forskningsresultat från universitetet i Chicago, där man har två herbicidresistenta grödor. En är framtagen med traditionell växtförädlingsteknik, för det finns faktiskt sådana grödor också, och en som är framtagen med GMO-teknik. De uppvisar en del olika egenskaper, och man vet inte varför. Där är det så att den som är framtagen med GMO-teknik korsar sig mycket lättare med andra växter ute i naturen än den som är traditionellt framtagen. Det är ju ganska märkligt. Där behöver man veta mer.

Prot. 2004/05:77

16 februari

Genteknik m.m.

Anf. 97 MARIE WAHLGREN (fp) replik:

Fru talman! Jag är glad om Åsa öppnar upp för detta. Hon står ju betydligt närmare det regerande partiet än jag. Jag tror att det är viktigt att vi börjar ta den här diskussionen på allvar. För mig rör det sig faktiskt framför allt om att ha en likvärdig lagstiftning för samma problematik. Det betyder att det säkert kommer att bli en skärpning för traditionella grödor. Jag vet inte om det egentligen kommer att vara en lättnad för GMO-grödor, men det kommer att vara likvärdigt, och de kommer att behandlas på likvärdigt sätt.

Åsa och väldigt många här säger att det är en väldigt snabb teknik. Men både att få fram en traditionell förädling och att ta fram en GMO-produkt tar ju ganska lång tid. Det rör sig fortfarande om tidsperspektiv på uppåt 10–15 år. I fråga om mycket av det som vi i dag diskuterar att introducera vet vi att forskningen egentligen har börjat 20 år tillbaka i tiden. Diskussionen om att det här är en så oerhört snabb teknik är därför inte riktigt rättvisande. Men jag är jätteglad om Åsa öppnar upp för en lagstiftning som är generell och teknikneutral. Då tror jag att man kan se den här problematiken. Jag frågade just Åsa Domeij eftersom ni hade väldigt många motioner från olika håll i ert parti, från era kolleger, som egentligen berörde just traditionella förädlings- och avelsmetoder.

Anf. 98 ÅSA DOMEIJ (mp) replik:

Fru talman! Vi kan till exempel ta det här med beroendet för bönder, inte minst i tredje världen, av att köpa in utsäde. Det problemet uppkom ju först med traditionellt förädlade grödor. Och det är samma sak med den genetiska utarmning som har blivit. Jag tycker inte att vi har diskuterat GMO-teknikens risker för mycket. Det är jätte viktigt att diskutera dem, och det borde vi egentligen göra mer. Men den traditionella förädlingen har kommit alldeles i skymundan. Det kanske helt enkelt är så att mänskligheten har hållit på med den så oerhört länge att vi inte har fått en rejäl samhällsdebatt om alla de olika risker som är förknippade med den. Även utvecklingen av den traditionella växtförädlingen i ett långsiktigt historiskt perspektiv är snabb, om man jämför vad människan åstadkommer med vad naturen åstadkommer. Tidsperspektiv är alltså någonting som är relativt.

Anf. 99 CHRISTIN HAGBERG (s):

Fru talman! Detta var en spännande debatt trots allt.

Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget i miljö- och jordbruksutskottets betänkande 8 och avslag på samtliga reservationer.

I betänkandet behandlas motioner från allmänna motionstiden om bland annat etik, samexistens och märkning.

När vi hade debatt om den här frågan för två år sedan sade jag att gentekniken har kommit för att stanna. Vi har tidigare här fått en redogörelse från bland annat Marie Wahlgren om historien och om hur det ser ut.

Det som vi nu debatterar är i mångt och mycket ett ifrågasättande av om vi ska använda den här tekniken för livsmedelsframställning, som detta betänkande handlar om.

Vi gör stora framsteg på många områden tack vare den här nya tekniken som är ett av redskapen. Och det finns många exempel inom andra områden där vi har gjort stora framsteg.

Men det är av stor vikt att vi som är förtroendevalda också kan se vilka fördelar och eventuella nackdelar som denna nya teknik kan innebära när den används.

Enligt min mening kommer den här tekniken bland annat att vara ett redskap för att ge möjlighet att förse länder som har en svältande befolkning med mat, detta under förutsättning att vi i den rika världen inte lägger hinder i vägen för detta.

Samexistensfrågan, det vill säga frågan om samtidig odling av GMO och konventionell eller ekologisk odling ska enligt EU:s direktiv lösas på nationell nivå. Denna fråga jobbar man med i Regeringskansliet, och det ska vara klart den 1 juli i år, och man utreder möjligheterna till en försäkringslösning vid ofrivillig inblandning av GMO. Jordbruksverket tittar också på om man kan kräva skyddszoner vid odling av GMO-grödor.

I samband med detta vill jag också framföra att miljösäkerheten i alla lägen måste få en framskjuten position. Detta understryks i miljöbalken som innehåller den grundläggande nationella regleringen av den gentekniska verksamheten.

När det gäller forskning och utveckling inom gentekniken är det av stor vikt att vi fortsätter att prioritera detta från riksdagens sida, detta för att man också som oberoende ska kunna forska vidare när det gäller vad denna teknik kan användas till i framtiden. Utvecklingen av nya och förbättrade metoder för att kunna bedöma riskerna som eventuellt kan finnas eller uppstå innefattas också i denna oberoende forskning.

Flera av de i dag berörda punkterna hänger samman med att vi ännu inte har facit i hand när det gäller vilka konsekvenser som resultaten av denna nya teknik får för framtiden.

Jag tänkte nu lite grann kommentera vad de andra talarna har tagit upp eftersom själva betänkandet kanske inte ger så mycket.

Det som Marie Wahlgren tar upp om att man ska ha en teknikneutral lagstiftning tror jag är någonting som vi måste börja jobba mycket mer med. Du har vid ett flertal tillfällen beskrivit hur man kan se på frågan och hur vi kan jobba med den. Jag tror att vi ska överväga om vi ska börja fundera i den riktningen också.

Jag tänker här från talarstolen inbjuda dig, Sven Gunnar Persson, till Svalöv och Svalöf Weibull för att få en grundläggande information i hur

genteknik går till. Jag tror att det kan vara till glädje för oss alla inför kommande debatter, även om jag tycker att du är duktig. Men det kan vara kul att få lite mer grundläggande kunskap om hur detta går till. Du talar nämligen mycket om hur man korsar över arterna och så vidare. Men det fungerar inte. Det har man testat, men det fungerar inte. Du kanske tänker på potatisen som man försökte korsa med ishavssill för att få fram en sort som var köldresistent. Det gick inte. Det går inte att korsa på det sättet. Man får göra på traditionellt sätt och använda sig av sorter som man hittar.

Sven-Erik Sjöstrand talade om att man åker till olika länder, framför allt till de länder som fortfarande har många vilda arter, och hämtar hem olika växter som är närbesläktade och som man sedan försöker korsa även på traditionell väg.

Jag håller med dig Sven Gunnar Persson om det som du sade om de stora företagens överrepresentation. Det är dessa företag som nu arbetar mycket med detta, om vi håller oss till växtförädling och livsmedelsframställning. Det beror på att detta är oerhört kostsamt. Det är dessa företag som har pengarna, och det är dessa företag som satsar pengar på detta, tyvärr.

I stället för att ifrågasätta hela tekniken som sådan kan man ifrågasätta om man ska ha herbicidresistenta sorter. Jag kanske inte heller tycker att vi ska jobba på det sättet i framtiden. Den fråga som vi kanske behöver diskutera är vad vi ska använda tekniken till och inte diskutera själva tekniken som sådan. Den har ju funnits länge och kommer förmodligen att användas, och det har blivit många positiva resultat inom andra verksamhetsområden.

Sven Gunnar Persson hade en fråga om ursprungsmärkningen på livsmedel. Han pekade framför allt på kött, men det finns även annat. Vi ska i morgon börja behandla ett betänkande då vi kanske kan fortsätta att diskutera dessa frågor. Det är i många fall väldigt dåligt ute i livsmedelsbutikerna även i fråga om vanlig märkning, ursprungsmärkning och så vidare. Det kanske är på tiden att vi lägger in GMO-märkning i den delen. Det kan vi säkert återkomma till.

Sven-Erik Sjöstrand tar upp frågan om ursprungsbefolkningars rättigheter. Det tycker jag är en viktig fråga.

Jag hade förmånen att vara på stipendieresa i Mexiko under juluppehållet. Jag träffade då bland andra de mexikanska majsbönderna. De tog upp frågan om att man nu inte säljer utsäde utan majs från USA som är genmodifierad. Traditionellt använder man utsäde av det som man köper, alltså majskolvarna. På det sättet har man fått en spridning i Mexiko av dessa genmodifierade majssorter. Dessa människor var väldigt oroad för detta. Det tycker jag att vi ska ta till oss. De menade att de har haft en minst 4 000-årig utveckling när det gäller majsodlingen och ville till exempel i detta fall bevara södra delarna av Mexiko som en zon där man inte har genmodifierad majs. Jag tycker att vi måste jobba vidare med den frågan.

Anf. 100 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Fru talman! Tack för inbjudan till Svalöv. Jag uppfattar inte att Christin Hagberg gör sitt inlägg här i egenskap av representant för den arbetsplats som hon är tjänstledig från. Men jag kommer gärna till Svalöv

Prot. 2004/05:77

16 februari

Genteknik m.m.

Weibull för att se i vilken miljö som du tidigare har jobbat och tar del av den kunskapen.

Det var skönt att höra att det inte går att korsa sill och potatis. Det skulle jag naturligtvis ha vetat. Men det gör mig inte mindre orolig att man har försökt. Man har också försökt att genomföra terminatoreffekter på sitt utsäde. Men endast genom massiv påverkan, diskussion och etisk opinionsbildning har utsädesföretagen hållit tillbaka den utvecklingen, alltså en effekt som gör att deras utsäde blir impotent, eller vad det kan kallas i den världen. Bönderna skulle bli totalt beroende av att köpa nytt utsäde därför att de inte kan använda sitt eget utsäde.

Den utvecklingen är lite grann lagd på is, men ingen kan ju veta om den dyker upp igen. När det gäller förhoppningar om den allmänna godhetsinställningen hos de här företagen är jag alltså inte helt övertygad.

Huvudargumentet är att man ska förse de fattiga med mat. De afrikanska gruppernas representant i FAO säger så här: Det finns fortfarande svältande människor i Etiopien. Men de svälter eftersom de inte har några pengar och inte för att det inte finns mat att köpa. Vi blir mycket förnärmade över missbruket av vår fattigdom för att få den europeiska opinionen i gungning.

Att använda den typen av argument för att få med sig konsumenterna och opinionen här i väst tycker alltså de i Afrika inte är särskilt renhårigt.

Anf. 101 CHRISTIN HAGBERG (s) replik:

Fru talman! Jag vill bemöta Sven Gunnar Perssons inlägg. På olika sätt testas man naturligtvis hur den här tekniken kan användas – det var ju det jag tog upp. Men det är inte tekniken i sig som ska ifrågasättas, utan det gäller just hur man använder sig av tekniken. Det är där som vi måste sätta gränser och säga till exempel att vi inte vill ha den här typen. I stället ska man som bonde, om man så vill, kunna använda eget utsäde. Det finns också möjligheter att göra det i dag, och det tycker jag att man ska kunna fortsätta med. Men för den skull kan det ju finnas andra skäl till att använda sig av annat – certifierat utsäde och så vidare.

Av din replik förstår jag att du när det gäller detta med FAO tycker att mitt inlägg var ganska argumentfattigt. Det kan jag kanske säga att det var, med tanke på att betänkandet kanske inte är ett särskilt revolutionerande politiskt betänkande. Som du hänvisade till har jag jobbat på ett sådant här företag. Därför känner jag till svårigheterna och den problematik som finns i de här länderna när det gäller att få till ett utsäde som klarar betingelserna i berörda länder. Sedan finns det naturligtvis mycket därutöver. Men jag tror att det här är en teknik som går att använda med stor framgång, naturligtvis med de begränsningar som vi vill ha, i de här länderna.

Anf. 102 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag avsåg inte att uttrycka mig på ett sådant sätt att Christin Hagberg skulle uppfatta det som att jag hade synpunkter på argumentationskvaliteten i hennes anförande. Så var det absolut inte. Jag tycker i stället att det var ett utmärkt anförande, utifrån det perspektiv som valts – med en ganska positiv hållning till möjligheterna inom området.

Jag har en mer försiktig, restriktiv, hållning utifrån att jag har sett att företagen strävar efter att göra utsädet sterilt. Det har hållits tillbaka. De allra flesta ansökningarna handlar om just herbicidresistens, tolerans – detta för att också kunna använda företagets bekämpningsmedel.

Sammantaget tycker jag att det finns skäl till att försiktighetsprincipen får tolkas väldigt strängt i det här sammanhanget. Jag är glad över att Christin Hagberg ändå öppnar upp för den typ av märkningslagstiftning som jag antydde om i mitt anförande. Jag hoppas att vi snart kan återkomma till den frågan här i kammaren.

Anf. 103 CHRISTIN HAGBERG (s) replik:

Fru talman! Återigen vill jag anknyta till att jag tror att vi i fortsättningen ska försöka debattera vad vi tycker ska begränsas. Jag tror nämligen att vi, åtminstone de flesta av oss, är ganska eniga när det gäller detta med att kombinera ett patent med användning av ett speciellt bekämpningsmedel. Jag tycker nästan att det är förskräckligt att det är på det sättet och skulle mycket väl kunna tänka mig att ta upp en diskussion om hur vi ska kunna få till stånd en debatt om den typen av frågor. I stället kunde tekniken användas till någonting som främjar utvecklingen på ett bättre sätt så att den kan komma framför allt dem till glädje som har betydligt mindre mat än vi på den här sidan av jordklotet har.

Anf. 104 MARIE WAHLGREN (fp) replik:

Fru talman! Först vill jag tacka Christin för att hon svarade på det som egentligen var min fråga, nämligen hur Socialdemokraterna ställt sig till vår motion. I själva betänkandet finns inget svar om det.

Om nu både Åsa Domeij och du, Christin, har öppnat upp här hoppas jag att man så småningom börjar arbeta också på Regeringskansliet så att vi kan se en framtid där vi kan få en debatt och en diskussion om en ny lagstiftning. Det där måste ju ske på både svensk nivå och på EU-nivå.

Eftersom du redan har svarat på den fråga som jag hade tänkt ställa får jag i stället utrymme för en annan fråga: När får vi se ett regelverk, en lagstiftning, i Sverige där hänsyn tas till samexistensproblematiken?

Danmark till exempel har redan en sådan lagstiftning, så det borde vara på tiden att också Sverige antar en sådan. Jag tror att vi måste ta steg framåt här så att vi kan implementera tekniken också i Sverige när det gäller de grödor som vi tycker är lämpliga.

Anf. 105 CHRISTIN HAGBERG (s) replik:

Fru talman! Förslaget från Regeringskansliet ska, enligt de tider som nu finns, komma den 1 juli i år. Jag förutsätter därför – jag har i alla fall inte fått indikationer på någonting annat – att det blir så. Sedan ska det väl i vanlig ordning skickas ut på remiss. Det gäller ju att försöka hitta vägar beträffande de här systemen så att vi är överens politiskt. Men naturligtvis ska också de som kommer att jobba med de här frågorna vara med på vagnen – detta alltså för att få till stånd en överenskommelse i frågan så att vi kan lösa upp det här. Om vi ska ha ett försäkringssystem till exempel som löser eventuella risker, sammanblandningar eller någonting sådant i framtiden, hur löser vi då det? Det måste finnas ett system som håller.

Anf. 106 MARIE WAHLGREN (fp) replik:

Fru talman! Jag ser fram emot att det kommer en lagstiftning. Det är synd att Sverige alltid är lite långsammare än vad till exempel grannen nere i södra Sverige är när det gäller den här typen av lagstiftningsvägar. Jag tycker att vi är senfärdiga i arbetet med att skaffa en lagstiftning som passar ett modernt samhälle och ser fram emot att vi så småningom får en diskussion om en ny lagstiftning som täcker in hela genområdet.

Anf. 107 CHRISTIN HAGBERG (s) replik:

Fru talman! Jag vet inte om vi är senfärdiga. Snarare är vi nog väldigt grundliga när vi gör våra lagstiftningar – detta för att veta att de faktiskt håller vid en prövning och så vidare. Vidare måste vi ha en lagstiftning där man som inblandad kan pröva om det är en bra utgång eller om man ska kunna överklaga.

Vi ska nog vara glada över att vi i Sverige är så där lagom snabba när vi gör någonting.

Anf. 108 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Fru talman! I mitt anförande tidigare i dag från talarstolen nämnde jag att det kanske finns en del här i kammaren som säger att genmodifierade livsmedel kan rädda livet på människor i fattiga delar av världen, ge större skördar med mera. Nu fick jag höra att Christin Hagberg till viss del tror det.

Jag som vänsterpolitiker tror att vi kanske inte kan se så positivt på tekniken. I och för sig kan den bidra till vissa positiva saker. Men den grundläggande orsaken till svält får man nog hantera genom att försöka få fred i världen, få bort fattigdomen och få en bättre fördelning av makt och resurser.

Jag känner mig lite frågande, så jag undrar om Christin Hagberg har nämnda övertro på gentekniken. Kan gentekniken verkligen ge så stora fördelar? Bör vi kanske inte försöka lägga mer krut på att se till att vi skapar ytterligare demokratier och att de fattiga länderna får inflytande? Vidare handlar det om att kunna kontrollera och ta del av den här tekniken.

Anf. 109 CHRISTIN HAGBERG (s) replik:

Fru talman! Jag kan nog lugna Sven-Erik Sjöstrand med att säga att jag inte är speciellt troende. Men jag vet inte hur du uppfattar det; man kan liksom inte dra ut gentekniken ur alla andra politikområden som vi jobbar med.

Jag tycker nog att vi i Sverige gemensamt står för en politik där vi jobbar med just de frågor som du tar upp. Det måste naturligtvis bli fred, demokrati, ökat inflytande och större jämställdhet i världen för att vi ska nå fram till olika delar. Men jag känner också till problematiken med att odla i de här länderna. Där finns ju till exempel långvarig torka, som kan gå över i ett intensivt regnande. Det krävs sorter som tål att växa i den typen av klimat. Man ska inte förringa att man genom teknik kan hjälpa till att få fram sådana. Så kan man öka grödorna och framför allt få fram bra kvalitativa grödor för att man bättre ska klara av delen att slippa svälta och ta till sig kunskap och så vidare. Jag tycker inte att man ska förringa möjligheter som man kan få med hjälp av den nya tekniken.

Anf. 110 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Fru talman! Det är riktigt. Man ska inte förringa någon teknik, utan man kan säkert hitta positiva saker med gentekniken. Det har jag alltid hävdad.

Men samtidigt vet vi att man i många delar av världen under tusentals år har odlat vissa grödor. Genteknik kan också innebära att vi i stället får ett beroende och att vi slår ut mycket av de grödorna. Det kan förorsaka allvarliga problem i världen.

Jag ser också att mycket av tekniken styrs av de stora transnationella företagen. Och vad är deras uppgift? Jo, att ha en viss kontroll över tekniken och inhämta vinster. De ser det inte så här: Här har vi ett fattigt land – här måste vi hjälpa! Vi som länder måste i så fall se till att vi får makten och inflytandet att hjälpa de fattiga delarna av världen. Det tror jag att vi gör genom att till exempel skapa arbetstillfällen och genom att ge fattiga människor kapital så att de får ta del av den primärproduktion som finns i många länder. Det tror jag egentligen är det viktigaste.

Jag måste också passa på att fråga Christin om offentligheten. Hur ser Christin Hagberg på offentligheten? Det gäller till exempel det som vi har nämnt här – majs. Man sekretessbelägger stora mängder. Är det bra för debatten att sekretessbelägga så här mycket?

Anf. 111 CHRISTIN HAGBERG (s) replik:

Fru talman! Jag hade själv ett exempel från Mexiko på när stora och rika länder går in i fattiga länder. Det gällde majs. Vi måste skapa regler så att det inte får förekomma att någon av oss från den rika världen kan gå in och på det här sättet införa någonting för att få avsättning för vår egen subventionerade majs – som det är i det här fallet. Sedan dumpar man priserna på marknaden i landet och sprider en genmodifierad gröda på ett otillbörligt sätt i ett utvecklingsland, som ju Mexiko är. Detta tycker jag absolut att vi ska jobba emot.

Men samtidigt tycker jag inte att vi behöver använda tekniken till att just införa den typen av resistens som det handlade om i detta fall. Den sortens majs var resistent mot en speciell insekt, som dessutom inte finns i Mexiko. Det finns naturligtvis mycket att diskutera på det internationella planet i frågan.

I den andra frågan som du pratar om – offentligheten och Jordbruksverket – så finns det regler för hur det hela ska gå till. Rent politiskt och principiellt är det förstås så att om man känner att man undanhåller viktig information så gynnar det inte debatten om gentekniken i sig. Det är någonting som man måste överväga även i de stora företag som nu jobbar med detta. Tycker de att vi ska föra en debatt om teknikens vara eller inte vara, eller vill de att vi ska föra en debatt om hur vi använder tekniken för allas vårt bästa? Där tror jag att debatten ska föras.

Anf. 112 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m):

Fru talman! Detta är ett motionsbetänkande. Det gör att innehållet av skarpa förslag inte är bedövande, för att uttrycka sig milt.

Genteknik, fru talman, väcker ofta känslor. Många gånger är det starka känslor, och det tycker jag att man ska ha respekt för. Men den historiska utvecklingen på alla områden visar att man någon gång måste våga sätta ned foten och ta steget. Om man inte tar steget så blir man

stående på ett ben. Eftersom det har framförts åsikter i debatten om det så kallade tekniksprånget så känner jag att det finns de som önskar att vi för evigt skulle hänga i luften. Jag tror inte att det är bra.

Förutsättningen för att komma framåt är att man vågar sätta den ena foten framför den andra. Annars står det still.

Gentekniken och avelsarbetet har varit epokgörande i många avseenden, och kommer också att vara epokgörande. Det gäller livsmedelssektor, medicinsk användning och inte minst miljöfrågor. Därför tror jag att det är viktigt att vi också tar ansvar för de positiva delarna av de möjligheter som skapas.

Jag tycker att EU i det här fallet har tagit ett stort ansvar på ett bra sätt eftersom man har sett till att i princip totalharmonisera regelverket för gentekniken. Det har visat att man tar det på fullt allvar och att man inte vill göra de olika nationerna olika i detta. Det tycker jag är riktigt.

Teknikneutralitet och lagstiftning om detta – javisst, det kan jag också vara tillskyndare av, naturligtvis under förutsättning att det sker i samklang med EU. Vi får inte köra olika race.

De motionsyrkanden som har framförts i betänkandet från olika partier handlar om etik, om anslag, om avel, om märkning med mera. Det är upplevda brister och faror och upplevd ängslan och behov som man ser framför sig. Jag vill säga med en gång att jag har den absolut största respekt för de motionsyrkanden som är framförda.

Samtidigt anser jag att i amplituden mellan dem som vill ha ännu mer och dem som vill ha lite mindre så andas betänkandet en balans i sin slutgiltiga skrivning. Det är också mot den bakgrunden som vi från Moderaterna inte har någon reservation i ärendet. Det är också detta som föranleder platsen i talarlistan, om det är någon som undrar.

Forskning innebär ju rent generellt att man ger sig in i någonting okänt. Om det inte vore okänt så behövde man inte forska. Därav följer att vi hela tiden anträder ny mark framför oss. Som rättesnöre i ett sådant framtidsscenario tycker jag att det är viktigt att man har några principer. Jag ska trötta kammarens åhörare med att tala om att den princip som leder mig och Moderaterna är en försiktighetspragmatistisk hållning präglad av nyfikenhet och sunt förnuft in i en okänd värld.

Anf. 113 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Fru talman! Det är första gången som jag begär replik på Bengt-Anders Johansson. Det kanske är på tiden. Det är väl trevligt.

Bengt-Anders kritiserade dem som vill vila lite i steget och inte ta språnget fullt ut och sätta ned foten, och jag tog faktiskt åt mig lite. Jag vill fråga Bengt-Anders Johansson om han verkligen är så säker och så trygg i det läge som forskning och utveckling befinner sig i för närvarande att han tycker att det är full fart framåt som gäller. Även med den försiktighetsprincip som han lirkade in mot slutet av sitt anförande andades det ändå en kritik mot oss som vill vara lite försiktiga.

Då frågar jag: Tycker du att frågorna om spridning och samexistens är så pass lösta att det är full fart framåt som gäller? Tycker du att frågorna om genetiskt kapital, mångfalden, risken för utarmning av det genetiska kapitalet är i hamn? Är de långsiktiga konsekvenserna av GMO i det ekologiska kretsloppet tillräckligt utredda? Är konsekvenserna för växtlighet, människor och djur så pass utredda att det bara är att

brassa på? Är det okej med de antibiotikaresistenta markörgener som finns i väldigt många av de här organismerna? Är det helt okej med de kemikalietåligena, herbicidtoleranta eller herbicidresistenta organismer som utgör 85 % av alla organismer som tas fram? De ska ju tåla kemikalier och bekämpningsmedel bättre. Är allt på plats så att vi bara kan fortsätta i full fart?

Prot. 2004/05:77
16 februari

Genteknik m.m.

Anf. 114 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Om Sven Gunnar Persson upplevde att jag var kritisk, vill jag ändå hävda att jag sade att jag har oerhört stor respekt för de synpunkter som finns. Det finns ju två sidor. Det finns de som vill dra i väg ännu snabbare, och det finns de som vill bromsa. Jag sade att den respekt som jag vill ge uttryck för landar i att vi försöker hitta en väl avvägd nivå i vårt språng. Jag sade också att vi måste våga sätta ned foten någon gång emellanåt, annars blir vi stående.

Sven Gunnar Persson frågade om jag känner trygghet. Ja, jag känner trygghet i den här utvecklingen. Jag tycker att man har tagit de hänsyn man måste ta. I den mån vi kommer till insikter om olämplighet utgår jag ifrån att det, som hittills i utvecklingen, sorteras ut efterhand. Det kanske inte sker tillräckligt snabbt i alla sammanhang, men ändå så att vi inte äventyrar existenser av det ena eller det andra.

Man måste hela tiden ha klart för sig att beslut fattas med den kunskap som man har för närvarande och med den överblickbarhet som man kan ha in i framtiden. Att begära någonting annat är helt orimligt. Det kan man inte göra vare sig historiskt bakåt eller framåt.

Anf. 115 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Fru talman! Tack för de synpunkterna och svaret. Jag skulle dock rekommendera Bengt-Anders Johansson att vara något mer bekymrad eftersom 85 % av alla GMO-grödor i världen är resistent mot bekämpningsmedel. Det blir ungefär som uttrycket att kräftor kräva dessa drycker – detta utsäde kräver detta bekämpningsmedel. Det är ett faktum.

Om jag vore Bengt-Anders Johansson skulle jag också vara bekymrad över att sedan GMO-sojan introducerades i USA för drygt tio år sedan har användningen av kemikalier som är knutna till den sojan ökat med 250 %. Är inte det fakta, och inte bara känslor, som får även en moderat moderat att vara lite mer återhållsam i känslan för att denna teknik kommer att betyda revolution i framtiden?

Anf. 116 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Nu tar vi ställning till ett antal motionsyrkanden som är framlagda i Sveriges riksdag. Vi talar om den svenska lagstiftningen och EU-harmoniseringen. Det är där jag tar min utgångspunkt när det gäller huruvida jag är bekymrad eller inte.

Naturligtvis finns det runtom i världen avarter som vi över huvud taget inte ska ägna oss åt inom alla teknikområden. Det är därför som jag menar att den lagstiftning som vi har i Sverige och i EU är en tillräcklig trygghet för att vi inte ska hantera den typen av varor här. Längre än så sträcker sig inte min möjlighet att påverka. Jag får nöja mig med det. Om jag personligen är bekymrad för dessa olika delar tror jag spelar mindre roll.

För att återgå till grundfrågan vill jag säga att jag känner trygghet inför det sätt som vi hanterar detta i Sverige och i Europa. Det tror jag är viktigt. Då kan vi också påverka resten av världen genom vårt sätt att vara.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 11 §.)

*Fortsatt svenskt
deltagande i FN:s
mission i Liberia*

10 § Fortsatt svenskt deltagande i FN:s mission i Liberia

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande 2004/05:UU5
Fortsatt svenskt deltagande i FN:s mission i Liberia (prop. 2004/05:61).

Anf. 117 KENNETH G FORSLUND (s):

Fru talman! Sedan den 29 mars förra året finns ett svenskt förband på ungefär 235 personer på plats i Liberia för att på FN:s uppdrag ingå i Unmil. Grunden för deltagandet är en resolution i FN:s säkerhetsråd i september 2003. Syftet med FN:s insats i Liberia är att upprätthålla vapenvilan mellan de två olika rebellgrupperna och regimen i Liberia.

Bakgrunden till detta är att det mellan 1989 och 2003 pågick ett inbördeskrig i Liberia. Närmare en miljon människor drevs på flykt inom landet. Tusentals dödades, och säkerheten och stabiliteten hotades i hela närområdet. Sedan i augusti 2003 råder vapenvila. Det är en bräcklig sådan, och strider har blossat upp några gånger. Men trots allt har Unmilstyrkan kunnat bidra till att upprätthålla vapenvilan i Liberia.

Dessutom har Unmil framgångsrikt demobiliserat de beväpnade stridande, vilket stärker möjligheten att upprätthålla vapenvilan. Ungefär 100 000 stridande har lämnat över sina vapen till FN-personal. Många gånger har de gjort detta mot kontant ersättning. För att uttrycka det vardagligt kan man säga att FN köper bort vapen från befolkningen. Färre vapen ger ökad säkerhet. Som i så många konflikter kan nämligen det faktum att man bär vapen innebära att man kanske får mat för dagen. Det är mot den bakgrunden uppköpen av vapen ska ses. Det är vapen som ofta har burits av drogpåverkade barnsoldater. Dessa barn och alla andra soldater måste nu återanpassas till ett normalt liv. Barn och kvinnor som har utsatts för sexuella övergrepp måste rehabiliteras. Det återstår mycket att göra i Liberia.

Samtidigt är situationen fortfarande mycket bräcklig i Liberia. Så sent som i månadsskiftet oktober/november utbröt oroligheter i huvudstaden Monrovia. Det krävdes en omfattande insats från Unmil för att normalisera läget. Den svenska snabbinsatsstyrkan var en mycket viktig del i den punktinsatsen.

Läget i Liberia kräver en fortsatt insats från FN och Sverige. Det är därför som det nu föreslås att den svenska insatsen förlängs ett år.

Nya bakslag kan inte heller uteslutas, och det är viktigt att Sverige har en beredskap för att hantera sådana. Det är mot den bakgrunden som det möjliga antalet personer i den svenska styrkan föreslås öka från i dag maximalt 240 till 300.

Fru talman! Den svenska styrka som finns på plats i Liberia just nu gör det efter ett beslut här i riksdagen, ett beslut som fattades på förslag av ett betänkande från ett sammansatt utrikes- och försvarsutskott. Det beslutet gav regeringen möjlighet att sända en väpnad styrka om högst 240 personer till Liberia längst i ett år. Det beslutet fattades förra våren.

Nu föreslår utrikesutskottet i ett nytt betänkande, efter att ha inhämtat ett yttrande från försvarsutskottet, att denna styrka alltså utökas till 300 personer och dessutom förlängs tidsmässigt med ett år.

Jag vill med detta yrka bifall till förslaget i utrikesutskottets betänkande UU5.

Anf. 118 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka Kenneth G Forslund, min kollega, för en bra redogörelse för ärendet.

Det råder en bräcklig fred i Liberia efter det blodiga inbördeskrig som pågått i årtal. Uppskattningsvis 200 000 människor har dött, över en miljon har blivit hemlösa, infrastrukturen är förstörd, och större delen av befolkningen är undernärld. Också grannländerna Guinea och Sierra Leone har berörts av kriget. Flyktingströmmarna har rört sig över gränserna, och situationen i Liberia är sådan att många ännu inte har kunnat återvända till de förstörda hembyarna. Den utveckling som UNHCR nu ser med fler som återvänder till sina hembyar än tidigare är därför hoppgivande men ställer samtidigt krav på säkerhet och återuppbyggnad.

Den internationella närvaron i landet är fortfarande en förutsättning för att förhindra nya konflikter att blossa upp och för att förhindra ytterligare övergrepp mot de redan hårt drabbade invånarna. Det behöver fortsatt ges utrymme och andrum för försoning och bearbetning av det trauma som kriget förorsakat dem som funnits på olika sidor.

Det är därför, anser vi, angeläget att Sverige kan spela en fortsatt roll i den FN-ledda missionen i Liberia. De insatser som våra soldater gör är högt uppskattade och betydelsefulla. I somras var jag vid P 4 i Skövde och träffade några av de svenska soldater som då var på väg i LA02-uppdraget: unga män och kvinnor med duktiga befäl som deltar i denna FN-mission och med mod och engagemang på plats i det krigshärjade Liberia verkar för frihet och fred. När vi satt där i det sommarfagra och väldigt trygga Sverige kändes verkligen avståndet till Liberia. På samma sätt växte min respekt för de människor som då var beredda att gå in på inte alls enkla utan rentav rätt svåra och farliga uppdrag. När de gör det så gör de stor skillnad, men de möjliggör också för oss i Sverige att kunna fullgöra vårt ansvar inom FN men också gentemot de människor som drabbas.

Fru talman! Jag tillstyrker därmed regeringens förslag om fortsatt svenskt deltagande i FN:s mission i Liberia.

Jag vill dock erinra om det medmänskliga ansvar vi i Sverige och EU har gentemot dem i världen som lever under krig och grova övergrepp. I detta ansvar ligger inte minst ansvaret att tillse att de insatser som utföras ges en så verksam hjälp som möjligt. Det är utifrån detta som vi i den borgerliga alliansen i ett särskilt yttrande har efterlyst en strategi från regeringen vad gäller internationella insatser. Det är hög tid att utarbeta principer och kriterier för prioritering av de svenska internationella insatserna i syfte att bättre kunna bedöma i vilka missioner Sverige kan spela

en ledande roll och på så sätt ge en så verksam hjälp som möjligt till de människor som har drabbats.

Sverige ska upprätthålla sitt goda anseende i internationella insatser med svensk trupp som är rätt organiserad, utbildad och utrustad för att lösa det uppdrag som är aktuellt. Brister i utbildning, organisation och utrustning eller i trygghet i form av snabb undsättning och backup får aldrig kompensera gapet mellan fina ambitioner och bristande resurser.

Andra aspekter som vi efterlyser och som behöver tas i beaktande är Försvarsmaktens förmåga att med befintliga resurser fullfölja EU:s ökade ambitioner med gemensamma insatser. Jag noterar nu att Liberiainsatsen in-tecknar ungefär en tredjedel av insatserna i årets budget för internationella operationer – detta i en tid då vi möjligtvis behöver komma till bättre undsättning i Kosovo, där vi kanske borde ha en förmåga att utveckla vårt antal i Bosnien och där svenska insatser i Afghanistan gör mycket stor nytta.

Det är också viktigt, tycker jag, att Sverige verkligen kan vara med i de EU-operationer som planeras. Det är därför vi ser att de bristande resurserna leder till att det blir ännu viktigare att man har goda priorite-ringar.

Vi tycker också att en utvärdering och uppföljning av insatserna inom andra politikområden, i enlighet med den beslutade politiken för global utveckling, behöver förbättras och samordnas med de internationella insatserna. Måhända har vi här en god samordning. Det är ju så att Sveriges kabinetssekreterare under en längre tid har fungerat som EU-ordförandens särskilda representant för just Sierra Leone, Guinea och Liberia. Det här är dock ett uppdrag som jag tvivlar på att man kan sköta på distans, och det är flera EU-länder som hellre skulle vilja se en tillsatt särskild representant som på heltid försökte ägna sig åt den här konflikten och utvecklingen. Jag tror inte att vi kan kompensera denna möjliga frånvaro av permanent närvaro på plats med en utökad styrka i Liberia.

Nåväl: Med en långsiktig nationell strategi som omfattar såväl militär kapacitet som geografiska områden är det också nödvändigt att verksamheten ska kunna planeras och utvärderas. Om vi inte kan jämföra de insatser som görs och de resultat som uppnås mot tydliga verksamhetsmål blir det omöjligt att värdera och därmed utveckla det internationella samarbetet.

Med det nyligen fattade försvarsbeslutet riskerar svensk närvaro i världen, trots stor efterfrågan från såväl FN som Nato och EU, snarare att ytterligare skäras ned. Det försvårar våra möjligheter att vara engagerade på plats och bidra till den säkerhet och stabilitet som behövs för att ge utrymme för försoning och fredlig utveckling samt för att underlätta för det humanitära biståndet att nå fram och göra verkan.

Vi i den borgerliga alliansen vill se en tydlig ökning av de internationella insatserna så att Sverige åter kan etablera sig som ett land som tar sin del av ansvaret för internationell fred och säkerhet.

Anf. 119 KENNETH G FORSLUND (s) replik:

Fru talman! Jag vill bara peka på att i arbetet med det här betänkandet i utrikesutskottet har vi diskuterat frågan om en sammanhållen strategi, och i de diskussionerna var vi alla överens om att det är bra att diskutera vad Sverige har och ska ha för strategi. I dag är det fokus på framför allt

tre områden: Balkan, Afghanistan och Liberia. Det här arbetet med strategi handlar ju inte isolerat om insatsen i Liberia utan om just helheten. Den helheten ska vi hantera i det fortsatta arbetet i utrikesutskottet.

Jag konstaterar att de fyra borgerliga partierna har skrivit ett särskilt yttrande om just detta. Det yttrandet ser jag mer i ljuset av den borgerliga maktalliansens behov av att kunna peka på en gemensam politik. Här hittade ni en fråga som var lätt att enas om, och då var det naturligtvis viktigt att ta den chansen – de dyker kanske inte upp så ofta, har jag börjat förstå.

Det finns dock en formulering i det särskilda yttrandet från den borgerliga gruppen i just utrikesutskottet som skiljer sig från det yttrande som är fogat till försvarsutskottets yttrande. Där finns följande formulering: "... att Sverige åter kan etablera sig som ett land som tar sin del av ansvaret för internationell fred och säkerhet". Sverige tar ansvar, stort ansvar, särskilt i förhållande till sin storlek. När det gäller Liberia kan vi se att det också får stor uppskattning från både FN, samarbetspartner och befolkningen i Liberia. Sverige tar ansvar. Försök inte påstå någonting annat.

Anf. 120 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik:

Fru talman! Det stämmer verkligen att vi har en god samstämmighet över partigränserna i många av de oerhört viktiga frågor som handlar om Sveriges anseende. Att vi sedan dessutom vill ta tillfället i akt att fråga efter regeringens långsiktighet när man diskuterar en sådan här insats tycker jag är en del av oppositionens ansvar. Jag vet inte om Kenneth Forslund kan säga vilken långsiktighet vi nu tror att den här Liberiainsatsen har. Behoven kommer att vara oändliga under en lång tid. Ska Sverige vara kvar i ett år? Det är vad vi beslutar nu. Har du någon tidshorisont? Det som vi har efterlyst är lite mer långsiktigt tänk, en sammanhållen politik och dessutom en bättre förankrad strategi i Sveriges riksdag, för det är vi som fattar besluten i slutändan.

Sverige tar sin del av ansvaret för internationell fred och säkerhet, säger Kenneth G Forslund. Det är bekymmersamt att se att vi nu är nere på nivåer som vi sällan har varit på tidigare vad gäller internationella insatser utomlands. Vi har sällan haft så få personer ute, knappt 150 personer, medan våra grannländer som Danmark och Finland med något mindre befolkningssmängd lyckas ha ungefär 2 000 soldater ute. Det är naturligtvis någonting som noteras, just för att Sverige har stora ambitioner.

Vi säger från alliansens sida att vi vill se att ambitionerna kommer i överensstämmelse med praktiken. Det är därför vi säger att vi vill öka antalet personer i internationella operationer.

Under utrikesdebatten frågade jag utrikesministern vad man nu säger när FN:s generalsekreterare vill ha 10 000 man för att hjälpa till i södra Sudan där man har ett bräckligt fredsavtal och behöver omedelbar assistans av det internationella samfundet. Vet Kenneth G Forslund om vi har några möjligheter att verkligen leva upp till vårt engagemang inom FN för människor som är utsatta, för att säkra frihet och fred? Eller är det så att vi får säga att vi vill, men vi kan inte? Det är där den stora skillnaden är mellan en borgerlig allianspolitik och en vänsterpolitik som blir alltmer osammanhängande.

Prot. 2004/05:77
16 februari

*Fortsatt svenskt
deltagande i FN:s
mission i Liberia*

Anf. 121 KENNETH G FORSLUND (s) replik:

Fru talman! Tidshorisonten för Liberiauppdraget är naturligtvis oerhört svår att sia om. Vi får fatta beslut i riksdagen utifrån den situation som råder och det vi kan överblicka. Då blir det som i det här fallet, att vi först har fattat ett beslut som gällde i ett år och att vi sedan förlänger. Det är rimligt att vi har avstämningar med jämna mellanrum och fattar beslut löpande, utifrån att vi följer utvecklingen.

När det gäller frågan om en bättre strategi är vi väl egentligen överens om att vi ska fortsätta diskussionen.

När det gäller frågan om att ha få personer ute vill jag säga följande. Ja, vi har färre personer ute i dag än för några år sedan. Samtidigt kan vi konstatera att det generellt sett är svårare uppdrag som vi utför i dag. Det måste man också ha respekt för. Vi kan inte utföra insatser enbart för att det på papperet ska utföras av många personer. Vi ska göra sådant som vi är duktiga på och där vi tillför någonting. Om vi sedan kan öka antalet och göra en bra insats och nytta finns det inget som utesluter det.

Har vi då möjlighet att utöka antalet? Det måste vi naturligtvis bedöma utifrån varje förfrågan som kommer från FN om hjälp från Sverige, om vi ska delta och om vi anser oss ha kompetens och kapacitet att delta i de uppdrag som efterfrågas.

Anf. 122 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik:

Fru talman! Jag konstaterar att det är när den borgerliga alliansen har skrivit fram förslag om en samlad nationell strategi som regeringen börjar fundera på att eventuellt återkomma till riksdagen om detta. Det är väl gott så. Det visar kraften i vårt samlade arbete men också vår vilja att i de här frågorna verkligen komma överens så att Sverige står samlat bakom de insatser vi skickar.

Kenneth G Forslund säger att vi gör väldigt avancerade uppdrag. Visst, vi vet att vi har otroligt duktiga soldater och befäl ute. Men om man jämför med siffran 2 000 för våra grannländer tror jag inte att man kan förklara allt med att säga att de gör mindre komplicerade övningar. Jag känner själv en oro. Det är därför jag vill resa frågan i samband med den här diskussionen.

Jag var på plats på Camp Victoria strax efter oroligheterna i mars förra året och kunde själv se hur besvikna våra svenska soldater var över att den svenska undsättningen kom sent. Det var en otydlighet, och det fanns risk för att man skulle känna sig strandsatt. Därför är det viktigt att vi diskuterar de minskande eller bristande resurserna för att komma till undsättning och för vår förmåga att vara på plats där Sverige vill vara på plats. Det är därför vi i grund och botten är så besvikna över att vi inte kunde få ett gränsöverskridande försvarsbeslut som verkligen placerade Sverige där det hör hemma, med starkt engagemang och solidaritet i världen.

Anf. 123 ALLAN WIDMAN (fp):

Fru talman! För mindre än två månader sedan fattade den här kammaren ett beslut om det svenska försvaret. I det beslutet drogs ambitionerna för internationell förmåga upp kraftfullt. Vi fastslog att vår förmåga skulle bestå av två insatser av bataljonsstorlek samt ytterligare några mindre insatser.

Vi står nu inför en förlängning av den svenska insatsen i Liberia. Vi kan konstatera att det första året av svensk insats där kostade 338 miljoner kronor. Den förlängning som nu är aktuell innebär att kostnaderna ökar till 527 miljoner, det vill säga en skillnad på 189 miljoner.

Man kan utan vidare säga att om kostnaden per soldat för den här insatsen också skulle bli representativ för våra andra insatser runtomkring i världen, så har vi aldrig varit längre ifrån att nå den ambition som vi fattade beslut om för två månader sedan. 189 miljoner kronor i kostnadsökning är fantastiskt mycket pengar. Det slår mig, fru talman, att 189 miljoner kronor förmodligen hade räckt till att fortsätta driften vid Arvidsjaurs regemente, en fråga som i försvarsbeslutet omfattades av mycket debatt och stort intresse. Det är också möjligt att blott 189 miljoner kronor hade kunnat räcka till för en total politisk enighet kring 2004 års försvarsbeslut.

FN:s närvaro i Liberia är en förutsättning för fred och återuppbyggnad. Folkpartiet liberalerna anser, i likhet med andra partier, att det är bra att Sverige nu stannar kvar de här månaderna, att vi finns på plats när de planerade valen hålls i höst 2005.

Fru talman! Vi får inte heller blunda för att beslutet om fortsättning i Liberia ger konsekvenser. I vår livstid kommer utbudet av krishanteringsinsatser aldrig att möta efterfrågan. Oavsett hur mycket vi i Europa eller västvärlden i övrigt skickar i form av insatser kommer det ändå alltid att finnas en efterfrågan på fler insatser och fler soldater. Det innebär att vi, när vi väljer Liberia, också måste inse att vi väljer bort Kongo. När vi väljer Bosnien väljer vi mer eller mindre bort våra insatser i Kosovo och Afghanistan. När våra kostnader skenar är det inte i första hand vi som blir lidande, utan det är människor runtomkring i världen som är drabbade av ofrihet, svält och våld. 189 miljoner kronor mer i Liberia är 189 miljoner kronor mindre någon annanstans.

Vi har ett tungt ansvar att använda våra pengar på bästa sätt. Det ansvaret borde mana till eftertanke.

Under mer än ett års tid har Folkpartiet liberalerna i betänkande efter betänkande efterlyst en nationell strategi för internationella insatser. En sådan strategi ska ge svar på vilka mål vi har med våra insatser och hur vi ska prioritera mellan de olika målen. Den ska ge svar på vilken kompetens som efterfrågas ute i världen och hur vi i Sverige, med våra möjligheter, vår profil, kan svara upp mot de behoven.

När det finns flera alternativ ska en nationell strategi berätta för oss var vi i första hand ska välja att verka. Den ska berätta för oss på hur många platser som Sverige, med sina begränsade resurser, kan vara för att den verksamhet vi bedriver inte ska leda till slöseri.

I samband med 2004 års försvarsbeslut utsågs de internationella insatserna till en av våra viktigaste uppgifter, kanske den viktigaste. Utan en nationell strategi, utan någonting att jämföra med, är min fråga till Socialdemokraterna och regeringen: Hur ska vi kunna utvärdera verksamheten? Om vi inte har klart för oss vad vi vill uppnå, hur ska vi då kunna värdera de insatser som det enligt Socialdemokraterna skulle fattas beslut om regelbundet och efter enskilt övervägande?

Fru talman! Det finns en myt om svenska insatser. Den går ut på att i Sverige gör vi allting rätt, och när svenska förband agerar så agerar de bättre än några andra förband. Den myten odlas, och har stor utbredning,

både i Försvarsmakten, i Regeringskansliet och, vill jag påstå, även i Sveriges riksdag.

Myten i sig är, precis som en del av Försvarsmaktens utrustning, en relik från det kalla kriget. Då var vi i ett politiskt läge där enighet och samsyn i försvars- och säkerhetspolitiken var grundläggande. Det fanns ett hot utifrån. Det var också i sådana tider som Per Albin Hansson gjorde sig skyldig till skapandet av den kanske största myt som odlats i svensk modern tid om vårt försvar, nämligen att Sverige hade en god beredskap.

Det finns tider då det är viktigt att samsyn och enighet präglar det politiska systemet, men nu är inte en sådan tid. Nu är det tid att nyktert och objektivt diskutera och ifrågasätta dessa insatser så att vi blir övertygade om att vi gör rätt saker.

För fyra månader sedan fick vi i försvarsutskottet en rapport om insatsen i Liberia. Också det var en solskensrapport. Det fanns inte ett moln på himlen. Vi berättade hur uppskattade vi var. Vi tog fasta på allt beröm vi hade fått från andra länder som var närvarande i Liberia. Men vi nämnde inte med ett ord att kostnaderna i det närmaste skenade till de 189 miljoner kronor som det nu handlar om.

Fru talman! Liksom avsaknaden av en nationell strategi står myten om vår egen förträfflighet i vägen för utvecklingen av en bättre internationell förmåga. I slutet av den vägen väntar människor som lever i ofred och nöd, och det är i första hand inför de människorna vi kommer att få svara för det fall vi misslyckas.

Med detta, fru talman, vill jag trots allt yrka bifall till förslaget.
(Applåder)

Anf. 124 ROSITA RUNEGRUND (kd):

Fru talman! Även Kristdemokraterna vill yrka bifall till fortsatt svenskt deltagande i FN:s mission i Liberia.

Jag tar min utgångspunkt i utskottets övervägande att åtgärder för återanpassning av barnsoldater och offer för övergrepp samt metoder för att stärka kvinnans ställning i landet äger särskild prioritet. Dessa åtgärder ska vidtas i linje med FN:s resolution 1325 angående kvinnors roll och betydelse i arbetet för fred och säkerhet i före detta konfliktområden. Utskottet noterar med tillfredsställelse att Sverige ger stöd åt flera projekt som syftar till att integrera kvinnor i det demokratiska politiska system som är under framväxt i Liberia.

Alliansen har ett särskilt yttrande. Några meningar i det vill jag redovisa här, fru talman. "Utvärdering och uppföljning av insatser inom andra politikområden i enlighet med politiken för global utveckling måste förbättras och samordnas med internationella insatser."

"En mardröm utan ände" är rubriken på en intervju som FN:s humanitära nyhetstjänst IRIN gjorde med en flicka som heter Elizabeth. Hon hade tagits till fånga och tillsammans med många andra unga kvinnor och flickor förts till milisens läger. "När vi kom dit var det så många", berättar hon. "Vi drogs iväg ut i bushen och en stor man kom och tog mig." Hon berättar också att hon blev kvar hos dem så länge att det inte längre spelade någon roll vem som tog henne.

Det hände i östra Kongo. Det kan också hända i Liberia. Överallt där väpnade konflikter förekommer finns det berättelser om våldtäkter och

trauman, om fasor bortom allt förstånd, om flickor och kvinnor som blir gruppvåldtagna, hålls som sexslavar och blir misshandlade, stympade och dödade. Ibland är offren 70, ibland 80 år gamla, men de är också så små som sex månader.

Fru talman! Från Liberia berättar en anställd vid en frivilligorganisation som hjälper just våldtäktsoffer att tiotusentals kvinnor utsatts för övergrepp under det 14 år långa inbördeskriget och att till och med åldringar våldtagits. Vissa gör gällande att upp till 40 % av Liberias kvinnor blivit våldtagna.

Det finns ingen beredskap för problemet med tanke på dess omfattning. Elisabeth Rehn och Ellen Johnson Sirleaf, som tidigare var finansminister i Liberia, säger i rapporten *Women, War, and Peace* från 2002 att de kände till alla fakta och hade läst alla tidigare rapporter, men all kunskap i världen kunde inte utgöra något skydd mot de fasor som kvinnorna berättade om.

Trots att det råder brist på tillförlitliga data belyser de siffror som kvinnogrupper ändå lyckas ställa samman bara alltför väl den hemsökelse som könsrelaterat våld utgör i världen. Jag säger till denna kammarare: Räkna inte bort de informella nätverken i världen som består av kvinnor. De är en urkraft i områden med begynnande konflikter, men också där det pågår en konflikt.

Vi vet att våldtäkter används för att förödmjuka familjer och samhällen och därigenom bryta ned deras sammanhållning. Just detta har i hög grad skett i Liberia, eftersom det är ett så komplicerat konfliktområde.

Enligt FN:s flyktingorganisation UNHCR används termen könsrelaterat våld, *gender-based violence*, GBV, för att skilja våld riktat mot individer eller grupper till följd av deras kön från annat slags våld. GBV inbegriper våldsamma handlingar som våldtäkt, tortyr, stympande, sexuellt slaveri, påtvingad graviditet och mord. När det gäller kvinnor innebär GBV våld som riktas mot en kvinna eller flicka just för att hon är av kvinnligt kön. Det drabbar alltså kvinnor i särskilt stor utsträckning.

Medan GBV som samhällsfenomen kan sägas ha förekommit alltsedan historien gryning är det först under de tio senaste åren som det definierats och erkänts som en fråga om mänskliga rättigheter. Det växande antalet fall av GBV och det utbredda sexuella våldet i de pågående väpnade konflikterna världen över, vilket också uppmärksammats i medierna, har lett till ett ökat intresse för framväxten av en klart definierad humanitär sektor och för utvecklandet av en uppsättning juridiska verktyg och institutioner som kan ligga till grund för att stärka en internationell rättsordning byggd på mänskliga rättigheter.

I det förra betänkandet vi hade om Liberia står att Sverige är berett att stödja institutioner och ministerium för att stärka kvinnans ställning. Men det är viktigt att komma ihåg att GBV-expertiser som har arbetat med dessa frågor under många år ställer sig avvaktande inför detta plötsliga intresse som de fruktar ska komma att bli övergående.

Sophie Read-Hamilton från International Rescue Committee i Liberia berättar för IRIN att när ett verksamhetsområde plötsligt blir sexigt är det till föga hjälp. Hon förklarar att om det inte finns ett fullgott skyddsnät för offren kan man drunkna i biståndsmedel som inte används på bästa

Prot. 2004/05:77
16 februari

*Fortsatt svenskt
deltagande i FN:s
mission i Liberia*

sätt. Det leder till att givare inte ser så mycket resultat av alla pengar. Vad händer då? Jo, då dras biståndsmedel in, och alla förlorar på det.

Fru talman! I vilket fall som helst leder inte de juridiska verktygen och det humanitära biståndet till särskilt mycket gott för offren om inte också myndigheterna på de ställen brotten begås har både förmåga och vilja men också gör något. Det är viktigt att Sverige håller fast vid det humanitära biståndet och också ser till kvinnors kunskap och den resurs som ligger i det informella nätverket.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 11 §.)

11 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

AU3 Tydligare genomförande av EG:s arbetstidsdirektiv

Punkt 1 (Yrkande om avslag på propositionen)

1. utskottet

2. res. 1 (c, m, fp, kd)

Votering:

156 för utskottet

126 för res. 1

67 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 21 v, 13 mp

För res. 1: 40 m, 40 fp, 28 kd, 18 c

Frånvarande: 22 s, 15 m, 8 fp, 5 kd, 8 v, 4 c, 4 mp, 1 -

Punkt 2 (Sättet att genomföra arbetstidsdirektivet)

1. utskottet

2. res. 2 (c, m, fp, kd)

Votering:

158 för utskottet

126 för res. 2

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 22 v, 13 mp

För res. 2: 40 m, 40 fp, 28 kd, 18 c

Frånvarande: 21 s, 15 m, 8 fp, 5 kd, 7 v, 4 c, 4 mp, 1 -

Punkt 5 (Arbetstidsförkortning och flexibla arbetstider)

1. utskottet

2. res. 5 (kd)

3. res. 7 (mp)

Förberedande votering:

30 för res. 5

14 för res. 7

240 avstod

65 frånvarande
Kammaren biträdde res. 5.

Huvudvoting:

143 för utskottet

29 för res. 5

112 avstod

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 22 v

För res. 5: 28 kd, 1 mp

Avstod: 2 s, 40 m, 40 fp, 18 c, 12 mp

Frånvarande: 21 s, 15 m, 8 fp, 5 kd, 7 v, 4 c, 4 mp, 1 –

Agneta Gille (s) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Mona Jönsson (mp) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat nej.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU10 Förbättrad kontroll av rättsliga biträdens ersättningsanspråk

Punkt 1 (Överflyttande av talerätten)

1. utskottet

2. res. 1 (m, kd)

Voting:

215 för utskottet

69 för res. 1

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 39 fp, 22 v, 18 c, 13 mp

För res. 1: 40 m, 1 fp, 28 kd

Frånvarande: 21 s, 15 m, 8 fp, 5 kd, 7 v, 4 c, 4 mp, 1 -

Punkt 2

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 3 (Rätten till offentlig försvarare)

1. utskottet

2. res. 2 (fp)

Voting:

245 för utskottet

39 för res. 2

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 40 m, 1 fp, 28 kd, 22 v, 18 c, 13 mp

För res. 2: 39 fp

Frånvarande: 21 s, 15 m, 8 fp, 5 kd, 7 v, 4 c, 4 mp, 1 -

LU4 Ny försäkringsavtalslag

Punkt 1 (En ny försäkringsavtalslag m.m.)

1. utskottet

2. res. (m, fp, c)

Votering:

185 för utskottet

96 för res.

68 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 28 kd, 22 v, 2 c, 12 mp

För res.: 40 m, 40 fp, 16 c

Frånvarande: 23 s, 15 m, 8 fp, 5 kd, 7 v, 4 c, 5 mp, 1 –

Agneta Gille (s) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Punkterna 2 och 3

Kammaren biföll utskottets förslag.

LU5 Distans- och hemförsäljningslag m.m.

Punkt 2 (Genomförande av EG-direktiv)

1. utskottet

2. res. 1 (m, fp)

Votering:

202 för utskottet

80 för res. 1

2 avstod

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 1 fp, 28 kd, 22 v, 18 c, 10 mp

För res. 1: 40 m, 39 fp, 1 mp

Avstod: 2 mp

Frånvarande: 21 s, 15 m, 8 fp, 5 kd, 7 v, 4 c, 4 mp, 1 –

Mikael Johansson (mp) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

MJU8 Genteknik m.m.

Punkt 1 (Vissa miljösäkerhetsfrågor och etiska frågor)

1. utskottet

2. res. 1 (fp)

Votering:

203 för utskottet

41 för res. 1

39 avstod

66 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 39 m, 2 kd, 21 v, 18 c

För res. 1: 1 m, 40 fp

Avstod: 26 kd, 13 mp

Frånvarande: 21 s, 15 m, 8 fp, 5 kd, 8 v, 4 c, 4 mp, 1 –

Stefan Attefall (kd) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Prot. 2004/05:77

16 februari

Punkt 8 (Forskning och utveckling m.m.)

1. utskottet

2. res. 9 (kd, c)

Votering:

206 för utskottet

46 för res. 9

31 avstod

66 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 39 m, 40 fp, 3 v, 1 mp

För res. 9: 28 kd, 18 c

Avstod: 19 v, 12 mp

Frånvarande: 21 s, 16 m, 8 fp, 5 kd, 7 v, 4 c, 4 mp, 1 –

Berit Jóhannesson (v) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 9 (Genetiska resurser, avel och förädling)

1. utskottet

2. res. 12 (mp, v)

Votering:

184 för utskottet

35 för res. 12

64 avstod

66 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 39 m, 5 fp, 17 c

För res. 12: 22 v, 13 mp

Avstod: 35 fp, 28 kd, 1 c

Frånvarande: 21 s, 16 m, 8 fp, 5 kd, 7 v, 4 c, 4 mp, 1 –

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

UU5 Fortsatt svenskt deltagande i FN:s mission i Liberia

Kammaren biföll utskottets förslag.

12 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Motion

2004/05:N12 av Peter Eriksson m.fl. (mp) Stärkt konsumentskydd på elmarknaden och tidsbegränsning för nätförstärkande åtgärder med anledning av orkanen Gudrun (väckt enligt 3 kap. 13 § riksdagsordningen med anledning av händelse av större vikt)

Propositioner

2004/05:57 Lönegaranti vid företagsrekonstruktion

2004/05:67 Överenskommelse mellan de nordiska länderna om folkbokföring

2004/05:70 Ökad patientsäkerhet på läkemedelsområdet

13 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 16 februari

2004/05:384 av *Gudrun Schyman* (-) till statsrådet Jens Orback
Kvinnors sjukskrivningar och arbetsfördelningen mellan kvinnor och män

2004/05:385 av *Sven Bergström* (c) till statsrådet Lena Sommestad
Strandskyddsbestämmelserna

2004/05:386 av *Mauricio Rojas* (fp) till statsrådet Morgan Johansson
Krav för socialbidrag

2004/05:387 av *Ana Maria Narti* (fp) till utbildnings- och kulturminister
Leif Pagrotsky

Kvotering av studenter

2004/05:388 av *Lars Johansson* (s) till justitieminister Thomas Bodström
Villkoren för hemförsäkringen

2004/05:389 av *Luciano Astudillo* (s) till justitieminister Thomas Bodström

Polisens gänginsatser

2004/05:390 av *Else-Marie Lindgren* (kd) till försvarsminister Leni
Björklund

Sveriges säkerhetspolitiska doktrin

2004/05:391 av *Christina Andersson* (c) till socialminister Berit Andnor
Klyftorna mellan fattiga och rika

2004/05:392 av *Chatrine Pålsson* (kd) till socialminister Berit Andnor
Hälsorisk av strålning från mobil

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 1 mars.

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 16 februari

2004/05:969 av *Rolf Olsson* (v) till justitieminister Thomas Bodström
Ett prostitutionsfritt EU
2004/05:970 av *Rigmor Stenmark* (c) till utrikesminister Laila Freivalds
Rättvisa i Kambodja
2004/05:971 av *Sermin Özurküt* (v) till utrikesminister Laila Freivalds
MR-situationen i Bangladesh
2004/05:972 av *Carl B Hamilton* (fp) till utrikesminister Laila Freivalds
Regeringens uttalande om Lettlands regering
2004/05:973 av *Ulla Hoffmann* (v) till statsrådet Hans Karlsson
Situationen för sjuka som nekas sjukersättning
2004/05:974 av *Linnéa Darell* (fp) till statsrådet Hans Karlsson
Samverkan mellan Försäkringskassan och arbetsförmedlingen
2004/05:975 av *Helena Frisk* (s) till statsrådet Hans Karlsson
Arbetsmarknadsåtgärder
2004/05:976 av *Torsten Lindström* (kd) till statsrådet Hans Karlsson
SGI för forskarstuderande
2004/05:977 av *Gudrun Schyman* (-) till statsrådet Ibrahim Baylan
Bättre sexualundervisning
2004/05:978 av *Ulla Hoffmann* (v) till statsrådet Carin Jämtin
Hjälp till romer på internflyktingläger i Novi Pazar
2004/05:979 av *Gustav Fridolin* (mp) till försvarsminister Leni Björklund
Kränkande attityder inom Försvarsmakten
2004/05:980 av *Tone Tingsgård* (s) till försvarsminister Leni Björklund
Oljetransporter till Arlanda
2004/05:981 av *Johnny Gylling* (kd) till statsrådet Ulrica Messing
Europeiskt samarbete mot spam
2004/05:982 av *Tone Tingsgård* (s) till statsrådet Lena Sommestad
Oljetransporter till Arlanda

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 1 mars.

15 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 16 februari

2004/05:882 av *Jan Emanuel Johansson* (s) till statsrådet Morgan Johansson
Obligatoriskt hivtest

2004/05:887 av *Martin Andreasson* (fp) till finansminister Pär Nuder
Skatt på annonser och reklam
2004/05:888 av *Inger René* (m) till finansminister Pär Nuder
Bättre resursutnyttjande i stället för skattehöjning
2004/05:890 av *Anita Brodén* (fp) till statsrådet Barbro Holmberg
Barnkonventionen i svensk flyktingpolitik
2004/05:891 av *Harald Nordlund* (fp) till statsrådet Lena Hallengren
Statsbidrag
2004/05:893 av *Gudrun Schyman* (-) till utrikesminister Laila Freivalds
Genusperspektiv vid chefstillsättningar
2004/05:894 av *Ingegerd Saarinen* (mp) till utrikesminister Laila Freivalds
IAEA:s roll
2004/05:896 av *Tobias Billström* (m) till utbildnings- och kulturminister Leif Pagrotsky
Barnkultur och ansvarstagande
2004/05:898 av *Marie Engström* (v) till näringsminister Thomas Östros
Arbetsmarknaden i Munkfors och Hagfors
2004/05:899 av *Cristina Husmark Pehrsson* (m) till statsrådet Ylva Johansson
Kompetensstegen
2004/05:900 av *Gustav Fridolin* (mp) till statsrådet Ylva Johansson
Rasism och diskriminering inom äldre- och handikappomsorgen
2004/05:901 av *Martin Andreasson* (fp) till finansminister Pär Nuder
Statens förberedelser för införande av trängselskatt
2004/05:902 av *Carl B Hamilton* (fp) till finansminister Pär Nuder
Insiderinnehav av värdepapper
2004/05:904 av *Torsten Lindström* (kd) till statsrådet Lena Sommestad
Tankeförbudsparagrafen i kärntekniklagen
2004/05:905 av *Torsten Lindström* (kd) till statsrådet Morgan Johansson
Sekretess mellan skola och socialtjänst
2004/05:906 av *Maud Ekendahl* (m) till statsrådet Morgan Johansson
Hivtest
2004/05:909 av *Kenneth Johansson* (c) till statsrådet Ylva Johansson
Etisk analys och fosterdiagnostik
2004/05:910 av *Lars-Ivar Ericson* (c) till statsrådet Ulrica Messing
Stöd till stormdrabbade lanthandlare
2004/05:914 av *Anne Marie Brodén* (m) till statsminister Göran Persson
Landstingen och en statligt finansierad sjukvård
2004/05:915 av *Inger René* (m) till utbildnings- och kulturminister Leif Pagrotsky
Utbildning av barnomsorgspersonal
2004/05:917 av *Staffan Danielsson* (c) till finansminister Pär Nuder
Skatt på biogasbilar
2004/05:918 av *Ola Sundell* (m) till socialminister Berit Andnor
Fusket inom bidragssystemet

2004/05:919 av *Mona Jönsson* (mp) till statsrådet Hans Karlsson
Arbetsförmedlingarnas sätt att arbeta

2004/05:921 av *Jörgen Johansson* (c) till statsrådet Ulrica Messing
Bredbandsstöd

2004/05:924 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till statsrådet Ylva
Johansson

Nationella hjälplinjens framtid

2004/05:925 av *Cristina Husmark Pehrsson* (m) till statsrådet Ylva Jo-
hansson

Personliga ombud

2004/05:926 av *Anne Marie Brodén* (m) till socialminister Berit Andnor
Bilstöd

2004/05:927 av *Lennart Kollmats* (fp) till utbildnings- och kulturminister
Leif Pagrotsky

Konstens frihet

2004/05:928 av *Anita Brodén* (fp) till statsrådet Barbro Holmberg
Kvinnors skyddsbehov i asylprocessen

2004/05:931 av *Allan Widman* (fp) till statsrådet Ulrica Messing
Omlokalisering av statliga myndigheter

2004/05:932 av *Christer Nylander* (fp) till statsrådet Ulrica Messing
Utbyggnaden av E 22

2004/05:933 av *Carl-Axel Roslund* (m) till statsrådet Ulrica Messing
Sjöfartsverkets planer på ett VTS-center i Öresund

2004/05:941 av *Anne Marie Brodén* (m) till statsrådet Morgan Johansson
Folkhälsoinstitutet

2004/05:942 av *Ulrik Lindgren* (kd) till statsrådet Morgan Johansson
Ålderskontroll vid inköp av alkoholhaltiga drycker

2004/05:943 av *Catharina Bråkenhielm* (s) till statsrådet Morgan Jo-
hansson

Nationellt handlingsprogram mot självmord

2004/05:944 av *Ewa Thalén Finné* (m) till finansminister Pär Nuder
Beskattnings av fåmansföretag

2004/05:945 av andre vice talman *Kerstin Heinemann* (fp) till socialmi-
nister Berit Andnor

Arbetshjälpmedel till funktionshindrade

2004/05:946 av *Majléne Westerlund Panke* (s) till socialminister Berit
Andnor

Förtroendeuppdrag för personer med sjukersättning

2004/05:949 av andre vice talman *Kerstin Heinemann* (fp) till statsrådet
Ylva Johansson

Läkarkontinuitet

Prot. 2004/05:77
16 februari

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 1 mars.

Prot. 2004/05:77
16 februari

16 § Kammaren åtskildes kl. 15.30.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdet början till och med 7 § anf. 36 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med 8 § anf. 76 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med 10 § anf. 123 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

PER PERSSON

/Monica Gustafson

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Ledigheter.....	1
3 § Anmälan om kompletteringsval till socialutskottet och näringsutskottet.....	1
4 § Anmälan om fördröjt svar på interpellation	2
5 § Tydligare genomförande av EG:s arbetstidsdirektiv	2
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2004/05:AU3	2
Anf. 1 ANDERS G HÖGMARK (m).....	2
Anf. 2 CARL B HAMILTON (fp)	4
Anf. 3 ANNELIE ENOCHSON (kd)	5
Anf. 4 MARGARETA ANDERSSON (c)	7
Anf. 5 ULF HOLM (mp).....	9
Anf. 6 ANNELIE ENOCHSON (kd) replik	10
Anf. 7 ULF HOLM (mp) replik.....	10
Anf. 8 ANNELIE ENOCHSON (kd) replik	11
Anf. 9 ULF HOLM (mp) replik.....	11
Anf. 10 CARL B HAMILTON (fp) replik	11
Anf. 11 ULF HOLM (mp) replik.....	12
Anf. 12 CARL B HAMILTON (fp) replik	12
Anf. 13 ULF HOLM (mp) replik.....	12
Anf. 14 ANDERS G HÖGMARK (m) replik.....	13
Anf. 15 ULF HOLM (mp) replik.....	13
Anf. 16 ANDERS G HÖGMARK (m) replik.....	14
Anf. 17 ULF HOLM (mp) replik.....	14
Anf. 18 LAILA BJURLING (s)	15
Anf. 19 ANNELIE ENOCHSON (kd) replik	17
Anf. 20 LAILA BJURLING (s) replik	17
Anf. 21 ANNELIE ENOCHSON (kd) replik	17
Anf. 22 LAILA BJURLING (s) replik	18
Anf. 23 MARGARETA ANDERSSON (c) replik	18
Anf. 24 LAILA BJURLING (s) replik	18
Anf. 25 MARGARETA ANDERSSON (c) replik	19
Anf. 26 LAILA BJURLING (s) replik	19
Anf. 27 ANDERS WIKLUND (v)	20
(Beslut fattades under 11 §.).....	21
6 § Förbättrad kontroll av rättsliga biträdens ersättningsanspråk.....	21
Justitieutskottets betänkande 2004/05:JuU10	21
Anf. 28 INGEMAR VÄNERLÖV (kd).....	21
Anf. 29 BRITTA LEJON (s).....	23
Anf. 30 CARL B HAMILTON (fp)	24
Anf. 31 CECILIA MAGNUSSON (m)	24
(Beslut fattades under 11 §.).....	24
7 § Ny försäkringsavtalslag.....	25
Lagutskottets betänkande 2004/05:LU4	25

Anf. 32	PIA NILSSON (s)	25
Anf. 33	BERTIL KJELLBERG (m)	25
Anf. 34	MIA FRANZÉN (fp)	27
Anf. 35	VIVIANN Gerdin (c)	28
Anf. 36	CHRISTINA NENES (s)	30
Anf. 37	BERTIL KJELLBERG (m) replik	34
Anf. 38	CHRISTINA NENES (s) replik	34
Anf. 39	BERTIL KJELLBERG (m) replik	35
Anf. 40	CHRISTINA NENES (s) replik	35
Anf. 41	MIA FRANZÉN (fp) replik	35
Anf. 42	CHRISTINA NENES (s) replik	36
Anf. 43	MIA FRANZÉN (fp) replik	36
Anf. 44	CHRISTINA NENES (s) replik	36
Anf. 45	VIVIANN Gerdin (c) replik	36
Anf. 46	CHRISTINA NENES (s) replik	37
Anf. 47	VIVIANN Gerdin (c) replik	37
Anf. 48	CHRISTINA NENES (s) replik	38
Anf. 49	YVONNE ANDERSSON (kd)	38
Anf. 50	MIA FRANZÉN (fp) replik	40
Anf. 51	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	40
Anf. 52	MIA FRANZÉN (fp) replik	41
Anf. 53	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	41
Anf. 54	TASSO STAFILIDIS (v)	42
Anf. 55	MIA FRANZÉN (fp) replik	44
Anf. 56	TASSO STAFILIDIS (v) replik	44
Anf. 57	MIA FRANZÉN (fp) replik	45
Anf. 58	TASSO STAFILIDIS (v) replik	45
Anf. 59	ULF HOLM (mp)	46
Anf. 60	ANNELI SÄRNBLAD (s)	46
Anf. 61	VIVIANN Gerdin (c) replik	49
Anf. 62	ANNELI SÄRNBLAD (s) replik	49
Anf. 63	VIVIANN Gerdin (c) replik	49
Anf. 64	ANNELI SÄRNBLAD (s) replik	50
Anf. 65	MIA FRANZÉN (fp) replik	50
Anf. 66	ANNELI SÄRNBLAD (s) replik	50
Anf. 67	MIA FRANZÉN (fp) replik	51
Anf. 68	ANNELI SÄRNBLAD (s) replik	51
	(Beslut fattades under 11 §.)	52
8 §	Distans- och hemförsäljningslag m.m.	52
	Lagutskottets betänkande 2004/05:LU5	52
Anf. 69	JOHAN LÖFSTRAND (s)	52
Anf. 70	HENRIK VON SYDOW (m)	52
Anf. 71	MARTIN ANDREASSON (fp)	54
Anf. 72	PIA NILSSON (s)	55
Anf. 73	TASSO STAFILIDIS (v)	57
Anf. 74	HENRIK VON SYDOW (m) replik	58
Anf. 75	TASSO STAFILIDIS (v) replik	58
Anf. 76	HENRIK VON SYDOW (m) replik	59
Anf. 77	TASSO STAFILIDIS (v) replik	59

(Beslut fattades under 11 §.).....	60	Prot. 2004/05:77
9 § Genteknik m.m.....	60	16 februari
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2004/05: MJU8	60	
Anf. 78 MARIE WAHLGREN (fp)	60	
Anf. 79 SVEN GUNNAR PERSSON (kd)	62	
Anf. 80 MARIE WAHLGREN (fp) replik	63	
Anf. 81 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	63	
Anf. 82 MARIE WAHLGREN (fp) replik	64	
Anf. 83 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	64	
Anf. 84 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v).....	64	
Anf. 85 MARIE WAHLGREN (fp) replik	66	
Anf. 86 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik	67	
Anf. 87 MARIE WAHLGREN (fp) replik	67	
Anf. 88 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik	67	
Anf. 89 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	68	
Anf. 90 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik	68	
Anf. 91 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	68	
Anf. 92 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik	68	
Anf. 93 CLAES VÄSTERTEG (c).....	68	
Anf. 94 ÅSA DOMEIJ (mp).....	69	
Anf. 95 MARIE WAHLGREN (fp) replik	71	
Anf. 96 ÅSA DOMEIJ (mp) replik	71	
Anf. 97 MARIE WAHLGREN (fp) replik	72	
Anf. 98 ÅSA DOMEIJ (mp) replik	72	
Anf. 99 CHRISTIN HAGBERG (s)	73	
Anf. 100 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	74	
Anf. 101 CHRISTIN HAGBERG (s) replik	75	
Anf. 102 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	75	
Anf. 103 CHRISTIN HAGBERG (s) replik	76	
Anf. 104 MARIE WAHLGREN (fp) replik	76	
Anf. 105 CHRISTIN HAGBERG (s) replik	76	
Anf. 106 MARIE WAHLGREN (fp) replik	77	
Anf. 107 CHRISTIN HAGBERG (s) replik	77	
Anf. 108 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik	77	
Anf. 109 CHRISTIN HAGBERG (s) replik	77	
Anf. 110 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik	78	
Anf. 111 CHRISTIN HAGBERG (s) replik	78	
Anf. 112 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m)	78	
Anf. 113 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	79	
Anf. 114 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik	80	
Anf. 115 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	80	
Anf. 116 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik	80	
(Beslut fattades under 11 §.).....	81	
10 § Fortsatt svenskt deltagande i FN:s mission i Liberia.....	81	
Utrikesutskottets betänkande 2004/05: UU5	81	
Anf. 117 KENNETH G FORSLUND (s).....	81	
Anf. 118 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m).....	82	
Anf. 119 KENNETH G FORSLUND (s) replik	83	

Anf. 120	GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik	84
Anf. 121	KENNETH G FORSLUND (s) replik	85
Anf. 122	GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik	85
Anf. 123	ALLAN WIDMAN (fp).....	85
Anf. 124	ROSITA RUNEGRUND (kd).....	87
	(Beslut fattades under 11 §.)	89
11 §	Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde.....	89
	AU3 Tydligare genomförande av EG:s arbetstidsdirektiv	89
	JuU10 Förbättrad kontroll av rättsliga biträdens ersättningsanspråk	90
	LU4 Ny försäkringsavtalslag	91
	LU5 Distans- och hemförsäljningslag m.m.	91
	MJU8 Genteknik m.m.	91
	UU5 Fortsatt svenskt deltagande i FN:s mission i Liberia	92
12 §	Bordläggning.....	93
13 §	Anmälan om interpellationer	93
14 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar	94
15 §	Anmälan om skriftliga svar på frågor	94
16 §	Kammaren åtskildes kl. 15.30.	97

Elanders Gotab, Stockholm 2005